

Yksinäisyyden ja arkisen pettymyksen vyyhdissä: sosiologinen näkökulma yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisen pettymyksen kokemuksiin.

Sosiologian
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Aleksi Valo

25.5.2023
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä: Aleksi Valo

Otsikko: Yksinäisyyden ja arkipäiväisen pettymyksen vyyhdissä: sosiologinen näkökulma yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisen pettymyksen kokemuksiin.

Ohjaajat: Prof. Suvi Salmenniemi, Erikoistutkija sr. Hanna Ylöstalo

Sivumäärä: 79 s. , 5 liites.

Päivämäärä: 25.5.2023

Tämä tutkielma pyrkii selvittämään opiskelijoiden opiskeluaikaisen sosiaalisen pettymyksen syitä. Aihe on tärkeä, sillä yksinäisyys on kasvava yhteiskunnallinen ongelma. Tutkielman aihe on herättänyt keskustelua viimeisen viiden vuoden aikana kohtalaisen paljon, ja tämän tutkimuksen oma lisä yhteiskunnalliseen ja akateemiseen keskusteluun on kehystää yksinäisyys mahdollisimman laajasti, miksi tahansa sosiaalisen pettymyksen muodoksi. Tutkielmaan on hankittu kirjoituspyyntökutsuilla laajahko aineisto, jossa kaikenlaiset opiskelijat ovat saaneet kertoa omakohtaisista kokemuksistaan sosiaalisesta pettymyksestä. Tämä aineisto tulkitaan pääasiassa sosiologi Randall Collinsin interaktiorituaaliteorian avulla, muuta sosiologiaa unohtamatta. Tutkielmasta tuloksena oli, että arkisen keskinkertaisen sosiaalisen pettymyksen ja vakavan yksinäisyyden syyt eivät vaikuta eroavan toisistaan ainaakaan merkittävästi, ja tätä tietoa voi käyttää hyödyksi suunniteltaessa opiskelijoiden sosiaalista elämää.

Avainsanat: Yksinäisyys, sosiaalinen pettymys, opiskelijaelämä, opiskelijat, ystävyys,

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
1.1 Tutkielman rakenne	5
2 Ystävystymistä ja yksinäisyyttä teoriassa ja käytännössä	7
2.1 Ystävyyden psykologiaa, sosiaalipsykologiaa ja sosiologiaa	9
2.2 Sosiaalista elämää jälkimodernissa suomalaisessa yliopistossa	12
3 Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria	19
3.1 Tausta	19
3.2 Interaktiorituaaliteoria	21
3.2.1 Formaalit ja luonnolliset rituaalit	23
3.2.2 Epäonnistuneet ja pakotetut rituaalit	24
3.2.3 Symbolit	25
3.2.4 Emotionaalinen energia	25
3.3 Valta ja status interaktiorituaaleissa	26
3.3.1 Valta	26
3.3.2 Status	27
3.3.3 Status- ja valtarituaalien seuraukset	28
3.4 Emotionaalisen energian markkinat	29
3.5 Ihmisen subjektiivinen mieli interaktiorituaaliteoriassa	31
4 Tutkimusasetelma: tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät	32
4.1 Ontologiset ja filosofiset premissit	32
4.2 Tutkimusetiikka	32
4.3 Subjektiivinen näkemys ja aineiston laajuus	34
4.4 Analyysistä	38
5 Esiin nousevat teemat ja pettymyksen vyyhtimäisyys	40
5.1 Aineistosta esiin nousevia teemoja	40
5.2 Alkoholit ja biletyt yliopiston sosiaalisessa elämässä	41
5.3 Kliikkiytyminen ja sen lieveilmiöt	44
5.4 Opiskelijoiden kokemus erilaisuudesta ja erihenkisyys (ja toivoma samanlaisuus ja samanhenkisyys)	48

5.5 Ihmissuhteiden pinnallisuuden ja laadun kritiikki.....	50
5.6 Persoonalliset tekijät ja elämäntilanteet	52
5.7 Opiskelun rakenteet	53
5.8 Odotukset opiskelijaelämästä sekä subjektiiviset ajatukset ja tunteet	53
6 Vyyhdin tulkintaa teoreettisten linssien läpi	55
6.1 Aineisto suhteutettuna aikaisempaan tutkimukseen	55
6.2 Aineiston tulkintaa interaktiorituaaliteorian pohjalta	57
6.2.1 Alkoholi interaktiorituaalin yhteisenä keskittymisen kohteena	57
6.2.2 Alkoholi ja alkoholikulttuuri symbolina	58
6.2.3 Alkoholi pakkorituaalina ja vallankäyttönä	59
6.2.4 Klikiytyminen ja emotionaalisen energian markkinat	61
6.2.5 Pinnallisuus klikiytymisen toisena puolena	62
6.2.6 Erihenkisyys ja samanhenkisyys	63
6.2.7 Odotukset	64
7 Muita teoreettisia näkemyksiä aineistoon	65
7.1 Interaktiorituaaliteorian rajat	65
7.2 Toimijaverkostoteorian näkökulma	67
7.3 Oma aineisto toimijaverkostoteorian valossa	72
7.4 Opiskelijabileet biletytutkimuksen valossa..	75
7.4.1 Biletyksen erilaiset symboliset genret	77
7.4.2 Oma aineisto Maunun biletytutkimuksen valossa	79
7.4.3 Eri genret ja opiskelijabilekulttuuri ennen, nyt ja tulevaisuudessa	81
8 Johtopäätökset	82
Liitteet	84
Liite 1. Esittelykirje ja sähköpostilla lähetetty webropol-kysely	84
Lähdeluettelo	86

1. Johdanto

Joskus fuksivuoteni pikkujoulubileissä kuuntelin sivukorvalla, kun kaksi parikymppistä fuksitoveria jutteli keskenään. Eräs tyttö, joka vaikutti löytäneen fuksisyyksyn aikana oman tiiviin kaveriporukkinsa sadatteli eräälle pojalle, miten heidän tiivis porukkinsa ei ollut päässyt pääporukkaan mukaan. Muistan tuolloin, miten ajattelin itseni ”hmm, mielenkiintoista”. Joillakin voi vaikuttaa olevan yliopistossa läheisiä ystäviä, mutta siltikin opiskeluaikojen sosiaalinen elämä näyttäytyy jollakin tavalla pettymykseltä. Vastaavan kaltaisia kokemuksia tuli myöhemmin vastaan yliopistolla. Joku oli päätenyt väärään porukkaan, tai ei löytänyt sellaista seuraa mitä oli toivonut. Samaan aikaan mediassa alkoi lisääntyä puhe opiskelijoiden yksinäisyydestä, ja myös akateemista tutkimusta aiheesta tuntui julkaistavan aikaisempaa enemmän. Aloitin yliopisto-opinnot hiukan normaalia vanhempana, jo toisen kerran yhden epäonnistuneen nuoruudenyrityksen jälkeen. Tämän vuoksi katsoin yliopistoa samanaikaisesti ulkopuolisena ja sisäpuolelta: seurasin itseäni nuorempien opiskelutovereiden sosiaalista elämää välillä jo valmiiksi tutkijasilmin. Koska aihe oli pinnalla ja sosiaalisesti tärkeä, päätin tehdä lopputyöni opiskelijoiden sosiaalisen elämän ongelmista yliopistossa, kuitenkin sillä erolla, että se käsittelee kaikenlaista pettymystä vakavan yksinäisyyden ohella. Minua kiinnosti erityisesti, eroaako pettymys vakavasta yksinäisyydestä jotenkin. Toiseksi minua kiinnosti tämän ilmiön tulkitseminen sosiologisesta näkökulmasta, ja tämän kautta, löytää mahdollisia parannusehdotuksia yliopisto-opiskelijoiden sosiaaliseen elämään.

Tutkimuksen keskeisin teoreettinen viitekehys on Randall Collinsin interaktiorituaaliteoriassa, joka pyrkii muodostamaan kokonaisvaltaisen sosiologisen synteesin mikrotasolta makrotasolle, kaiken välittäjänä toimiessa erilaisissa interaktiorituaaleissa välittyvä emotionaalinen energia. Pyrin myös lisävalottamaan tutkimaani ilmiötä muista näkökulmista, erityisesti Bruno Latouriin liitetyn materiaalsen sosiologian kautta, sekä viime vuosikymmenten suomalaisen alkoholitutkimuksen linssin läpi. Teoriat limittyvät tekstissä, pyrkien muodostamaan keskusteleman kokonaisuuden.

1.1. Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeisessä luvussa 2 esittelen aikaisempaa tutkimusta, jota aiheestani on tehty. Koska aiheestani on tehty näkökulmasta riippuen erittäin paljon tai erittäin vähän aikaisempaa tutkimusta, keskityn aluksi ystäväystymisen perusdynamiiikan esittelyyn. Aloitan Beverly Fehrin sosiaalipsykologisesta näkökulmasta ystävyys tutkimiseen ja sen jälkeen siirryn Graham Allenin

sosiologiseen näkökulman samaan aiheeseen. Nämä esittelevät tutkittavan ilmiön ja sen perustekijät. Tämän jälkeen esittelen useita yksinäisyyttä tai ystävystymistä suomalaisessa yliopistossa kuvaavaa tutkimusta viimeisen 30 vuoden ajalta.

Kolmannessa luvussa esittelen keskeisimmän teoreettisen viitekehyksen, Randall Collinsin interaktiorituaaliteorian kattavasti niiltä osin kuin katson sen tarpeelliseksi. Sitä seuraavassa, neljännessä luvussa esittelen tämän tutkimuksen pohjaoletukset, tutkimusmetodin tutkimuskysymyksen, opiskelijoille lähetetyn kyselyn ja vastausten analyysitavan, perustellen samalla valintojani. Viidennessä kappaleessa käyn läpi esimerkkien avulla opiskelijoiden vastauksissa esiintyviä teemoja, samalla myös pohdiskellen näiden teemojen limittyneisyyttä.

Kuudennessa kappaleessa aloitan aineiston tulkitsemisen teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Aloitan Randall Collinsin interaktiorituaaliteorialla tulkiten opiskelijoiden vastauksista erottuvia teemoja nimenomaan tämän teorian pohjalta. Seuraavassa, seitsemännessä luvussa esittelen vielä muita näkökulmia, joiden uskon valottavan ilmiötä interaktiorituaalin ohella suhteuttaen näitä näkökulmia kuitenkin vielä interaktiorituaaliteoriaan. Kahdeksannessa ja viimeisessä luvussa pyrin tekemään tutkimuksestani johtopäätöksiä, sekä mahdollisesti suosittelemaan toimintaohjeita tulevaisuuteen.

2. Ystävystymistä ja yksinäisyyttä teoriassa ja käytännössä.

Kun lähdetään tarkastelemaan yliopistopettymyksen aikaisempaa tutkimusta, kohdataan mielenkiintoinen ongelma: mikä määritetään aikaisemmaksi tutkimukseksi? Minkä rajaan itselleni relevantiksi aikaisemmaksi tutkimukseksi? Oma aiheeni, sosiaalinen pettymys yliopistossa on siinä määrin epämääräinen, että voi sanoa, että siitä ei ole tehty joko lainkaan tutkimusta, tai tutkimusta on tehty paljonkin. Pettymystä yliopistossa, niin kuin minä sen määritän, ei tämänhetkisten tietojeni mukaan ole tutkinut kukaan, mutta yksinäisyyttä, sosiaalista elämää, ystävyyttä, kaveruutta, tai ihmissuhteita erilaisista näkökulmista on tutkinut lukematon määrä psykologeja, sosiaalipsykologeja ja sosiologeja. Aikaisempaa tutkimusta on siis näkökulmasta riippuen liian vähän tai yltäkylläisesti.

Ensinnäkin, on mahdollista keskittyä ainoastaan yliopisto-opiskelijoiden ikäviä sosiaalisia kokemuksia läpikäyvään tutkimukseen, jota on tehty niin sosiologian sekä psykologiankin parissa jonkin verran. Tämä tutkimus ei tosin juurikaan keskity oman tutkimukseni tavoin sananmukaisesti pettymykseen, vaan useimmiten yksinäisyyteen tai sosiaalisiin ongelmiin yliopistossa yleensä. Tyypillinen on esimerkiksi vaikkapa psykologian alalla tehty tutkimus opiskelijoiden juomatapojen ja yksinäisyyden yhteydestä (esim. Herchenroeder et al 2022). Mikäli laajennamme otantaa, otamme tarkastelun kohteeksi myös muualla kuin yliopistossa tai nuoruusiässä koetun yksinäisyyden ja ikävät kokemukset, aikaisemman tutkimuksen määrä kasvaisi välittömästi. Yksinäisyyttä on tutkittu esimerkiksi ikääntyneiden (Heylen 2019) tai maahan muuttaneiden nuorten (Barros & Neto 2000) kohdalla. Sinällään, sosiaaliset pettymyskokemukset usein muistuttavat toisiaan, ja tällaisten tutkimusten esittely voisi hyvinkin olla perusteltua. Toisaalta, voidaan väittää, että yliopistossa koettu yksinäisyys on tietynlaista tapahtuen tietynlaisille ihmisille tietyinä aikana ja elämänvaiheessa. Siksi keskityn tässä osiossa pelkästään yliopisto-opiskelijoita ja yliopisto-opiskelua käsitteleviin tutkimuksiin.

Toisaalta, aikaisemmaksi tutkimukseksi voidaan myös katsoa kaikki opiskelijoiden sosiaalista elämää ja ystävystymistä kartoittavat tutkimukset, kuten vaikkapa tutkimus eri kulttuureista tulevien opiskelijoiden ystävystymisestä (French, Pidada, Lee 2006). Voidaan nimittäin perustellusti väittää, että sosiaalinen pettymys on vain epäonnistunutta ystävystymistä. Niitä relaatioita, joita ei synny, ei voi tutkia, joten saadakseen näkemystä sosiaaliseen pettymykseen on tutkittava ennemminkin ystävystymistä ja sen piirteitä ja lainalaisuuksia. Samoin kuin yksinäisyyden tapauksessa, ystävystymistä, kaveruutta ja hengailua tapahtuu muuallakin kuin opiskelijapiireissä, kuten

vaikkapa työpaikalla (Sias & Cahill 1998), joten tämäkin voidaan katsoa aikaisemmaksi tutkimukseksi.

Lisäksi, koska sosiologia on käytännössä ihmisten erilaisia yhteenliittymiä tutkiva tiede, käytännössä iso osa olemassa olevasta sosiologiasta voidaan katsoa aikaisemmaksi tutkimukseksi, joka vastaa kysymykseen, miksi joku pettyy sosiaaliseen elämäänsä yliopistossa. Käytännössä kaikkien olemassa olevien sosiaalisten teorioiden pohjalta pystyy sanomaan jotain aiheesta, joka luo tutkijalle myös haasteita potentiaalisten näkökulmien määrän ollessa käytännössä loputon. Tämän vuoksi esittelen ystävyysn sosiologian periaatteita tutkimuksen alussa hyvin yleisellä tasolla.

Koska tutkimuskohteeni on ennen kaikkea suomalaisissa yliopistoissa opiskelleiden opiskelijoiden pettymyskokemukset, käytännössä kaikki erityisesti suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalista elämää kuvaavat tutkimukset ovat minulle relevantin osa aikaisempaa tutkimusta, ovathan jokaisen maan ja paikan kulttuuriset kontekstit osittain omanlaisiaan. Keskittymällä näihin tutkimuksiin voin esitellä, mitä varsinaisesta aiheestani, suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisuudesta ja siihen pettymisestä tiedetään. Nämä tutkimukset tarkastelevat ilmiötä usein jostakin tietyistä erityisistä näkökulmista, mutta kuitenkin tarpeeksi opiskelijan sosiaalista maailmaa sivuten. Opiskelijoiden sosiaaliseen elämään ei ole Suomessa suunnattu kovinkaan paljon ajatuksia, ja näitä tutkimuksia ei ole paljon. Kuitenkin, aivan viime aikoina on julkaistu joitakin tutkimuksia nimenomaan opiskelijoiden yksinäisyydestä, kuten Vesa Välimäen (Välimäki, Ranta, Grönlund, Junttila, Pessi 2019) ja Hanna-Mari Husun (Husu 2021) tutkimukset. Tämä antaa viitettä, että opiskelijoiden yksinäisyyteen ollaan heräämässä sosiaalisena ongelmana. Oma aiheeni, sosiaalinen pettymys yliopistossa, tulee hyvin lähelle näitä tutkimuksia, kuitenkin omalla painotuksellaan keskittyen enemmän laajasti määriteltyyn pettymykseen

Lienee siis paikallaan lähteä liikkeelle antamalla yleiskuva ystävyysn yleisistä periaatteista, psykologisista, sosiaalipsykologisista ja sosiologisista näkökulmista, jonka jälkeen esittelen joukon suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalista elämää kuvaavia tutkimuksia. Aloitan käsittelemällä Tapio Aittolan väitöskirjaa vuodelta 1992(Aittola 1992), joka kuvaa edelleen hyvin opiskelijoiden sosiaalisen elämän kulttuurista kontekstia, jälkimodernia tai myöhäismodernia yhteiskuntaa, jossa ainakin toistaiseksi vielä elänemme. Sen jälkeen esittelen Koiviston ja kumppaneiden tutkimusta (Koivisto, Komulainen, Rätty, Vanhalakka-ruoho 2017) fuksiviikkojen rituaaleista, Vesa Välimäen ja kumppaneiden tutkimusta yksin jäävistä yliopisto-opiskelijoista, sekä Hanna-Mari Husun tuoretta tutkimusta opiskelijoiden yksinäisyydestä.

2.1. Ystävyyden psykologiaa, sosiaalipsykologiaa ja sosiologiaa.

Lähdettäessä tarkastelemaan ystävyyttä ja yksinäisyyttä lienee paikallaan todeta, että näissä asioissa on kyseessä osaltaan jokin, joka sijaitsee yksittäisten ihmisten mielissä ja tunteissa. Siksi iso osa ystävyyden tutkimukseksi laskettua akateemista työtä on tehty psykologian parissa. Näkökulma on siis tavalla tai toisella ihmisten mielissä. Tällaista tutkimusta ei tarvitse käydä sen kummemmin läpi, vaan riittänee että totean, kuinka ihmisten persoonallisilla ominaisuuksilla ja mielentiloilla on vaikutusta heidän ystäväystymiseensä.

Sosiaalipsykologi Beverly Fehr (Fehr 1996, 41) esittelee kirjassaan *Friendship Processes* ystävyyden teorioita kahden ja useamman ihmisen suhteissa. Hän tiivistää neljä erilaista ihmissuhteiden teoriaperinnettä, jotka kehitettiin selittämään ihmissuhteita yleensä, mutta sopivat erityisesti ystävyysuhteiden käsittelyyn. Vahvistusteoreetikot katsovat, että pidämme ihmisistä, jotka tuottavat jotain positiivista meille jotenkin, samoin kun pidämme ihmisistä, jotka assosioituvat jonkin positiivisen asian saamiseen. Tämä kytkeytyy psykologian behavioristiseen perinteeseen, ja on luultavasti kaikkein yksinkertaisin tapa ymmärtää ystävyyttä. Sosiaalisen vaihdon ja tasa-arvon teoreetikot pitävät positiivisten asioiden saamista myös tärkeänä, jotka määrittävät tyytyväisyyden suhteeseen. He kuitenkin lisäävät malliin mukaan vaihtoehtoisten ihmissuhteiden saatavuuden ja omien investointien tason selittääkseen ihmissuhteeseen sitoutumista. Tasa-arvon teoreetikoiden näkökulma on sama kuin sosiaalisen vaihdon teoreetikoilla, mutta he korostavat sitä, että ihmissuhteeseen osallistujat haluavat, että he havaitsevat molempien saavan positiivisia asioita suhteesta jotenkin tasaveroisesti. Mikäli näin ei tapahdu, suhde voi päättyä. Kognitiivisen tasapainon teoriaperinteet taas katsovat, että tasapaino on fundamentaalinen ihmisen motivaatiotekijä, ja sen vuoksi postuloivat, että pidämme sellaisista ihmisistä, joiden asenteet ovat ristiriidattomia omiemme kanssa. Viimeiseksi, kehitysteoriat pyrkivät selittämään ihmissuhteiden tapahtumista näkemällä ihmissuhteet toisiaan seuraavina vaihteita, jossa lähdetään liikkeelle toisen ihmisen tutustumishalusta, edetään ulkoisten attribuuttien kautta tapahtuvaan kiinnostumiseen, jonka jälkeen tulee pinnallinen tiedonvaihto ja lopuksi mutuaalinen tunteminen, jossa toisiinsa tutustujien elämät risteytyvät syvemmällä tasolla.

Fehr käy läpi myös varsinaisia syitä ystäväystymiselle (Fehr 1996, 68). Aivan olennaista on, että ystäväystyjät ylipäättensä tapaavat, eli viettävät aikaa samassa tilassa. Mitä enemmän viettää aikaa samoissa paikoissa, sitä todennäköisemmin ystäväystyy. Tapaamisen jälkeen ystävyyden mahdollisuutta määrittävät yksilölliset tekijät. Ihmiset tarkkailevat, sopiiko toinen ystäväksi, ja

ulossulkevat sellaiset, jotka eivät täytä perustason ehtoja. Tämän jälkeen ihmiset tarkkailevat positiivisia puolia toisista, ja ystävyys syntyy sitä todennäköisemmin, jos kumpikin pitää toista tavalla tai toisella puoleensavetävänä, sosiaalisesti taitavana, vuorovaikutukseen vastaavana, ei-ujona ja heillä on mitä tahansa yhteistä keskenään.

Tämän jälkeen ystävyys todennäköisyyttä määrittävät vielä tilanteelliset tekijät. Sellaisia ovat Fehrin mukaan se, että suhteen osalliset odottavat tulevia tapahtumia, mikäli he ovat tavalla tai toisella riippuvaisia toisistaan, jos he näkevät toisiaan riittävästi, ja mikäli heillä on vielä tilaa yhdelle uudelle ystävälle. Viimeisenä ehtona ystävyydelle Fehr mainitsee kahdenväliset tekijät, kuten sen pitävätkö ihmiset toisistaan, ja onko suhteessa sopiva järjestys itsestä kertomisen syvyydelle. Jos näitä sosiaalipsykologisia selityksiä tulkitaan tämän työn aiheen kannalta, kärjistäen voisi sanoa, että kaikki Fehrin mainitsemat ystävyys tekijät ovat myös mahdollisia syitä pettymykselle sosiaalisessa elämässä. Joillekin ihmisille tasapainoisten suhteiden löytäminen voi olla hankalaa, ja jotkut ihmiset eivät saa viettää aikaa sellaisten ihmisten kanssa, josta he pitäisivät enemmän.

Sosiaalipsykologinen näkökulma saattaa sosiologista vaikuttaa yksinkertaiselta, ja viime vuosikymmeninä myös sosiologit ovat lisääntyvässä määrin pyrkineet sanomaan jotain varsinaisista ystävyysuhteista. Kuten mainitsin alussa, käytännössä kaikki sosiologia kommentoi vähintään epäsuorasti ystävyyttä jollain tavalla, mutta tutkimusta varsinaisista ystävyysuhteista on siitä huolimatta, tai ehkä juuri siksi varsin maltillinen määrä. Eräs sosiologisen ystävyystutkimuksen pioneereista, Graham Allan on kirjoittanut noin 20 vuotta takaperin tiivistelmän (Allan 1998) sosiologian suhteesta ystävyys käsitteeseen. Hän katsoo, että sosiologialla on ollut melko pieni rooli ystävyys tutkimisessa, koska sosiologit ovat mieluummin keskittyneet strukturaalisiin kokonaisuuksiin henkilökohtaisten suhteiden sijaan. Hän pyrkiikin tiivistelmällään kertomaan, mitä annettava sosiologialla voisi olla ystävyys tutkimuksessa.

Allan katsookin, että ystävyyttä ei määritä pelkästään sitä toteuttavat yksilöt, vaan ystävyys järjestyy myös sosiaalisten konventioiden mukaan, jotka taas saavat alkunsa laajemmista sosiaalisista ja taloudellisista ympäristöistä, joissa ystävyttä toteuttavat yksilöt sijaitsevat, Ystävyys vaikuttaa siis konteksti, missä se kehittyy. Allan ja Rebecca Adams (Allan & Adams 1998) erottavat erillisessä tutkimuksessaan neljä erilaista kontekstia, jotka vaikuttavat syntyvien ystävyysuhteiden muotoon: henkilökohtaisen ympäristön taso, verkostojen taso, paikallisyhteisön taso ja yhteiskunnallinen taso. Henkilökohtainen ympäristö liittyy esimerkiksi taloudellisiin

olosuhteisiin tai koti- tai työelämävastuisiin, kun taas yhteiskunnallinen taso viittaa taloudellisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin, jotka ovat hallitsevassa asemassa kyseisen hetken sosiaalisessa muodostelmassa.

Esimerkkejä tällaisista yksilöstä kaukaisen yhteiskunnallisen kontekstin vaikutuksista ystävyyden toteutumiseen löytyy useita. Allan mainitsee esimerkiksi Alan Silverin (Silver 1990) tutkimuksen 1800-luvun kaupallisen yhteiskunnan vaikutuksesta ystävyyteen. Vastoin niitä, jotka ovat argumentoineet sen puolesta, että markkinoiden ajama rationaalinen taloudellinen organisointi heikensi informaalien sosiaalisten suhteiden tärkeyttä, Silver katsoo, että näissä oloissa uusi ystävyyden muoto, jossa tärkeämpää ei ollut instrumentaalinen suhde vaan ystävyyssuhteen ekspressiivisyys. Tämä johtui siitä, että kaupallisen yhteiskunnan puitteissa taloudellinen ja henkilökohtainen erotettiin toisistaan, joka taas tarkoitti sitä, että informaalit suhteet eivät enää joutuneet instrumentaalisten intressien saastuttamaksi, vaan ihmiset muodostivat ystävyyssuhteita ennemmin siksi, että pitivät toisistaan. Uudemman ajan yhteiskunnallisen kontekstin vaikutusta ystävyyteen on myös esimerkiksi kommunikaatio- ja liikennevälineiden kehitys 1900-luvulla (Wellman & Wortley 1990), joka on johtanut paikallisen kontekstin merkityksen vähenemiseen ystävyydessä. Puhelimien ja autojen aikana ystäviä on voinut hankkia kauempaa kuin naapurista. Allanin mukaan tässä mielessä ystävyyttä ei voi pitää ”luonnollisena” tai ”puhtaana” suhteena, joka perustuu ainoastaan yksilöiden valinnoille, tunteille ja sitoutumiselle. Se on jotain, jonka muoto ja sisältö saavat vaikutteita siitä ympäristöstä ja kontekstista, jossa se luodaan. Kyse on useiden erilaisten kontekstuaalisten tekijöiden konstellaatioista, ja kontekstin vaikutus tapahtuu eri tasoilla.

Yksilöä läheisemmät henkilökohtaisten ympäristöjen tasot vaikuttavat myös ystävyyden toteutumiseen. Allanin mukaan yksi ystävyyden keskeisistä ominaisuuksista on, että se on tasa-arvoinen sidos. Se tarkoittaa sitä, että ystävyyssuhteessa on vastavuoroisuuden odotus. Ystävyyssuhteessa odotetaan, että toinen kohtelee toista samanarvoisena. Tästä johtuen, ystävykset ovat taloudellisesti ja sosiaalisesti samankaltaisia ja heillä on samankaltainen status. Tämän tasa-arvoisuuden vuoksi ystävyydellä on merkittävä rooli ihmisten sosiaalisen identiteetin määrittäjänä. Kun ihmiset rakentavat suhteita muihin ihmisiin, joilla on samankaltainen positio, he vahvistavat omaa positiotaan, statustaan ja antavat sisältöä identiteetilleen. Usein ystäväverkostot muuttuvatkin, kun ihmisen sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet muuttuvat.

Viimeiseksi artikkelissaan Allan käsittelee nykyajan kontekstin vaikutusta ystävyydelle myöhäismodernin teoreetikkojen kautta. Vaikka myöhäismodernista 1990-luvulla kirjoittaneita

pystyi kritisoimaan jo kirjoitusajankohtana, ja Allanin tutkimuksesta on jo 24 vuotta, on silti vielä mahdollista tietyin varauksin väittää, että elämme edelleen jonkinlaisessa myöhäismodernissa ajassa, jota määrittelevät nopeat muutokset työelämässä, taloudessa, ihmissuhteissa ja teknologiassa, joka tekee kaikesta vähemmän pysyvää. Allan spekuloikin vuonna 1998, että myöhäismodernilla ajalla on vaikutuksia luokkasolidaarisuuksien kehittymiselle. Olettaen, että fragmentaatio ja epävarmuus määrittävät nykyistä yhteiskuntaa, Allan olettaa, että uusia kollektiivisia identifikaatioita on todennäköisesti syntymässä. Hän kuitenkin ennustaa, että ne ovat lyhyempiaikaisia elämänmittaisen sijaan, ja luonteeltaan ennemmin satunnaisia. Sellaiset asiat kuin elämäntyylit ja identiteettipolitiikat määrittävät tulevaisuutta, ja ystävyys-suhteet muuttuvat joustavammiksi ja vähemmän pysyviksi. Allanin mukaan maailmassa, jossa struktuuralliset varmuudet eivät ole enää niin varmoja kuin joskus aikaisemmin, ja joissa ihmisten pitää reagoida abstraktien voimien kuten markkinavoimien luomiin tapahtumiin, oman identiteetin luominen tulee lisääntyvästi tapahtumaan informaalien verkostojen kautta, ja koska perhesuhteet ovat myös epävarmempia kuin ennen, ystävyys-suhteet saattavat ottaa identiteetin perustan roolin. Tämän tutkimuksen teemaa ajatellen voinee väittää, että jokainen sosiaalinen ja yhteiskunnallinen konteksti luo omanlaisia ystävyksiään, voi myös väittää, että sosiaaliin suhteisiin petytään erilaisissa konteksteissa eri tavoin. Paikallisuuteen kiintyneet voivat vierastaa ystävyys-suhteiden tilallista laajenemista, ja uskollisuutta, tasapainoisuutta ja pysyvyyttä toivovat saattavat ärsyntyä myöhäismodernista asioiden muuttumisen tahdist ja lyhytaikaisista ystävyys-suhteista.

2.2. Sosiaalista elämää jälkimodernissa suomalaisessa yliopistossa

Lähes kolmekymmentä vuotta sitten valmistuneessaan väitöskirjassaan Tapio Aittola (Aittola 1992, 32) kuvaa tuolloin uutta ilmiötä, 80-luvulla syntynyttä uutta opiskelijatyyppeä. Tämä uusi opiskelijatyyppi on syntynyt reaktiona ”*nuorten sosialisatioehdoissa ja nuorisokulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin, joiden myötä nuorista kehittyy aikaisempaa refleksiivisempiä ja yksilöllisempiä, mutta myös haavoittuvampia ja itsekeskeisempiä*”. Aittola (Aittola 1992, 27) lainaa saksalaista sosiologia-tutkija Martin Baethgea, joka puhuu yksilöllistymisen aiheuttamasta onnesta ja epätoivosta, joka tekee nuorista yksilöllisempiä ja heterogeenisempiä mutta samalla myös eristyneempiä, avuttomampia ja heikommin sosiaaliseen ympäristöönsä kiinnittyneitä yksilöitä.

Sinällään Aittolan väitys ei niinkään käsittele opiskelijoiden sosiaalista elämää, vaan opiskelijoiden elämänpuutteissa tapahtuneiden muutoksien synnyttämän uuden, 80-lukulaisen opiskelijatyypin vaikutusta yliopistomaailmaan yleensä, erityisesti koulutuksellisessa ja tieteellisessä mielessä

sulkematta kuitenkaan pois sosiaalista. Vanhaa opiskelijatyyppejä määrittä voimakkaasti yliopisto-opiskelu, kun taas uudempi oli monimuotoisempi ja yksilöllisempi. Aikaisempaa opiskelijakulttuuria määrittä aikaisemmin yliopisto-opiskelijan identiteetti, kun taas 80-luvulla ”*opiskelijakulttuuria ohjailivat erilaiset nuorisokulttuurit ja professionaaliset osakulttuurit*” (Aittola 1992, 94). Uusi opiskelija käy töissä ja on yksilöllinen, eikä tee yliopistosta enää samanlaista elämänsä kiinnekohtaa kuin aikaisemman polven opiskelijat.

Väitöskirja on melko vanha, mutta kuvaillessaan uutta opiskelijatyyppejä, jonka Aittola yhdistää tuohon aikaan pinnalla olleeseen keskusteluun myöhäismodernista hän onnistuu kuitenkin tiivistämään varsin onnistuneesti nykyaikaisten opiskelijoiden sosiaalisen elämän puitteita. Kolmen vuosikymmenen iästään huolimatta moni kohta kuulostaa 2010-luvun jälkipuoliskolla opiskelleesta varsin tutulta, kuten vaikkapa seuraava lainaus: ”*Opiskelijoiden identiteetinmuodostuksen perusedellytykset ovat viime vuosikymmenten aikana muuttuneet olennaisesti, sillä pidentynyt koulutusaika, ikäspesifien vertaisryhmien vaikutus, kansainvälistynyt joukkotiedotus sekä kulutuksen merkitys itseilmaisun lähteenä lisäävät nuorten mahdollisuutta kulttuuriseen yksilöitymiseen*” (Aittola 1992, 30).

Mikäli tästä Aittolan kuvauksesta muuttaisi vanhentuneen ilmaisun joukkotiedotusvälineet esimerkiksi sosiaalseksi mediaksi ja internetiksi, ja kulutuksen kulutusvalinnoiksi, lähes kolmenkymmentä vuotta vanha virke kuvaisi kohtalaisen hyvin myös 2020-luvun yliopisto-opiskelijoiden elämää. Kuten 90-luvulla, opiskelijoiden elämää määrittävät edelleen yksilölliset valinnat ja identiteettiprojektit. Mediat ovat muuttuneet kuitenkin vielä yksilöllisemmiksi ja kulutusvalinnat monimutkaisemmiksi. Kuitenkin, jo 80-luvulla tehtyjen haastatteluiden perusteella Aittola pystyi väittämään Bourdieuta mukaillen (Aittola 1992, 58), että ”*yhtenäistä nuorisoa ei enää ole, ja opiskelijat jakautuvat opiskelemaansa tieteenalan ja opiskeluvaiheen perusteella erilaisiin pieniin osakulttuureihin, joilla on voimakkaat habituserot.*” Havaintojeni perusteella tämä pitää edelleen paikkansa. Toki on luultavaa, että television kasvattamat 80-luvun opiskelijat eroavat paljonkin nykyisistä älypuhelimensa kanssa toimivista diginatiiveista, mutta Aittolan kuvailema peruslinja vaikuttaa minusta oikealta. Lähtökohtani on, että myöhäis- tai jälkimoderni refleksiivinen individualismi määrittää edelleen opiskelijoiden sosiaalista elämää.

Vähämäki ja muut (Vähämäki et al, 2018) kirjoittavat yksinäisyyttä opiskelijakaupungissa käsittelevässä tutkimuksessaan, että opiskelun aloitus isossa kaupungissa luo jännitteisen asetelman yksinäisyydelle. Ympäriällä on paljon mahdollisuuksia, samalla kuin opiskelija itse, hänen läheisensä

ja kulttuurinen konteksti yleensä luo odotuksia ja lupauksia sosiaalisista suhteista. Käsittääkseni tässä kuvataan suunnilleen samaa kulttuurista tilannetta kuin yllä mainitussa Aittolan väitöskirjassa, tosin tässä tapauksessa jo opiskelijan sosiaalisen elämän näkökulmasta. Opiskelijat kohtaavat paljon mahdollisuuksia, kuten vaikkapa alakulttuureita tai uusia ihmisiä. Vastuu toiminnasta on omalla itsellä, ei yhteisöllä tai vanhemmilla. Samanaikaisesti heillä on kullakin oma taustansa, joka vaikuttaa siihen, miten he toimivat tässä uudessa maailmassa. Vähämäen ja kumppaneiden mukaan opiskelukaupunki voi toimia opiskelijalle eräänlaisena vahvistavana mekanismina: itsestä ja sosiaalisista suhteista elämänsä aikana muodostuneet käsitykset korostuvat ja kertautuvat ison kaupungin kontekstissa, alleviivaten yksinäisyyttä tai korostaen vapautta ja mahdollisuuksia. Omalle toiminnalle ja sen arvioinnille annetaan iso vastuu opiskelijan sopeutumisesta, kuten myöhäismodernia aikaa maalailleet sosiologit ovat kuvailleet.

Yksilö ei kuitenkaan joudu kohtaamaan opiskelumaailmaa täysin atomisoituneena individuaalina. Hänet ottaa vastaan tietynlainen kulttuuri, joka tukee sosialisatiota yliopiston arvoihin ja sosiaaliseen elämään. Hanna Koivisto ja muut (Koivisto et al, 2018) kuvailevat goffmanilaisvaikutteisessa etnografisessa tutkimuksessaan, miten uudet opiskelijat eli fuksit otetaan vastaan tiettyyn kehykseen ja rooliin uusina yliopisto-opiskelijoina. He pyrkivät kuvaamaan, millaisin rituaalein opiskelija kutsutaan muun muassa opiskelijayhteisön jäseneksi, ja millaisia ryhmiä ja identiteettejä näissä rituaaleissa ja käytännöissä uusille opiskelijoille tarjotaan.

Tutkijat kuvaavat hetkeä, kun opiskeluiden aivan ensimmäisenä päivänä tylsien ja vakavien rehtorien ja dekaanin tervetuliaispuheiden jälkeen joukko värikkäisiin haalareihin pukeutuneita tutoreita kävelee saliin laulaen ” *Tänä yönä viimeinkin rakastuit sä tuutoriin, joka hellä on ja vielä enemmän* ”. Laulujen laulamisen jälkeen eri ainejärjestöt esittäytyvät. Kirjoittajien mukaan esittelyhuudoissa saattoi olla osia, jotka ironisoivat oppiaineen jotakin piirrettä tai stereotyyppioita kuten vaikkapa sosiaalityeilijöiden ” *Socius-aina soosissa* ” tai tietojenkäsittelytieteen ” *rillit huurussa - nettipornoa* ”. Voisi siis sanoa tämän perusteella, että uusia opiskelijoita kutsutaan yliopiston ainakin johonkin identiteettiin vuodesta toiseen, vaikka iso osa sosiaalisen elämän puitteista tulee yliopistomaailman ulkopuolelta.

Tutkijat kuvailevat, miten erilaiset käytännöt ja perinteet kutsuvat uutta fuksia jäseneksi monenlaisiin sisäkkäisiin ryhmiin, kuten fuksiryhmään, vuosikurssiin, opiskelijoihin yleensä ja ainejärjestöön: ” *Opiskelijalle tarjotaankin monimuotoista ja kerroksellista identiteettiä, jossa ryhmät ympäröivät fuksia kuin sipulin kerrokset niiden merkityksen ja ensisijaisuuden vaihdellessa*

tilanteesta toiseen”. He kuitenkin kiinnittävät huomiota siihen, että jotkut jäävät tästä ulkopuolisiksi esimerkiksi erilaisuuden vuoksi. Joku ei välttämättä sovi yleiseen opiskelijan prototyyppiin. Koivisto lainaa Goffmania (Goffman 1959), *”jonka mukaan sosiaaliseen rooliin liittyy aina jo etukäteen määritelty vakiintunut julkisivu, jota yksilön kuuluisi ylläpitää. Ryhmän sisällä esiintyy vaatimusta yhteisen julkisivun ylläpitämisestä ulospäin. Jos joku ryhmän jäsen ei tähän suostu tai pysty, siitä tulee seuraamuksia ryhmän sisällä*”.

Jos ajatellaan, että yllä mainitut ainejärjestöhuudot kuvaavat tavalla tai toisella tai edes vähäisessä määrin ainejärjestön julkisivua ulospäin, jota olisi hyvä ylläpitää, on enemmän kuin todennäköistä että joku pitää sitä itselleen epäsovivana. Kaikki eivät välttämättä halua identifioitua aina soosissa olevaksi sosiaalitieteilijäksi ja tai pornoa katsovan nörtiksi. Lisäksi, sinällään Koiviston ja kumppaneiden tutkimus ei sano mitään siitä, minkälaisiin ryhmiin ja rooleihin neljännen vuoden opiskelijoita kutsutaan, mutta ainakin oman kokemukseni mukaan akateemiseen perinteeseen ja karnevaalihenkeen mukaan kutsuminen säilyvät myös fuksiviikkojen jälkeen.

Vähämäki ja muut (2018) kiinnittävätkin huomiota fuksiryhmän keskeiseen rooliin opiskelijoiden uusien sosiaalisten suhteiden muodostumisen vaikeuksissa. He löysivät yksinäisyyttä kokeneiden opiskelijoiden haastatteluissaan neljä fuksiryhmää koskevaa mainittua alateemaa. Ensinnäkin, opiskelijan yksilölliset haasteet ryhmäytymisessä. Toiseksi, fuksiryhmän ryhmäytymisen organisointi. Kolmanneksi, koettu erihenkisyys fuksiryhmässä, ja neljänneksi yhtenäisen fuksiryhmän purkautuminen. Yksilöllisiä tekijöitä ovat sellaiset kuin ujous luonteenpiirteenä tai puutteet itsetunnossa, sosiaalisissa taidoissa tai luottamuksessa muita ihmisiä kohtaan.

Organisoinnin osalta kyse siitä, miten fuksien ryhmäytyminen on organisoitu. *”Kun uusien opiskelijoiden ryhmäytymistä tarkastellaan, on syytä pysähtyä pohtimaan, kuinka opiskelijoiden yksilöllisyys ja aiempi elämäntilanne sekä niiden seurauksina muotoutuneet erilaiset tavat pyrkiä ja kuulua uuteen viiter ryhmään otetaan huomioon*”, he kirjoittavat. Esimerkiksi opiskelija, joka on luonteeltaan ujo saattaa kaivata organisoituja tutustumisleikkejä, ja mikäli tuutorit eivät tällaisia järjestä, hänellä on riski jäädä yksin.

Fuksiryhmässä koetun erihenkisyys tarkoittaa mahdollisuudesta löytää opiskelijan toivomaa samankaltaisuutta. Ryhmäytyminen voi onnistua, mutta uusia sosiaalisia suhteita ei välttämättä kuitenkaan synny. Erihenkisyyttä rakentavia ominaisuuksia ovat Vähämäen mukaan esimerkiksi sukupuoli, ikäero, eri vaihe opinnoissa ja erilainen elämäntilanne. Myös fuksiryhmän liian pieni koko voi vaikuttaa omanhenkisen seuran löytämistä. Fuksiryhmän purkautuminen taas tapahtuu

silloin, kun isompi ryhmä hajoaa pienemmiksi sosiaalisiksi ryhmiksi pelkästään ajan myötä tai perusopintojen päättymisen ja opiskelun yksilöllistymisen myötä. Opiskelukavereita voi lähteä myös muualle tai lopettaa opiskelunsa kokonaan. Tällaisessa tilanteessa ei ole vaikea kuvitella, että karnevalistisilla rituaaleilla, joita Koivisto ja kumppanit kuvailevat, ei välttämättä onnistuta pitämään kaikkia opiskelijoita tyytyväisinä.

Vähämäki ja muut päätyvät korostamaan fuksiryhmän tärkeää roolia erityisesti siksi, että haastatellut opiskelijat pitävät muita mahdollisuuksia muodostaa merkittäviä sosiaalisia suhteita vähäisinä. Tätä he selittävät neljän alateeman avulla: Ensinnäkin, opiskelijat kokevat yleisen opiskelijakulttuurin yksipuoliseksi. Toiseksi, opiskelijatoimintaan mukaan pääseminen on vaikeaa. Kolmanneksi, muista sosiaalisista mahdollisuuksista on puutetta. Viimeisenä, muut opiskelija-
arkeen liittyvät tekijät haittaavat sosiaalista elämää.

Yksipuolisena koettu opiskelukulttuuri on kirjoittajien mukaan ennen kaikkea alkoholikeskeisen tapahtumakulttuurin ansiota. Opiskelijat päätyvät vierastamaan alkoholin keskeistä roolia toiminnassa, ja eivät pidemmän päälle jaksu osallistua tapahtumiin. Opiskelijatoimintaan mukaan pääsemisen vaikeus voi olla esimerkiksi kokemusta siitä, että ainejärjestötoiminta on pienen piirin puuhaa, josta jää helposti ulkopuoliseksi. Kirjoittajat tosin mainitsevat, että moni heidän aineistoonsa haastateltu yksinäisyyttä kokenut on myös löytänyt uusia sosiaalisia suhteita opiskelijoiden yhdistystoiminnasta. Opiskelijoiden oma kulttuuri onkin opiskelijoille varsin tärkeää, sillä aineiston opiskelijat antavat kirjoittajien mukaan vähäisen tai jopa olemattoman roolin kaupungin muille sosiaalisille mahdollisuuksille. Vaikuttaa siltä, että sosiaaliset odotukset suuntautuvat lähinnä yliopistoyhteisöön, eikä kaupungin runsaalle muulle sosiaalisuuden tarjonnalle jää juurikaan sijaa.

Viimeisenä tärkeänä tekijänä yksinäisyydelle kirjoittajat mainitsevat opiskelijoiden arkeen liittyvät tekijät sosiaalisia suhteita jäsentävänä kontekstina. Keskeinen tekijä on kiire, ja siihen liittyvä jaksaminen. Moni opiskelija kokee opintojen ja ohessa tehtävän osa-aikatyön heikentävän mahdollisuuksia solmia sosiaalisia suhteita ja ylläpitää niitä. Kirjoittajat katsovat myös uusiin ihmisiin tutustumisen kulttuurin opiskelukaupungissa opiskelijoiden arkeen liittyväksi tekijäksi, ja kiinnostavat erityistä huomiota siihen, että moni vaihto-opiskelijana käynyt katsoi sosiaalisten suhteiden muodostamisen helpommaksi ulkomailla kuin Suomessa. Suomessa tutustumista vaikeuttaa ilmapiiri, johon aineistossa liitetään suomalainen tutustumiskulttuuri, sisäänpäin kääntyneisyys ja yksin jäämisen helppous. Kirjoittajat liittävät kulttuurisiin tekijöihin myös sen, että

kukaan ei tunnu välittävän siitä, jos opiskelija jää yksin.

Hanna-Mari Husu (2021) on tutkinut suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksia Randall Collinsin interaktiorituaaliteorian näkökulmasta. Kyseinen teoria on myös omassa tutkimuksessa keskeinen teoreettinen viitekehys, ja esittelen sen tarkemmin seuraavassa luvussa. Kuitenkin, jos interaktiorituaaliteorian tiivistää äärimmilleen, sen mukaan ihmiset sosialisivat tilanteista, tai interaktiorituaaleista saatavan emotionaalisen energian perusteella, ja yksinäisyys on Husun tulkinnessa emotionaalisen energian puutetta yliopiston sosiaalisissa tilanteissa. Hän löysi 32 yliopisto-opiskelijan haastatteluista kolme keskeistä teemaa, mitkä haastateltavat katsoivat vaikuttavan yksinäisyyteensä ja sosiaalisiin vaikeuksiinsa yliopistossa. Ensimmäinen ja yleisin teema oli opiskelijoiden aikaisemmissa interaktioissaan saamat huonot kokemukset, kuten kiusaaminen tai ulkopuoliseksi jättäminen ryhmästä, jotka johtivat negatiivisiin odotuksiin ja tunteisiin, kuten pelkoon, häpeään ja masennukseen. Tällaiset aikaisemmat interaktiot saattoivat olla tapahtuneet kaukana menneisyydessä, kuten lapsuudessa, ja vaikuttivat edelleen yksinäisyyttä kokevien opiskelijoiden arkeen.

Toinen keskeinen teema oli yliopiston ja yliopistokulttuurin luomien tilanteiden ongelmallisuus positiivisten interaktioiden kannalta. Tämä viittaa esimerkiksi siihen, että opintojen rakenne on sellainen, että opiskelija ei välttämättä tapaa muita opiskelijoita normaalin opiskelun puitteissa, ja päätyy kokemaan yksinäisyyttä. Yliopisto ei siis tarjoa riittävästi mahdollisuuksia positiivisille interaktiorituaaleille, tai ystävystymiselle. Husu laskee mukaan tähän kategoriaan myös opiskelijoiden kritiikin alkoholin roolille opiskelijakulttuurissa. Useimpien haastateltavien mielestä alkoholin rooli yliopiston sosiaalisessa elämässä oli liian suuri, joka pakotti joko osallistumaan tylsiin interaktiorituaaleihin, tai jäämään kotiin ja kokemaan yksinäisyyttä. Myös fuksien tilanne, jossa heidän pitää uusina opiskelijoina itsenäisesti huolehtia kaikesta, mukaan lukien liittymisestä kaveriporukkaan mainittiin yliopiston aiheuttamana yksinäisyyden lähteenä. Kolmas teema painottui naispuolisten vastaajien vastauksissa. Nämä vaikuttivat olevan kiireisiä ja toimeliaita, eikä heillä vaikuttanut olevan aikaa ystävystymiselle. He olivat päämääräsuuntautuneita ja heidän ajanviettotapansa olivat järjestelmällisesti suunniteltuja. Nämä vastaajat olivat kuitenkin laiminlyöneet syvempien, läheisempien ystävyksien luomisen, joka johti alhaiseen emotionaaliseen energiaan ja yksilöllisiin negatiivisiin tunteisiin. He toivoivat syvempiä ystävyssuhteita, eikä pelkästään pinnallista hyvänpäiväntuttavuuksia.

Tiivistettynä aikaisemmasta tutkimuksesta voi siis sosiaalisen elämän kontekstin osalta sanoa, että

suomalainen tämän päivän yliopisto-opiskelija elää edelleenkin varsin individualistisena aikana, jossa hänellä on iso vastuu omista tekemisistään. Häntä kutsutaan yliopistossa muiden toimesta tiettyihin sosiaaliin ja akateemisiin identiteetteihin, jotka hän joko hyväksyy tai joutuu hylkäämään. Tämä tapahtuu yksilöllisten tarpeiden, elämäkokemusten ja identiteetin pohjalta. Husun ja Välimäen tutkimusten pohjalta keskeisiä syitä yksinäisyydelle ovat ainakin sosiaalisuuden huono organisointi, vaikeudet päästä mukaan, erilaisuus, liian alkoholikeskeinen kulttuuri, muiden mahdollisuuksien puute, menneisyyden kokemukset, ja ajankäyttöön ja arjen rakenteeseen liittyvät tekijät.

3. Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria

3.1. Tausta

Koska Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria oli koko tämän työn kantava teoria jo ennen ensimmäistäkään seminaaria tai ennen kuin yhtäkään riviä tekstiä oli kirjoitettu, katson että minun on aivan ensimmäisenä esiteltävä kyseinen teoria. Tämä teoria toimi ikään kuin lähtökohtana jo ennen kuin suunnittelin kysymykset, joita päädyin kysymään opiskelijoilta.

Sosiologi Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria pyrkii kuvaamaan ihmisten yhdessäoloa mikrotasolta suuriin yhteiskuntakokonaisuuksiin asti. Se pohjautuu vahvasti Emile Durkheimin ja hänen aikalaistensa klassiseen uskonnon sosiologiaan, sekä Erving Goffmanin arkisen vuorovaikutuksen rituaaliteorioihin. Se on eräänlainen synteesi erityisesti näistä kahdesta, mutta ei ole liioiteltua sanoa, että Collins pyrkii syntetisoimaan yhdeksi kokonaisuudeksi neljäksi sosiologiseksi traditioksi perusoppikirjassaan *Four Sociological Traditions* (Collins, 1994) katsomansa Durkheimilaisen strukturaalisen perinteen, Weberistä ja Marxista liikkeelle lähtevän konfliktiperinteen, tilanteisiin keskittyvän mikrointeraktionaalisen perinteen ja yksilöiden toimintaa vaihdoksi mallintavan rationaalisen valinnan koulukunnan. Se pyrkii niin sanottuna yleisteorian antamaan selityksen kaikille ”sosiaalisina” pidetyille ilmiöille, joten se sopii hyvin tutkimuksen alustavaksi tulkintakehykseksi.

Ensimmäinen osa Collinsin teoriaa lähtee liikkeelle klassisimmasta sosiologiasta ja antropologiasta, jonka keskeiseksi edustajaksi hän asettaa Emile Durkheimin. Durkheim ei aloittanut rituaalitutkimuksen perinnettä 1800-luvulla, mutta hän ja hänen seuraajansa ovat Collinsin mukaan kuvaava edustaja subkognitiiviselle ohjelmalle, jossa tutkittiin kuinka ajatukset ja ideat yhteiskunnassa nousevat sosiaalisista käytänteistä. Durkheimin mukaan uskonnolliset ajatukset ja konseptit, tai uskonnot yleensä, voidaan aina analysoida niiden ryhmien kuvaajien kautta, jotka ovat kokoontuneet rituaaliin. Yleisemmällä tasolla, kaikki ymmärryksemme peruskategoriat, kosmologiset käsitteet ja loogiset ajattelutavat, joiden kautta ajattelemme, nousevat näistä rituaaleista, jotka ylläpitävät ryhmiemme jäsenyyttä yllä. Myös moraaliset uskomukset konstituoituvat rituaalisissa käytänteissä. Tämän Durkheim perusteli komparatiivisilla tutkimuksillaan: moraalit vaihtelevat ryhmän organisaation perusteella, ja muutos ryhmän rakenteessa muuttaa moraalialueita (Collins 2004, 11-12).

Collins katsoo, että Durkheimin Uskontoelämän alkeismuodot- teoksessa esitetty malli siitä, miten solidaarisuus ja jaettu symbolikuvasto tuotetaan pienten ryhmien interaktiossa, on hänen vahvin antinsa sosiologiselle teorialle. Durkheimin perinne on hänestä vahvimmillaan kuitenkin mikrososiologiassa, eikä niinkään missään kokonaisvaltaisessa yhteiskunnan moraalin tarkastelussa: pienet ryhmät on mahdollista nähdä ennen kaikkea paikallisina, häilyvinä, tai keskenään konfliktissa olevina, sen sijaan että tarkastelisi niitä integroituna johonkin laajempaan yhteiskuntaan, kuten Durkheimin amerikkalainen seuraaja, myöskin yhteiskuntakokonaisuuden moraalista ja sen selviytymisestä huolissaan ollut funktionalisti Talcott Parsons, oli (Collins 2004, 14-15).

Collinsin mukaan usein Parsonsiin liitetyn funktionaalisen ritualismin tärkein vaikutus ei ollutkaan niinkään mikään kokonaisvaltaisen yhteiskuntakokonaisuuden ja sen moraalin teorian luominen, mitä Parsonsin katsotaan yrittäneen, vaan erilaisten rituaalien tutkiminen modernissa yhteiskunnassa. Tällä saralla merkittävimmät tulokset sai aikaan Collinsin mukaan pikemminkin Erving Goffman, joka ei 60-luvulle tultaessa ei ollut enää lainkaan kiinnostunut yhteiskunnan institutionaalisen integraation kokonaisuuden kysymyksistä, toisin kuin vaikkapa Parsons.

Tästä huolimatta Collinsin mukaan Goffman kirjoittaa niin kuin funktionalisti, kun hän kuvailee rituaalin käyttäytymissääntöjen noudattamiseksi, jotka vahvistavat yhteiskunnan moraalista järjestystä. Kuitenkin, Goffman keskittyy mikrotason tilanteissa tapahtuvaan välittömään vuorovaikutukseen. Sen lisäksi yhteiskunta, jonka moraalista todellisuutta vahvistetaan ja joka asettaa ihmisille vaatimuksia ei ole mikään kaukana sijaitseva mysteerinen entiteetti, vaan pikemminkin ilmentää sosiaalisuuden vaatimuksia tässä ja nyt. Jokaisella tilanteella on vaatimuksensa, jotka eivät toteudu elleivät toimijat tee tarpeeksi töitä toteuttaakseen niitä. Kun olemme jossakin tilanteessa, vaikkapa arkisessa sosiaalisessa kohtaamisessa, kuten graduryhmän tapaamisessa, meillä on tiettyjä sosiaalisia vaatimuksia, jotka meidän täytyy toteuttaa, mikäli haluamme, että tilanne pysyy ”normaalina”. Collinsin mukaan tämä on funktionaalista analyysiä, koska se alkaa funktionaalisista tarpeista, ja näyttää kuinka ne tyydytetään. Kuitenkin, koska Goffmann toimii mikrotasolla, joka oli hänen aikanaan ennenkuulumatonta, hän auttaa näkemään miten paine käyttäytyä tietyllä tavalla, tai alistua rituaalille tunnetaan, ja näin ollen antaa mahdollisuuden muuttaa hänen mikorofunktionalisminsa solidaarisuuksien ja reaali-teettien mikrotuottamisen mekanismiksi (Collins 2004, 16).

3.2. Interaktiorituaaliteoria

Abstraktissa teoreettisessa muodossaan Collins kuvaa interaktiorituaalia näin: Ensinnäkin kaksi tai useampi ihminen ovat fyysisesti samassa tilassa, niin että he vaikuttavat toisiinsa ruumiillisella läsnäolollaan. Toiseksi, ulkopuolisille on rajansa, joten osallistujilla on selkeä kuva, kuka ottaa osaa rituaaliin ja kuka jää sen ulkopuolelle. Kolmanneksi, ihmiset interaktiorituaalissa keskittävät huomionsa yhteiseen asiaan tai tekemiseen. Tällöin he myös kommunikoivat toisillensa tämän keskittymisensä, ja tulevat tietoisiksi toistensa huomion suuntautumisesta. Neljänneksi, ihmisillä on tämän keskittymisen vuoksi yhteinen yleistunnelma tai emotionaalinen kokemus (Collins 2004, 48).

Kaikki nämä neljä muuttujaa vaikuttavan toisiinsa, joista tärkeimmiksi Collins katsoo kohdan 3, yhteisin huomion kohteen, ja kohdan 4, yhteisien tunnelman tai tunnetilan, toistensa keskinäisen vahvistamisen. Collins kirjoittaa: ”Mitä tiiviimmin ihmiset keskittyvät yhteiseen tekemiseensä, sitä enemmän he tulevat tietoiseksi mitä, toinen tai toiset tekevät tai tuntevat, ja enemmän tietoisena toisten tietoisuudesta tai tunnetilasta, he tiedostavat tai tuntevat jaetun tunnetilansa entistä intensiivisemmin, kun tämä jaettu tunnetila ryhtyy dominoimaan heidän tietoisuuttaan. Hurraavan väkijoukon jäsenet muuttuvat innokkaammaksi ja uskonnollisen tilaisuuden osanottajat tulevat kunnioittavammiksi. Sama tapahtuu pienemmän tasolla keskusteluissa: kun vuorovaikutus keskustelussa muuttuu jännittävämmäksi, keskusteluun osallistujat pääsevät sen rytmiin ja tunnelmaan mukaan. (Collins 2004, 48).

Pienimmällä mikrotasolla ihmisten feedbackefektin kautta jakama rytmi ja sen vahvistuminen on myös hyvin olennainen osa interaktiorituaalin kokonaisuutta. Collinsin mallissa sosiaalisessa tilanteessa jaettu yhteinen rytmi vahvistuu kaikkien neljän edellä mainitun interaktiorituaalin muuttujan kautta vaikuttaen ikään kuin kaikkien neljän yläpuolella samanaikaisesti. Rytmi voi ilmetä vaikkapa liikkeiden, eleiden, reaktioiden tai puheen samankaltaisuutena. Collinsin mukaan Interaktiorituaalimalli ei olekaan ainoastaan teoreettinen konstruktio, vaan se kuvaa enemmän tai vähemmän, mitä voi havainnoida tapahtuvan kaikenlaisissa sosiaalisissa tilanteissa (Collins 2004, 65). Collins todistelee tätä erilaisilla esimerkeillä: esimerkiksi yhtäaikainen nauraminen tai puheenvuorojen sujuva soljuminen onnistuneissa sosiaalisissa tilanteissa ovat esimerkki rytmisen viihteen siivittämästä solidaarisuuden vahvistumisesta. Olennaista on yhteisen rytmin ylläpito (Collins 2004, 71). Mikäli yhteistä rytmiä ei ole, kuten tilanteessa, jossa jotakuta naurattaa paljon ja toista ei ollenkaan, myöskään solidaarisuutta ei ole, jonka voinee olettaa johtuvan puutteesta jossakin neljässä interaktiorituaalin perustekijässä. Collins huomioi myös isommissa kokoontumisissa

havaittavan rytmisen vuorovaikutuksen kuten esimerkiksi vartalonliikkeiden synkronian suurissa kollektiivisissa ryhmissä, jotka ovat mobilisoituneet jonkinlaiseen yhteiseen toimintaan, kuten vaikkapa mielenosoitukseen (Collins 2004, 77).

Interaktiomallissa tiivistetty sosiaalisen elämän kuvaus vaikuttanee useimmista ihmisistä jokseenkin tutulta. Ihmiset muodostavat jakamissaan tiloissa erilaisia kollektiiveja, joihin osa pääsee liittymään ja osa suljetaan ulkopuolelle. Useimmilla on varmastikin kokemusta vähintäänkin johonkin yhteiseen asiaan keskittymisestä, ja tämän keskittymisen luomasta kollektiivisesta tunteesta sekä tämän suhteen vahvistumisesta. Yhteistä rytmiä voi olla vaikeampi havaita ilman teoriapohjaa, mutta arkipäivän etnografiset havainnot tukevat tätäkin teorian osaa. Opiskelijoiden sosiaalisen elämän parissa interaktiorituaalin perusmalli tulee eittämättä esille esimerkiksi kahden yksilön välisissä kohtaamisissa, kuten vaikkapa fuksiviikoilla, jossa uudet opiskelukaverit juttelevat toisilleen tuttavallisesti, tiedustellen esimerkiksi mistä toinen on kotoisin. Jo keskustellessaan toistensa kanssa he keskittyvät samaan asiaan, yleiseen sosiaalisuuteen, ja mikäli he ovat esimerkiksi molemmat Espoosta kotoisin, he saavat keskustelunsa myötä uuden keskittymisen kohteen, Espoon. Tämä saattaa voimistaa yhteistä tunnetilaa, ja he alkavat jutella synkronoidusti puhuen samassa rytmisessä ja nauraen samaan aikaan. Kollektiivisella tasolla interaktiorituaali tulee esille vaikkapa opiskelijabileissa: opiskelijoilla on jokin tila, kokemus itsestään opiskelijoina, joka sulkee ei-opiskelijat tai ainejärjestöön kuulumattomat yhteisön ulkopuolelle. Sen lisäksi heillä on jonkinlainen yhteinen keskittymisen kohde, kuten vaikkapa sitsilaulu, juhlatunnelma tai jokin yhteinen tekeminen kuten rastikierros, sekä tämän tekemisen myötä koko ajan kehittyvä yhteinen tunnetila, joka ilmenee usein saman rytmisenä huutona tai nauruna.

Joka tapauksessa, mitä Durkheim kutsui kollektiiviseksi tietoisuudeksi, on tässä nyt neljän perustekijän ja ne läpäisevän rytmisen koordinaation johdosta syntyvää, mikrotasolla tapahtuvaa vähintään hetkellistä intersubjektiivisuutta. Tällä intersubjektiivisuudella on Collinsin mukaan neljä tulosta. Olettaen että mainitut neljä ainesosaa tai muuttujaa yhdistyvät onnistuneesti ja rakentavat samaan asiaan tekemiseen tai asiaan kohdistunutta huomiota ja sitä kautta yhteistä tunnetilaa, interaktiorituaaliin osallistujat kokevat yhdessä ensinnäkin ryhmäsolidaarisuutta ja kokemusta yhteen kuulumisesta; toiseksi emotionaalista energiaa yksilötasolla: itsevarmuutta, voimaa, innostumista ja aloitekyvyn kasvamista; kolmanneksi, symboleja, jotka representoivat ryhmää: tällaisia voivat olla esimerkiksi jonkinlaiset tunnuksot, kuvat, sanat tai ilmaukset, joiden jäsenet kokevat assosioituvan itseensä kollektiivisesti. Näitä symboleja puolustetaan ulkopuolisilta ja järjestyksen kyseenalaistavilta sisäryhmäläisiltä. Neljäs ja viimeinen lopputulos on moraalisuuden

tunteet: tunne oikeellisuudesta ryhmän tottelemisessa, sen symbolien kunnioittamisesta ja molempien puolustamisesta ulkopuolisten hyökkäyksiltä, joka on liitoksissa tunteeseen siitä, että ryhmän solidaarisuuden ja symbolisten representaatioiden loukkaaminen on itsessään pahaa ja väärin (Collins 2004, 49).

Interaktiorituaalin tulokset ja seuraukset ovat luultavasti helppo ymmärtää. Useimmat ovat ottaneet osaa johonkin kokoontumiseen, jossa kollektiivisesti suoritettun toiminnan ansiosta he ovat kokeneet joukkona saman tunnetilan, jonka ansiosta he ovat kokeneet itsensä osaksi joukkoa ja ajatelleet asioita jollain tavalla uudella tavalla. Ilmiselvimmillään tämä on vahvasti formaaleissa rituaaleissa, niin kuin vaikkapa sotilasvalan vannomisessa. Opiskelijapiireissä lähimpänä formaalia rituaalia voi olla esimerkiksi kastaminen osaksi ainejärjestöä. Tästä on seurannut ryhmäsolidariteettia, esimerkiksi vaikkapa jonkinlaista taistelutoverihenkeä, yksilötasolla emotionaalista energiaa, esimerkiksi itsevarmuutta yksilön toimintaan, joka antaa vaikkapa tsemppihenkeä jatkaa armeija loppuun asti tai osallistua ainejärjestön toimintaan, yhteisiä symboleita kuten jaettuja juttuja ja muistoja itse tilaisuudesta, tai sitten vaikkapa Instagram-kuvia jotka kaikki ovat nähneet, sekä jaettua kollektiivista moraalitunnetta kuten kasvanutta käsitystä maanpuolustuksen oikeellisuudesta tai yliopistolaitoksen tai oppiaineen tarpeellisuudesta.

3.2.1. Formaalit ja luonnolliset rituaalit

Kuitenkin, formaalius ei ole Collinsin tarkoittaman rituaalin keskeinen osa, vaan se ainoastaan luo otollisen ilmapiiirin intersubjektiivisuudelle ja jaetulle tunnetilalle. Mikäli rituaalin osanottajat eivät koe jaettua tunnetilaa, formaali rituaali on nimensä mukaisesti pelkkä muodollisuus, joka ei synnytä mitään yllä mainittuja onnistuneelle interaktiorituaalille ominaisia tuloksia. Yhteinen keskittymisen kohde saattaa syntyä myös spontaanisti ja ilman eksplisiittistä huomiota siihen, että näin tapahtuu. Collinsin mukaan näitä rituaaleja voi kutsua luonnollisiksi rituaaleiksi, joissa yhteinen keskittymisen kohde ja tunnetila kehittyvät ilman mitään muodollisuuksia. Interaktiorituaalin toimivuuden kannalta keskeiset ainesosat ja lopputulokset ovat samat, yllä mainitut neljä ainesosaa ja neljä lopputulosta. Molemmat voivat olla myös hyvinkin intensiivisiä. Kuitenkin, formaalit rituaalit eroavat luonnollisista varsinkin siinä, että formaalissa rituaalissa on huomattavasti helpompi tunnistaa olevansa interaktiorituaalin osana. Toiminta on usein rakennettu suunnitellusti niin, että interaktiorituaalimallin edellytykset täytyisivät. Spontaania luonnollista rituaalia, vaikkapa kohtaamista yliopiston ruokalassa opiskelukavereiden tai jonkun yksittäisen opiskelututun kanssa, jossa puhutaan tietyllä tavalla, voi olla vaikeampi tunnistaa interaktiorituaaliksi. Joka

tapauksessa, se on sellainen, mikäli edellytykset vain täyttyvät. Onnistuessaan sillä on myös yllä mainitut tulokset. Kuitenkin, formaalien prosessien kautta alkavat rituaalit ovat vahvempia ryhmän rajojen ylläpitämisen vahvistamisen kannalta, kun taas luonnolliset rituaalit ovat häilyvämpiä (Collins 2004, 49-50).

3.2.2. Epäonnistuneet ja pakotetut rituaalit

On kuitenkin huomattava, että kaikki rituaalit eivät onnistu, Collins kirjoittaa: ”Osa epäonnistuu pahasti, jopa kivuliaasti; jotkut haihtuvat armollisesti mielistä. Joitakin kohtaan kapinoidaan niiden tyhjinä muodollisuuksina, joihin päädytään pakon alla, ja jotka jätetään huomiotta ilomielin aina kuin mahdollista.” Collinsin mukaan nämä tapaukset ovat hyödyllisiä teorian tarkentamisessa, ja niiden olosuhteiden testaamisessa, jotka saavat rituaalit toimimaan. Lisäksi, heikon ja vahvan rituaalin eron näkeminen on Collinsin mukaan tärkeää myös siksi, näemme yhtäältä paremmin mikä vahvassa rituaalissa viehättää, jos toisaalta pystymme näkemään, mikä heikoissa tai epäonnistuneissa rituaaleissa aiheuttaa välinpitämättömyyttä ja luotaantyöntävyyttä (Collins 2004, 50-51).

Epäonnistuneet rituaalit ovat sellaisia, joissa on aivan ensinnäkin erittäin alhainen kollektiivisen kuohunnan taso, vähän hetkellistä säpinää, ei lainkaan tai liian vähän jaettua viihdettä. Lopputuloksena ei synny ryhmäsolidarisuutta, eikä kenenkään identiteetti vahvistu tai muutu. Myös kunnioitus ryhmän symboleja kohtaan puuttuu eikä emotionaalinen energia nouse korkealle tasolle, pysyen joko tasaisen laimeana tai aiheuttaen ihmisille esimerkiksi aidosti tylsistymistä (Collins 2004, 51). Tämä pätee sekä formaalissa rituaalissa kuten vaikkapa sotilasvalan vannomisessa jossakin maassa, missä on hyvin jakautunut poliittinen tilanne tai hyvin alhainen maanpuolustustahto, että myös luonnollisessa arkisessa rituaalissa, kuten vaikka kahden sellaisen ihmisen kohtaamisessa, jotka eivät tule toimeen keskenään.

Collins mainitsee vielä, että pakotettu rituaali voidaan erottaa epäonnistuneesta rituaalista. Tällaiset rituaalit ovat sellaisia, joissa osanottajat pakotetaan esittämään innokkaasti osallistumista interaktiorituaaliin, johon osallistujat tai ainakaan kaikki heistä eivät mielellään osallistuisi. Ne saattavat jopa toimia siinä mielessä, että jotkut ihmiset tai osallistujat viihtyvät paremmin ja osoittavat enemmän innostunutta mukanaoloa. Kuitenkin, ne tuntuvat pakotetulta, koska yhteisessä viihteessä on tietty tarkoituksellisuuden ja itsetietoisuuden elementti, sen sijaan että kyseessä olisi luonnollisesta fiiliksestä. Pakotetussa rituaalissa saattaa menettää energiaa, ja useisiin sellaisiin

joutuminen saattaa hyvinkin tehdä yksilöistä vastentahtoisia liittymään samanlaisiin rituaaleihin uudelleen (Collins 2004, 53). Opiskelija, joka ei viihdy sitseillä tai ei pidä sitsikulttuurista, mutta joutuu käymään sitseillä tutustuakseen muihin voisi olla hyvä esimerkki tällaisesta interaktiorituaalikokemuksesta.

3.2.3. Symbolit

Collinsin mukaan emotionaalisen viihteen korkea taso, tai durkheimilaisittain kollektiivisen kuohunnan taso - on haihtuvaa ja katoavaista. Se, kuinka kauan solidaarisuus ja jaettu tunnetila kestää, riippuu siitä, pystytäänkö interaktiorituaalissa koetut yhteiset lyhytaikaiset tunteet muuttamaan pitempiaikaiseksi tunnetilaksi. Pitempiaikaiset tunnetilat tiivistetään erilaisiin symboleihin, joiden avulla niiden muistaminen helpottuu (Collins 2004, 81). Symboli collinslaisessa mielessä on laaja käsite: ehkä parhaan kuvan siitä saa, kun Collins esittää, miksi kadulla samanaikaisesti samaa asiaa tekevä ihmisjoukko ei identifioitu toisiinsa tulevaisuudessa. Collinsin mukaan joukolta puuttuvat symbolit, *joiden perusteella tunnistaa, kuka ylipäättänsä oli paikalla* (Collins 2004, 82). Symbolin voisi siis määritellä miksi tahansa merkiksi, jossa on jonkin interaktiorituaalin muistijälki jollekin. Collins luettelee esimerkkejä symboleista, joista selkeimpiä ovat modernit durkheimilaiset pyhät objektit kuten urheilujoukkueen tai esiintyjät niiden faneille (Collins 2004, 83). Kuitenkin, symbolin käsite tässä on vielä laajempi, ja esimerkiksi arkielämässä tapahtuvat asiat kuten nimen kertominen toiselle kohtaamisessa ja jonkinlainen henkilökohtaisen narratiivin kertominen keskustelussa ovat myös symboleja (Collins 2004, 84-85). Ne muistuttavat yhtä lailla interaktiorituaalista jälkeenpäin, ja edesauttavat sellaisen muodostamista tulevaisuudessa. Keskeistä interaktiorituaaliteoriassa onkin interaktiorituaalien jatkuvuus: Ne toteutetaan ketjuissa. Onnistuessaan niitä toteutetaan uudelleen ja uudelleen.

3.2.4. Emotionaalinen energia

Collinsin mukaan menestyksekkään emotionaalisen koordinaation rakentuminen interaktiorituaalissa tuottaa solidaarisuuden tunteita. Tunteet, jotka ovat interaktiorituaalin aineksina, ovat ohimeneviä; lopputulos on kuitenkin pitkäaikainen tunne, tunne kiinnityksestä ryhmään, joka oli sillä hetkellä kokoontuneena. Collins kutsuu näitä pitkäaikaisia tuloksia ”emotionaaliseksi energiaksi”. Hänen mukaansa se on jatkuva suure, jonka korkealla tasolla ilmenee itsevarmuutena, innokkuutena ja hyvänä tunteena omasta itsestä (Collins 2004, 108). Se on durkheimilaisen rituaalisen solidaarisuuden henkilökohtainen puoli. Yksilö saa hyvää

fiilistä ja voimaa osallistuessaan ryhmän vuorovaikutukseen, oli kyse sitten kahden ihmisen kaverisuhteesta tai ainejärjestön bileistä. Opiskelijaelämässä esimerkkinä voisi olla vaikkapa onnistuneet fuksikastajaiset, jotka liittävät onnistuessaan opiskelijat ryhmänä yhteen, saaden heidät tuntemaan ryhmähenkeä ja hyvää mieltä. Toisaalta, myös tapaaminen ystävän kanssa kahvilla tuottaa molemmille emotionaalista energiaa, kun ystävykset vahvistavat kokemustaan ystävyssuhteesta. Emotionaalisen energian matalalla tasolla kyse on taas durkheimilaisen solidariteetin puutteesta: yksilö ei ole innoissaan ryhmästä, vaan pitää vuorovaikutusta kuluttavana tai masentavana; yksilö haluaa ennemmin välttää ryhmää kuin liittyä siihen. Yksilöllä ei myöskään ole hyvä olo ryhmässä, ja hän päätyy hakemaan uusia virikkeitä elämäänsä (Collins 2004, 108).

Emotionaalisella energialla on myös moraalinen puolensa, jonka avulla ryhmä tuntee, mikä on oikein ja väärin tai moraalista tai moraalitonta. Tämä moraalinen solidariteetti yhtäältä positiivisia tunteita, kuten altruismia ja rakkautta, mutta sillä on myös negatiivinen puolensa.

Ryhmäsolidaarisuuden vuoksi ryhmän jäsenillä saattaa olla tarve puolustaa ryhmää ulkopuolisilta, joka voi johtaa myös vähemmän arvostettuihin tunteisiin, jotka voivat olla hyvinkin pitkäaikaisia (Collins 2004, 109). Käytännön esimerkkejä tästä löytyy tietysti ennen kaikkea historian puolelta, mutta myös opiskelijamaailmassa ainejärjestöillä tiedetään olevan hyvät tai huonot välit. Lisäksi, ystäväystymisen tasolla kaveriporukat saattavat kyräillä toisiaan, ja väärän puhutavan käyttäminen jossakin porukassa saattaa aidosti rikkoa kyseisen ryhmän totuttuja tapoja siinä määrin, että sääntöjen rikkojaa aletaan karsastamaan.

3.3. Valta ja Status interaktiorituaaleissa

3.3.1. Valta

Kun ihmiset, joilla on epätasainen jakauma jotakin resursseja kohtaavat jossakin tilanteessa, niin että enemmän resursseja omaavat antavat käskyjä ja toiset tottelevat niitä, kyseessä on vallan esiintyminen mikrointeraktionaalisella tasolla. Yleisemmin voisi puhua tilanteista, joissa yhdet dominoivat välitöntä vuorovaikutusta (Collins 2004, 112). Selkeitä käytännön esimerkkejä löytää helposti tilanteista, joissa valtasuhteet ovat formaalit ja esimerkiksi sopimukseen kirjatut, niin kuin useimmilla työpaikoilla. Toisaalta, myös poikkeuksellisen kovaääninen, viekas tai hauska henkilö pystyy dominoimaan kahden tai useamman henkilön keskustelua, jolloin voi myös väittää kyseessä olevan valtasuhde: henkilö pystyy junailemaan asioita haluamaansa suuntaan. Tällainen tilanne on interaktiorituaali siinä mielessä, että siinä keskitytään samaan toimintaan, ja ollaan tietoisia toisen

mukanaolosta. Lisäksi tunnetila on keskittynyt samaan asiaan, joka rakentuu vahvemmaksi, mikäli rituaali etenee menestyksekkäästi. Aikaisemmat valtainteraktiorituaalit ovat tiivistyneet joihinkin symboleihin. Osanottajat keskittyvät tähän kyseiseen valtasuhteeseen, ja tuntevat siihen liittyviä tunteita. Kuitenkin, nämä tunteet ovat usein hillittyjä: tärkeintä on useimmiten säilyttää tilanteessa kasvot ja valtasuhteen normaalius. Valtasuhteen toteutumisen myötä käskijät tai dominoijat kokevat hallinnan tunteita, kun taas käskettävät tai dominoitavat kokevat heikkouden tunteita. Nämä tunteet ovat usein kompleksisia ja monipuolisia, ja vaihtelevat valtasuhteen mukaan (Collins 2004, 113). Kuten mainittu, selkeimmillään nämä ovat formaaleissa suhteissa, mutta niitä voi katsoa esiintyvän myös opiskelijayhteisöissä ja ystävyys-suhteissa, mutta vähemmän muodollisella tavalla.

3.3.2. Status

Collins tarkoittaa statuksella teoriansa kontekstissa yksinkertaisesti sitä, kuuluuko ihminen johonkin yhteisöön vai ei. Kyse ei ole tässä tapauksessa hierarkioista, vaan siitä, onko ihmisellä jonkun tietyn ryhmän status, tai jäsenyys. Olet joko sisällä tai ulkona, tai arkikielellä sanoen suosittu tai epäsuosittu. Collinsin mukaan jokainen vuorovaikutustilanne tuottaa statusjäsenyysvaikutuksia ja valtavaikutuksia, mutta valtavaikutukset voivat olla olemattomat, mikäli minkäänlaista käskemistä tai dominointia ei esiinny. Sen sijaan kaikenlaisissa tilanteissa on jonkinlainen statusvaikutus, kunhan vain ryhmä kokoontuu ja joitakin jäsenyyden kokemuksia syntyy (Collins 2004, 115).

Collinsin mukaan yksilöt voivat erota statusryhmäosallistumisessaan toisistaan neljällä eri tavalla (Collins 2004, 116). Ensinnäkin se kuinka menestyksekkäs interaktiorituaali on yksilön kannalta? Rakentaako interaktiorituaali kollektiivista kuohuntaa paljon, vähän vai keskinkertaisesti? Mitä intensiivisempi rituaali, sitä enemmän lyhytaikaisesti tunteita ja pitkävaikutteista emotionaalista energiaa syntyy. Jos esimerkiksi viihdyn sitsikulttuurissa ja koen kyseisen interaktiorituaalin sellaiseksi, että minulle tulee hyvä fiilis ja koen yhteyttä opiskelijayhteisöön, rituaali oli minulle henkilökohtaisesti varmastikin melko intensiivinen kokemus. Joku, joka ei viihdy sitseillä, kokee tilanteen varmaankin eri tavalla. Arkipäivän sosiaalisissa tilanteissa koemme sekä intensiivisiä keskusteluja, joiden haluaisimme jatkuvan sekä myös sellaisia, jotka ohitamme mielellämme.

Toinen yksilöiden rituaalikokemusta erottava tekijä on yksilön sijainti rituaalin kokonaisuudessa: jotkut yhteisön jäsenet sijaitsevat rituaalissa kaiken toiminnan keskellä, kun taas toiset osallistuvat vain osittain. Kaiken toiminnan keskellä sijaitseva osallistuu rituaaliin kaikkein intensiivisemmin, ja kokee myös jäsenyyden vaikutukset voimakkaimmin, oli kyse sitten emotionaalisesta energiasta tai

moraalisesta solidaarisuudesta tai kiintymisestä yhteisön symboleihin. Sivustaseuraaja taas saattaa jäädä näistä asioista paitsi, tai saa niitä rituaalista huomattavasti vähemmän.

Kolmanneksi, kun interaktiorituaalit toistuvat, kuinka ison osan ajastaan ihmiset viettävät toistensa kanssa fyysisesti samassa tilassa? Janan ääripäät ovat tässä tapauksessa tilanne, jossa yksilöt ovat koko ajan muiden kanssa samassa tilassa, niin että muut valvovat heitä. Tässä tapauksessa interaktiorituaalit johtavat vahvaan konformismiin. Mikäli yhteistä aikaa ei ole niin paljon, yksityisyyttä on enemmän ja konformismia vähemmän. Opiskelijaelämästä keksii tähän oivan esimerkin: fuksivuonna opiskelijoiden ohjelma niin opintojen kuin tapahtumienkin osalta on hyvin samankaltaista, ja ne, jotka haluavat mukaan joutuvat alistumaan vahvempaan konformismiin, kuin vaikkapa neljännen vuoden opiskelijat.

Neljäs tekijä on henkilöiden vaihtuvuus interaktiorituaalissa. Mikäli henkilöt pysyvät aina samoina, kyseessä on monimuotoisuudeltaan vähäinen yhteisö. Mikäli taas vaihtuvuus on suurta, yhteisö on monimuotoinen. Durkheimin työnjaon perusteella Collins esittää, että vähädiversiteettiset interaktiorituaalit tuottavat paikallista solidariteettia, vahvaa kiintymystä reifikoituihin symboleihin, kirjaimellisuutta sekä vahvaa rajantekoa ryhmän sisäpuolisten ja ulkopuolisten välillä. Konformismi on suurta, eikä ulkopuolisiin luoteta. Monimuotoiset yhteisöt taas ovat sellaisia, joissa ollaan individualistisempia, relativistisempia esimerkiksi symboleihin nähden eikä niin konkreettisia kuin tiiviissä yhteisössä.

3.3.3. Status- ja valtarituaalien seuraukset

Collinsin mukaan interaktiorituaalimallin mukaan yksilöt joko saavat tai menettävät emotionaalista energiaa sekä valta- että status- interaktioissa. Valtainteraktioissa käskyjä antavat ihmiset joko ylläpitävät tai saavat lisää emotionaalista energiaa, kun taas käskyjen vastaanottajat menettävät sitä. Statusinteraktiossa huomion kohteena ja näin olleen ryhmän jäsenenä oleminen lisää emotionaalista energiaa, marginaaliin joutuminen vähentää sitä. Interaktiorituaalit ovat kytköksissä, niin että edellisten tulokset ovat lähtökohtia seuraavaan vuorovaikutustilanteeseen, joka johtaa emotionaalisen energian kumuloitumiseen, oli se sitten positiivista tai negatiivista. Nämä tunteet voivat tiivistyä joihinkin symboleihin, jotka toistavat interaktiorituaalin uudelleen. Emotionaalinen energia on siis tyypillistä tietyille vuorovaikutustilanteille: se voi olla esimerkiksi tietyn toimintatavan ottamista tiettyjen ihmisten seurassa. Ne ihmiset, jotka ovat tottuneet dominomaan valtarituaaleissa, odottavat kykenevänsä dominoimaan myös tulevia tilanteita, ja niin usein käykin.

Nämä emotionaaliset energiat ovat kuitenkin hyvin paikka- ja tilannesidonnaisia (Collins 2004, 118).

Esimerkkinä, jos joku, joka on tottunut vaikkapa olemaan kovaääninen kaveripiirissään kotopuolellaan, ei välttämättä saa yliopistomaailmassa samanlaista reaktiota opiskelukaveriltaan kuin kotona. Collins korostaakin myöhemmin, miten status ja valta muuttuivat 1900-luvun kuluessa huomattavasti aiempaa tilannesidonnaisemmiksi. Hänen mielestään käsityksemme stratifikaatiosta juontaa juurensa Karl Marxin elinaikaan, jolloin mikrotilanteellinen todellisuus oli huomattavasti tiukemmin kiinnittynyt vallan ja pääoman jakautumiseen (Collins 2004, 289). Tämä ei tietenkään tarkoita, että pääoman jakautumisella ei olisi Collinsille merkitystä, mutta sen vaikutukset näkyvät aina mikrointeraktioinaalisella tasolla. Hän mainitsee myös Bourdieun (Collins 2004, esim. 155, 288), joka Collinsin mukaan kuvaa valta- ja statussuhteita niiden kaikkein staattisimmassa muodossa, joka on todellisuuteen nähden liiankin jäykkä. Luovasti ajatellen voisi jopa väittää, että Collinsin teoria on amerikkalaisempi, tilannesidonnaisempi ja nopeampi ja versio Bourdieun eurooppalaisesta, hyvin historiallisesta ja rakenteellisesta yhteiskuntateoriasta.

Collinsin mukaan keskeisimmät pitkän aikavälin vaikutukset, jotka seuraavat yllä mainituista valta- tai statusvuorovaikutuksista kontrolloiville tai keskiössä oleville ovat innostuneisuus, itsevarmuus ja ylpeys, eli käytännössä se, josta hän aikaisemmin puhuu emotionaalisena energiana. Dominoidut ja ulkopuolelle statusryhmästä jäävät taas kokevat depressiota tai häpeää, tai emotionaalisen energian puutetta. Positiivista emotionaalista energiaa vuorovaikutuksista saavat luottavat enemmän muihin ihmisiin, kun taas heidän vastakohtansa, ne, jotka saavat vuorovaikutustilanteista negatiivista emotionaalista energiaa luottavat ihmisiin vähemmän (Collins 2004, 121). Ei liene yllätys, että positiivisia tunteita tilanteista saavat ihmiset haluavat samanlaisten interaktiorituaalien toistuvan uudelleen, kun taas ikäviä kokemuksia tavalla tai toisella kokevat haluavat uudenlaisia interaktiorituaaleja.

3.4. Emotionaalisen energian markkinat

Tätä uuden tavoittelua voisi kuvata prosessina, jossa yksilöt etenevät tilanteesta toiseen, jossa kohtaavat muita ihmisiä, joiden kanssa he potentiaalisesti päätyvät erilaisiin interaktiorituaaleihin. Nämä mahdolliset interaktiorituaalit voivat olla yksinkertaisia ja arkisia käytännön rituaaleja tai äärimmäisen mukaansatempaavia rituaalisen solidaarisuuden näyttöjä. Se, kenen kanssa päädymme vuorovaikutukseen ja toisaalta se, kuinka intensiivinen vuorovaikutus siitä syntyy, riippuu siitä,

keiden kanssa meillä on ylipäänsä mahdollisuus kohdata, ja toisaalta, mitä sellaista näillä ihmisillä on mahdollisesti tarjota toisilleen, joka saa heidät ryhtymään johonkin interaktiorituaaliin, vaikkapa juttelemaan toisilleen. Koska kaikki eivät voi olla innostuneita kaikista, tulevat interaktiorituaalit valitaan Collinsin mukaan markkinoiden kaltaisessa prosessissa, joita hän kutsuu interaktiomarkkinoiksi (Collins 2004, 141-151). Olemme jokaisessa tilanteessa valinnan tekijöitä: jatkaako interaktiorituaalia vai ei. Jos olemme juhlissa, mietimme, kenelle puhuisimme ja juttelemme mieluiten jollekin sellaiselle, jonka kanssa tiedämme jutun juurta löytyvän. Esimerkiksi, mikäli keskustassa on kahdet eri ainejärjestön baaribileet, menemme todennäköisesti mieluummin meistä hauskemman ainejärjestön bileisiin. Mikäli meillä on huonoja muistoja ainejärjestön bileistä, jäämme mieluummin kotiin ja chattailemme netissä opiskelun ulkopuolisten kavereiden kanssa. Mikäli opiskelujen ulkopuolisia kavereita ei löydy, voimme keskustella itsemme kanssa intensiivisesti päämme sisällä.

Sinällään kyse on siis rationaalisen valinnan teorian soveltamisesta sosiaalseen elämään. Kuitenkin, Collinsin mukaan ihmiset ohjautuvat nimenomaisesti tilanteista saatavan emotionaalisen energian pariin, sen sijaan että he tavoittelisivat jotakin vielä abstraktimpaa ”hyötyä” kuten perinteinen rationaalisen valinnan teoria esittää. Tulemme tilanteisiin tietyllä symbolisella pääomalla, kuten muistoilla, tiedoilla, kyvyillä, joka vaikuttaa siihen, mitä pidämme emotionaalista energiaa lisäävänä, ja mikä taas mielestämme vähentää sitä. Meillä on myös jonkinlainen käsitys jonkin toiminnan kustannuksista niin pääoman kuin siihen käytetyn emotionaalisen energiankin osalta, joka vaikuttaa toimintaamme, eli siihen mitä emotionaalisen energian lähdeä kohtaan suuntaamme. Teorian mukaan suuntaamme sinne, jonka tiedämme aikaisemmasta kokemuksesta tuottavan meille emotionaalista energiaa. Tällaisia interaktiorituaaleja haluamme toteuttaa uudestaan ja uudestaan. Sellaiset toimet, joiden tiedämme vähentävän emotionaalista energiaamme, jätämme mieluummin väliin. Tällainen voisi olla vaikkapa opiskelijatapahtuma, joissa tiedämme meitä odottavan edellisessä kappaleessa mainittu epätyytyvävä valtasuhde tai ulkopuolisuus statusryhmässä. Tietysti, valintojen määrä voi olla hyvinkin rajallinen, jopa kiveen hakattu, emmekä pääse välttämättä sellaisiin interaktiorituaaleihin, joihin haluaisimme, vaan koemme suoranaista pakkoa ollessamme kahlittuja tietynlaiseen sosiaalseen elämään, josta emme pääse pois edes rahalla.

Collinsin mukaan emotionaalinen energia kytkeytyy yhteen myös perinteiseen markkinatoimintaan: jos henkilö käyttää aikansa opiskeluvuosina opiskelijabileiden sijasta vaikkapa rivakkaan opiskeluun ja nopeaan valmistumiseen ja siirtymiseen työelämään, tämä johtuu siitä, että hän saa

opinto- ja työelämämenestyksestä ja rahasta enemmän emotionaalista energiaa kuin opiskelijabileistä. Tämän kyseisen emotionaalisen energian arvotuksen syynä on Collinsin teorian mukaan aikaisemmat interaktiorituaalit, joissa tämä kyseinen henkilö on oppinut liittämään rahaan tai menestykseen paljon emotionaalista energiaa. Toisaalta, materiaaliset resurssit kuten rahan voi myös muuttaa emotionaaliseksi energiaksi esimerkiksi tarjoamalla kaikille kierroksen. Rahalla voi ostaa myös interaktioryhmän jäsenyyden symboleita, kuten vaikkapa opiskelijahaalarit, joiden pohjalle voi rakentaa uusia interaktiorituaaleja, joista saa lisää emotionaalista energiaa.

3.5. Ihmisen subjektiivinen mieli interaktiorituaaliteoriassa

Collinsin teoria ei olisi kokonaisvaltainen, ellei hän toisi vielä mukaan yksilösubjektin mielessä liikkuvia ajatuksia. Interaktiorituaaliteoriassa subjektiiviset ajatukset seuraavat kolmantena, sen jälkeen, kun ne on ensinnäkin koettu intensiivisessä interaktiorituaalissa, ja toiseksi käyty läpi keskustelujen verkostoissa. Jos vaikkapa osallistun opiskelijabileisiin torstaina, juttelen niistä kavereideni kanssa perjantaina ja ajattelen yksin kotonani sunnuntaina opiskelukavereitani ja kuinka hauskaa meillä oli, saan jokaisesta emotionaalista energiaa. Collinsin mukaan ajattelu suuntautuu sellaisiin sisäisiin subjektiivisiin mielensisäisiin keskusteluihin, jotka luovat eniten emotionaalista energiaa kehittyvässä mentaalisessa tilassa. Yksin ollessaan ihminen suuntaa siis ajatuksensa asioihin, joista saa emotionaalista energiaa. Ajattelu tapahtuu aina jossain tilanteessa ja ajassa, ja on selvien interaktioketjujen ympäröimä. Nämä tilanteet ja interaktioketjut ovat sisäisen ajattelun aloituspiste, ja tarjoavat sille sen symboliset ja emotionaaliset ainekset (Collins 2004, 183-184). Kirjoittaessani tätä tekstiä istun huippumodernissa yliopiston tietokoneluokassa, ja riippuen aikaisemmista kokemuksistani ja arvostuksistani, se saattaa suunnata ajatukseni tyytyväisyyteen, että elän kaiken helpoksi tekävänä tietokoneaikana tai vaihtoehtoisesti ahdistukseen elämisestä modernin rationaalisuuden rautahäkissä. Olen siis Collinsin teorian mukaan sisäistänyt ajatukseni jo aikaisemmin, kun ajattelen niitä.

4. Tutkimusasetelma: Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

4.1. Ontologiset ja filosofiset premissit

Alasuutarin (Alasuutari 1993, 21) mukaan laadullisten aineistojen analyysissä on aina kysymys merkityksen käsitteestä. Tämän tutkimukseni peruslähtökohta onkin perinteinen ihmistieteellinen näkökulma, jossa on suuntauduttu ihmisen itsensä luomaan merkitystodellisuuteen tai mielen konstruoimaan maailmaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 31). Ontologinen näkökulmani taas on yhtäältä ontologista realismia, jossa oleva on olemassa subjektista riippumatta, ja toisaalta konstrukttiivinen, jossa sosiaalinen todellisuus on ihmismielestä riippuvaista, joka muodostuu merkityksistä, tulkinnoista ja muista ihmismielen rakennelmista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 62-63). Tulkitsematon todellisuus, sen materiaallinen osa, on olemassa subjektista riippumatta, mutta kysyttäessä ihmisiltä yliopistomaailman sosiaalisesta pettymyksistä on perusteltua etsiä vastauksia ihmisten oman subjektiivisen tulkinnan tasolta. Oletukseni ja pyrkimykseni tutkimuksen alussa on, että kyselyyni vastaajat valottavat sosiaalisen todellisuuden kokonaisuuden monia puolia. Pyrkimykseni on siis käytännössä kerätä ihmisten näkökulmia todellisuudesta.

Tämä on lähellä fenomenologista tutkimusta, jossa kohteena on ihmisen suhde omaan elämäntodellisuuteensa (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 35). Pyrin saamaan ihmiset kertomaan tästä suhteesta, ja tämän jälkeen tulkitsemaan sitä itse. Tuomen ja Sarajärven mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34-35) fenomenologishermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on käsitteellistää tutkittava ilmiö, toisin sanoen kokemuksen merkitys. Voisi sanoa, että tutkimuksen yhtenä tavoitteena on käsitteellistää sosiologisesti ihmisten pettymyskokemuksia. Tästä seuraa kysymys: miten pääsen parhaiten kiinni ihmisten itsensä luomaan merkitystodellisuuteen?

4.2. Tutkimusetiikka

Keskeisiä tutkimuseettisiä kysymyksiä tässä työssä olivat tutkittavien informointi (Kuula 2006, 99), asianmukainen kohtelu ja heidän yksityisyytensä suoja (Kuula 2006, 75). Tutkimuksen aiheen henkilökohtaisen ja jopa arkaluontoisen aiheen vuoksi oli mahdollista, että aihe herättäisi mahdollisesti ikäviä tai epävarmoja tunteita joissakin mahdollisissa vastaajissa, mitä pyrittiin vähentämään infor-

moimalla saatesähköpostissa riittävän tarkasti ja ymmärrettävästi vapaaehtoisuudesta, aineistonkeruutavasta, vastaajien tietojen vahvasta tietosuojasta, ja työn käytännöllisestä tarkoituksesta parantaa yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisen elämän puitteita.

Tärkeää oli myös täyden anonyymiyden ja henkilökohtaisten tietojen keräämättömyyden periaate. Tämä hoidettiin antamalla vastaajille täysi vapaus kertoa itsestään mitä halusivat, pyrkien samalla korostamaan sitä, että vastaaja saa kertoa vastauksessaan itsestään omin sanoin. Lisäksi kysyttiin demografisia piirteitä sisältävät tiedot niin, että suora tunnistaminen niistä ei ollut mahdollista. Tätä tunnistamattomuuden periaatetta myös korostettiin lähetekirjeessä. Vastaajille korostettiin myös sitä, että kokonaiset vastaukset olisivat ainoastaan tämän työn tekijän nähtävillä, ja sitä, että mahdollisista työhön otettavista lainauksista ei kukaan toinen ulkopuolinen voisi vastaajaa tunnistaa. Lisäksi mainittiin, että vastaukset säilytettäisiin tietoturvallisesti ja tuhottaisiin kokonaan gradun valmistumisen jälkeen. Sitä mahdollisuutta, että joku tekijän tuntema ihminen, joka ei halua vastata kyselyyn, koska uskoisi minun tunnistavan hänet vastauksistaan, pyrittiin estämään mainitsemalla oma nimi esittelykirjeessä hyvin muodollisella tavalla, ikään kuin sanomalla päivää.

Tämä oli sikäli helppoa, sillä koska tämä työ käsitteli hyvin henkilökohtaista aihetta, kyselyn järjestäminen mahdollisimman anonyymisti ilman henkilökohtaista kontaktia vastaajiin oli toimiva ratkaisu myös itse tutkimuksen kannalta. Kysymykset pyrittiin esittämään neutraalisti, mutta sain myös kaksi negatiivissävyyistä palautetta opiskelijoilta, joissa molemmissa kiinnitettiin huomiota saatekirjeen turhan kepeään suhtautumiseen yksinäisyyden vakavaan ongelmaan. Tämä kertoo osaltaan siitä, kuinka hankalaa voi olla tehdä henkilökohtaisista aiheista tutkimusta.

Yksi kysymyksistä oli tietyllä tavalla ylimääräinen, eräänlaista huijausta (Kuula 2006, 161) ja perusteltavissa enemmän seurausetiikan kannalta. Kysymys korona-ajan vaikutuksesta ei varsinaisesti kuulunut tutkimuskysymyksiini sen ajankohtaisuudesta ja kiinnostavuudesta huolimatta. Päätinkin erottaa sen omaksi kysymyksekseen siksi, koska pelkäsin että varsinaisten tutkimuskysymysten kannalta olennaisimpiin kysymyksiin yliopistoajan sosiaalisesta elämästä tulisi liikaa koronavirusta käsitteleviä vastauksia, sillä korona-aika oli varmasti aiheuttanut monille sosiaalista pettymystä. Katsoin tämän poikkeuksellisen ajan ja mahdollisten seurausten oikeuttamaksi teoksi, ja temppu onnistuikin hyvin. Lähes kaikki vastaukset käsitelivät yliopistososiaalisuuden pettymyksiä yleisellä, eikä ainoastaan vain pandemia-aikaisella tasolla.

4.3. Subjektiiivinen näkemys ja aineiston laajuus

Aivan ensimmäiseksi tutkimusmetodiini valintaan vaikuttavana asiana on mainittava tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Teoreettinen viitekehyseni aivan tutkimuksen alussa oli todella monialainen, edellisessä luvussa esittelemäni, Hanna-Maria Husunkin hyödyntämä, Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria. Taustateoriani käsittelee todellisuutta niin mikro- kuin makrotasolla, ja toiveeni on saada nämä molemmat ja kaiken siltä väliltä mukaan aineistooni. Kärjistäen, Collinsin teoria kuvaa maailmaa liikkeessä, jossa ihmiset liittyvät erilaisiin interaktiorituaaleihin niistä saatavan emotionaalisen energian perusteella ja eroavat niistä niin yksilöinä kuin yhteisöinäkin. Kvantitatiivinen näkökulma ei pysty tavoittamaan maailmaa liikkeessä, esimerkiksi sitä, miten jonkun tietyn ihmisen sosiaaliset kokemukset ovat vaihdelleet opiskeluaikana. Toisaalta, liian yksilöllinen laadullinen näkökulma ei tavoita opiskelijaelämän kaltaisen massaliikkeen kokonaisuutta välttämättä kovin hyvin. Siksi valitun tutkimusmetodin on oltava jotakin näiden kahden väliltä.

Tutkimusmetodin valinnassa olennaista on, onko se haluttuun tietoon nähden järkevä (Tuomi-Sarajärvi, 2009, 13). Haluamassani tiedossa korostuu erityisesti kaksi asiaa. Ensinnäkin, haluan tässä tutkimuksessa tuoda ilmi ihmisten subjektiivisia näkemyksiä siitä, mihin he ovat pettyneet yliopisto-opiskelujensa aikaisessa sosiaalisessa elämässä. Nähdäänkö pettymykset omien yksilöllisten ominaisuuksien tai tekojen seurauksena, vai viittaavatko vastaajat esimerkiksi jonkinlaisiin rakenteisiin tai kulttuuriin? Toiseksi, haluan näitä näkemyksiä mahdollisimman paljon, kvalitatiiviselle tutkimukselle jopa epätavanomaisen paljon. Tämä johtuu ainakin jossain määrin halusta pyrkiä tekemään jonkinlaisia yleistyksiä. Haluan, että subjektiivisten näkemysten pohjalta voisi sanoa, tai ainakin yrittää sanoa jotain yleisluontoisia asioita sosiaalisen pettymyksen kokemuksesta. Tämä muodostaa pienen ristiriidan: paras tapa subjektiivisen todellisuuden kartoittamiseen lienee syvälinen ja avoin henkilöhaastattelu, kun taas suuria aineistoja hankitaan useimmiten kyselytutkimuksella, jossa subjektiiviselle kokemukselle on vain vähän tilaa. Miten yhdistää nämä tutkimuksen erilaiset tarpeet?

Vaikka tässä tapauksessa kyseessä on laadullinen tutkimus, se ei välttämättä pyri niin syvälle tutkittaviensa sisäiseen maailmaan, että esimerkiksi henkilökohtaiset haastattelut olisivat tarpeen. Vaikka todennäköisesti jokainen pettymiskokemus on omanlaisensa, olen kiinnostunut yksittäisten sielujen kokemusten sijaan enemmän yleisistä linjoista ja ainakin jossain määrin yleistettävistä kokemuksista. Lisäksi, tutkimuksessa halutaan hyvin ison joukon mielipiteitä, joten haastattelut

olisivat myös ajankäytön vuoksi huono vaihtoehto. Ryhmähaastattelut voisivat toimia tutkimuskysymyksen kannalta oikein hyvinkin, mutta niiden heikkoutena tai suoranaisena riskinä olisi se, että arkaluontoisia aiheita olisi vaikeampi käsitellä ryhmähaastattelulle ominaisessa sosiaalisessa tilanteessa. Koska aihe, sosiaaliset pettymykset yliopistossa, on lähtökohtaisesti melko arkaluonteinen ja monille vaikea asia, ryhmähaastattelut eivät mielestäni sovi parhaiten tutkimusmetodiksi. Ryhmähaastattelun vuorovaikutustilanne toisi ehkä esiin joitakin yleisiä piirteitä, mutta henkilökohtaiset kokemukset voisivat jäädä vähemmälle. Toisaalta, myös henkilökohtaisessa haastattelussa henkilökohtaisten asioiden esiintuominen voi olla kiusallista, ja tämä puhuu sellaisen etenemistavan puolesta, jossa en kohtaa haastateltavia kasvokkain.

Tämä saattaisi puhua kvantitatiivisen kyselytutkimuksen puolesta: voisin vain lähettää ihmisille kysymyslomakkeen, ja he voisivat vastata siihen oman kotinsa rauhassa. Pyrin kuitenkin syvällisempään tietoon kuin pelkällä kyselytutkimuksella ja sen kvantitatiivisella analyysillä olisi mahdollista aikaansaada. Siksi valintani metodiksi on kirjoituspyyntöä muistuttava viiden kysymyksen sähköpostitse toteutettava kysely. Tämä tutkimusmetodi sopii hyvin yhteen tutkimuksen fenomenologisen näkökulman kanssa, ja kuitenkin samanaikaisesti on helposti levitettävissä laajalle joukolle. Kyselyni muistuttaa melko paljon avointa ja strukturoimatonta kirjoituspyyntöä jostakin temasta, tai jopa strukturoimatonta teemahaastattelua. Sen erottaa kirjoituspyynnöstä lähinnä vain se, että sen viisi kysymystä ovat jossain määrin haastattelumaisempia.

Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja heidän asioille antamiaan merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75) Verrattuna kyselytutkimukseen, se antaa haastateltaville enemmän mahdollisuuksia eritellä omaa kokemustaan ja tuoda esiin asioita, jotka yksinkertaisilla viihdytkö opiskelijabileissä- tyypisillä kysymyksillä voisi olla hankala tavoittaa. Lisäksi uskon, että mahdollisuus kirjoittaa omin sanoin inspiroi ja motivoi vastaajia vastaamaan, koska itsereflektointi on useimmille tuttua, ja onnistuu oletettavasti useimmilta suhteellisen helposti.

Tuomen ja Sarajärven mukaan teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Koska tavoittelen ihmisten subjektiivista kokemusta, kysymykseni ovat melko avoimia: kyselyyn vastaaja saa kertoa kokemuksistaan täysin omin sanoin. Tämä sisältää myös riskejä: tavallaan metodini avulla kerättävä tieto muistuttaa yksityistä dokumenttia. Tuomen ja Sarajärven mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 84) tiedonantajan ominaisuuden kuten esimerkiksi ikä ja kirjalliset

kyvyt muodostuvat tutkimuksen kannalta kynnyskysymyksiksi. Löytyykö yliopisto-opiskelijoista riittävästi intoa henkilökohtaiseen itsereflektioon tuntemattomalle tutkijalle?

Kuten mainittua, pyrin laajaan aineistoon, joka vaikuttaa tutkimusmetodin valintaan. Oletan, tai ainakin toivoin, että vastauksia tulee niin paljon, että saturaatiopiste saavutetaan jossain vaiheessa. Tietyn vastausmäärän jälkeen aineiston pitäisi alkaa toistaa itseään, niin että tiedonantajat eivät tuota tutkimusongelman kannalta enää mitään uutta tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87). Tällaisen aineiston pohjalta voi ainakin pyrkiä tekemään joitakin alustavia yleistyksiä. Ainakin tulen kuvailemaan aineistoa kvantitatiivisesti, mutta se toiminee lähinnä laadullisten analyysimenetelmien tukena. On kuitenkin huomattava, että kuten Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat, saturaation käsite on ongelmallinen erityisesti siksi, että saturaatio riippuu erityisesti siitä, mitä aineistosta lähtee etsimään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 88-89). Mikäli haen tiettyjä asioita taustateoriani pohjalta, saturaatiopiste saattaa olla edessä nopeastikin. Toisaalta, koska tutkimus ei ole lukkiutunut yhteen taustateoriaan, aineisto saattaakin kertoa minulle jotakin ihan muuta. Jos aineistoa luokitellaan aineiston perusteella, ei etukäteen voida tietää, kuinka monta luokkaa syntyy (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89). Tutkimuksen alussa en vielä tiedä, mitä aineistosta etsin ja mitä elämissä maailman kategorisointeja sieltä löytyy.

Lähestyin opiskelijoita opiskelijoille tarkoitettujen sähköpostilistojen kautta, jossa tiedusteltiin heidän pettymyskokemuksistaan (ks. kutsu liitteessä 1.) Tekstin tyylin pyrkimyksenä oli saada potentiaaliset vastaajat ymmärtämään ”sosiaalisen pettymyksen” käsite mahdollisimman laajasti. Tämän vuoksi mainitsin lukuisia erilaisia esimerkkejä näennäisen harmittomasta sosiaalisesta ärtymyksestä selkeään yksinäisyyteen.

Tärkeimmät kysymykset olivat ensimmäiset kolme kysymystä, joiden tarkoituksena oli saada vastaajat kertomaan yleisellä tasolla pettymiskokemuksistaan ja niiden syistä. Toinen ja kolmas kysymys kysyivät ikään kuin samaa asiaa eri näkökulmista, tarkoituksena saada vastaaja pohtimaan asiaa eri näkökulmista. Koska aikaisemman tutkimuksen perusteella oli todennäköistä, että fuksiviikot ja niiden tapahtumat olisivat myös näissä vastauksissa merkittävässä roolissa, niiden osasta sosiaalisessa pettymyksessä päädyttiin kysymään erikseen. Viimeiseksi, koska tämän työ valmistui keskellä globaalia pandemiaa, kaikki koronavirukseen liittyvät vastaukset haluttiin kerätä yhden kysymystyyppin alle. Ennen kyselyn lähettämistä ollut pelko, että vastaajat keskittyisivät ainoastaan sadattelemaan pandemia-ajan maailmantilannetta, osoittautui onneksi turhaksi.

Seuraavalla sivulla oli demografisia tietoja yhteen keräävä kysymyssivu: vastaajilta tiedusteltiin monivalintakysymyksillä heidän sukupuoltansa, ikäänsä, sitä mistä he olivat kotoisin, heidän vuosikurssiansa, äitinsä koulutusastetta, pääainettaan, sekä YO-kirjoitusten yleisarvosanaansa. Vaikka tämä ei varsinaisesti ole määrällisiä asioita käsittelevä tutkimus, en malttanut olla liittämättä lyhyttä demografista kyselyä.

Keskeisimpänä tavoitteena oli vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: ensinnäkin, minkälaisia tapoja pettyä sosiaaliseen elämään olemassa, ja toiseksi, eroavatko nämä laajemmin määritellyt pettymyskokemukset jollain tavalla yksinäisyyskokemuksista, jota mielestäni Välimäen ja Husun artikkelit pyrkivät tutkimaan. Erottavina tekijöinä näihin tutkimuksiin olivat ainakin ongelman kehystäminen pettymykseksi yksinäisyyden sijaan, sekä myös aineiston keräystapa, joka pyrki tavoittamaan laajasti kaikenlaisia opiskelijoita ja kokemuksia, niin että vastaaminen olisi suhteellisen helppoa, tai ainakin helpompaa kuin intensiiviseen haastatteluun osallistuminen.

Analyysiosassa lähdin analysoimaan kyselyitä Randall Collinsin interaktiorituaaliteorian pohjalta, pyrkien ymmärtämään näitä kokemuksia teoreettisen mallin kautta. Neljänneksi, annoin myös aineistolle tilaa puhua, ja koska vastauksissa alkoholin ja alkoholikulttuurin rooli oli merkittävä, päädyin tulkitsemaan aineistoa sekä materiaalisen sosiologian sekä biletystutkimuksen pohjalta. Tulkinnan tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään empiiristä aineistoa, ja antaa myös ehdotuksia miten sosiologisen tiedon pohjalta opiskelijoiden sosiaalista elämää voisi parantaa.

Kyselyyn vastasi yhteensä 81 vastaajaa, joista Turun kauppakorkeakoulussa opiskeli 18 vastaajaa, ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa 63 vastaajaa. Ero johtuu luultavasti osaltaan siitä, että kauppakorkeakoululaisille suunnattu esittelykirje julkaistiin ainoastaan sähköpostilistalla, jossa on vain noin puolet kauppakorkeakoulun opiskelijoista. Lisäksi kyseisen sähköpostilistan kautta lähetetään gradukyselypyyntöjä usein. Tästä johtuen kauppakorkeakoulun kyselyyn vastasi todennäköisesti vähemmän ihmisiä mitä olisi vastannut, jos esittelykirje olisi lähetetty paremman kanavan kautta. Yhteiskuntatieteelliselle suunnattu esittelykirje taas lähetettiin kaikille yhteiskuntatieteellisessä opiskeleville suoraan tiedekunnan opintotoimiston kautta.

Alkuperäinen tavoitteeni saada kaikenlaisia pettymyskokemuksia laaja-alaisesti toteutui toiveiden mukaisesti. Vastaajien joukossa oli niin miedosti sosiaaliseen elämäänsä pettyneitä kuin yksinäisiäkin opiskelijoita. Yhteiskuntatieteilijöistä innokkaimpia vastaajia olivat politiikan tutkijat ja sosiaalitieteilijät. Logopeditkin vastasivat kohtalaisen aktiivisesti, psykologit ja taloustieteilijät

hiukan tätä vähemmän. Filosofian opiskelijoista ei vastannut yksikään. Kauppakorkeakoulun vastaajissa painottuivat markkinoinnin ja johtamisen opiskelijat. Vastaajista 57 oli naisia, 23 miehiä ja yksi jätti sukupuolensa määrittelemättä. Vastaajat olivat kaikenikäisiä ja opiskelujensa eri vaiheessa, niin että yksi tietty ryhmä ei noussut erityisesti esille. Vastaajat olivat pärjänneet keskimääräistä paremmin ylioppilaskirjoituksissa, 50 vastaajan yleisarvosana ylioppilaskirjoituksissa oli ollut L tai E. Vastaajien äideistä noin hieman alle kolmanneksella oli akateeminen loppututkinto. Ammattikorkeakoulun käyneitä äitejä oli hieman yli kolmanneksella ja lukio- tai ammattikoulupohja oli hieman alle kolmanneksella. Peruskoulun käyneitä äitejä oli kolmella vastaajalla. Vastaajat olivat hiukan keskimääräistä enemmän kotoisin maaseudulta, josta oli oman määritelmänsä mukaan 18 vastaajaa. Lisäksi kiinnostavana asiana nousi esiin tähän kyselyyn vastanneiden politiikan tutkimuksen opiskelijoiden muita vastaajia useammin ilmenevä kritiikki ainejärjestöänsä ja sen perinteitä kohtaan.

4.4. Analyysista

Oletin tutkimuksen alussa, että saan hyvin erityyppisiä vastauksia, jota lienee parasta tarkastella aineistolähtöisesti, antaen ihmisten vastausten puhua. Toisaalta, koska minulla oli kuitenkin lisäksi alustava teoria ja kehys maailmasta, jota käytin, sopivin analyysityyppi aineistolleni oli eräänlainen yhdistelmä sekä teoriaohjautunutta että aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Koska edellisessä kappaleessa esitelty Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria ohjasi tutkimustani, tulkintaani ja etsimiäni asioita varsinkin tutkimuksen alkuvaiheessa, oli alussa sopivinta lähteä etsimään tiettyjä, teoreettisessa viitekehyksessäni esiin nousevia asioita. Kuitenkin, tässä analyysimenetelmässä teoria toimii apuna analyysin etenemisessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96). Teoria ei määrännyt, mitä asioita tarkalleen etsin, mutta kuitenkin antoi kuitenkin perustason tulkintakehyksen, jonka ulkopuolelle jäävät asiat kiinnostivat minua yhtä paljon kuin teoriaan sopivat havainnot. Koska oli odotettavissa, että näitä alustavaan teoriaan sopimattomia havaintoja löytyisi varmastikin melko paljon, oli myös hyvä antaa aineiston puhua. Koska ihmisten antamissa vastauksissa näkyi vahvasti sosiaalisen todellisuuden monipuolisuus ja vyyhtimäisyys, päädyinkin nopeasti lisäämään teoreettisen viitekehyksen työkalupakkia, antaen näiden näkökulmien keskustella sekä keskenään, aineiston kanssa ja myös aikaisemman tutkimuksen kanssa. Pyrkimykseksi tuli tutkimuksen edetessä lukea aineistoani ikään kuin kahdella erillisellä katseella, jossa toinen etsii viitekehysteoriaan yhteensopivia asioita, ja toinen pyrki luokittelemaan sitä eri tavalla, ja mahdollisesti sovittaa sitä muuhun sosiologiseen tutkimukseen ja teoriaan.

Tuomen ja Sarajärven (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108) mukaan Miles ja Huberman kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolmevaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tältä pohjalta lähdin etsimään aineistosta olennaisimpia asioita ja löytämään aineistosta eri kategoriaan sopivia ilmauksia, jotka liittävät pettymyksen kokemukset tiettyyn kokonaisuuteen.

Sen jälkeen katsoin, muodostavatko nämä jonkinlaisia kokonaisklustereita, jotka ovat liitoksissa toisiinsa, ja vielä, muodostavatko yläklusterit jotain abstraktia kokonaisuutta. Tuomi ja Sarajärvi kutsuvat kolmea luokkaa alaluokaksi, yläluokaksi ja pääluokaksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112).

Aineisto luettiin läpi useita kertoja muistiinpanoja tehden, taulukoiden samalla erilaisten asioiden mainintoja, jotka opiskelijat mainitsivat pettymyksensä syynä. Tätä jatkettiin niin kauan, että aineistosta ei enää ilmennyt uusia teemoja. Teemat pyrittiin ryhmittelemään omiin klustereihin äsken mainitulla tavalla. Kuitenkin, aineistosta nousi esiin lukuisia eri teemoja, jotka vaikuttavat olevan ikään kuin vyyhtimäisessä suhteessa toisiinsa, eikä niitä voi juurikaan pitää erillään. Aineisto vaikutti kertovan minulle, että teemani tai klusterini toimivat maailmassa ikään kuin päällekkäin.

Tämän jälkeen sovelsin alkuperäistä teoreettista viitekehystäni, eli Randall Collinsin interaktiorituaaliteoriaa aineistoon. Annoin myös aineiston puhua, ja vaikka monipuolisesta aineistosta olisi voinut lähteä lukuisiin eri suuntiin, päädyin erityisesti alkoholin keskeisen roolin vuoksi tulkitsemaan aineistoa materiaalisen sosiologian ja biletytutkimuksen pohjalta.

5. Esiin nousevat teemat ja pettymyksen vyyhtimäisyys

5.1. Aineistosta esiin nousevia teemoja

Kuten mainitsin edellisessä luvussa, aineistosta nousi esiin lukuisia eri teemoja, jotka vaikuttavat olevan vyyhtimäisessä, monimutkaisessa ja yhteen kytkeytyneessä suhteessa toisiinsa. Teemoja löytyi yhteensä seitsemän kappaletta: vastauksissa mainittiin alkoholin, bilekulttuurin ja juomisen rooli yliopiston sosiaalisessa elämässä, klikkiytyminen tai porukoituminen ja sen erilaiset lieveilmiöt, opiskelijoiden ystäväpiiristään kokema erilaisuus ja toisaalta siltä toivottu samanlaisuus, ihmissuhteilta toivottu laatu ja pinnallisten suhteiden kritiikki sekä henkilökohtaiset tekijät yhtäältä persoonallisuudessa sekä toisaalta elämäntilanteesta. Lisäksi ilmeni vielä jotain harvemmin mainittuja huomioita opiskelijaelämän ennako-odotuksista sekä yliopisto-opintojen rakenteellisesta koostumuksesta. Vaikka tässä tutkimuksessa keskityttiinkin pettymyskokemuksiin laajasti, esiin tulleet teemat muistuttavat vastausten perusteella melko paljon Vähämäen ja Husun saamia tuloksia, jotka oli saatu haastatteleamalla ihmisiä, jotka kokivat itsensä ennemmin yksinäisiksi.

Vyyhtimäisyys tarkoittaa sitä, että useimmiten nämä löydetty teemat liittyvät ja limittyvät toisiinsa monimutkaisin tavoin. Vastauksissa tulee esiin eri teemojen yhdistelmiä. Yhden opiskelijan vastauksessa oleva yksi lause voi ilmentää useita teemoja samanaikaisesti. Jossain tietyssä vastauksessa bilekulttuuri ja alkoholi on yhteydessä klikkiytymiseen, ja ne taas voivat olla yhteydessä erilaisuuden kokemukseen ja pinnallisuuteen pettymiseen. Joskus opiskelija kuvasi, miten yksi teema on toisen teeman alkusyy, esimerkiksi vaikkapa persoonalliset tekijät pinnallisuuden kritiikin aiheuttajana, jonka vuoksi taas ei tee mieli osallistua pinnalliseksi katsomaansa bilekulttuuriin. Toisinaan teemaa ei eksplisiittisesti mainita, mutta vaikuttaa ikään kuin vastaaja voisi hyvinkin kysyttäessä tarkemmin päätyä korostamaan teemaa. On mahdollista, että puhuttaessa alkoholinkulttuurista niitä syitä, miksi juomakeskeinen kulttuuri tuntuu ikävältä ei lähdetä tarkemmin erittelemään, koska niitä on vaikeampi sanallistaa. Tietysti, on myös sellaisia vastauksia, joissa yksi teema korostuu vahvasti, niin että muita teemoja ei nouse esiin. Yleisesti ottaen voi silti sanoa, että teemat muodostavat vyyhtimäisen ja yhteen kytkeytyneen kokonaisuuden. Esiin nousevia teemoja on kuitenkin parasta esitellä yksi teema kerrallaan, jonka teen seuraavaksi.

5.2. Alkoholi ja biletyt yliopiston sosiaalisessa elämässä.

Useiden Opiskelijoiden vastauksissa toistuu jonkinlainen pettymys yliopiston sosiaalisessa elämässä ilmenevälle alkoholin juomiselle ja biletyskulttuurille. Kaikista teemoista alkoholi ja biletyt mainitaan suoraan noin puolessa vastauksista, yhteensä 39 vastaajan vastauksissa. Alkoholi ja biletyt vaikuttaa opiskelijoiden kertomusten perusteella asialta, jonka ympärillä sosiaalinen elämä usein tapahtuu. Se ei näyttäyty vain muun ohessa tapahtuvana ajanvietteenä tai huvituksena, vaan jopa suorastaan keskeisenä yhdessäolon kiintopisteenä. Monessa kommentissa mainitaan, että tapahtumat ovat alkoholikeskeisiä, alkoholipainotteisia tai juominen on oletettua, ikään kuin itsestäänselvyys. Kauppa- ja korkeakoulussa opiskeleva kertoo: *”Olen ehkä pettynyt siihen miten paljon sosiaalinen elämä yliopistossa pyörii bilettämisen ympärillä, ja jos ei käy bileissä, voi tuntua siltä, että jää ulkopuoliseksi.”* Toinen kauppa- ja korkeakoululainen taas kertoo: *”Opiskelijatapahtumien alkoholikeskeisyys on itseäni jollain tavalla saanut pettymään. Varsinkin kun juominen tuntuu olevan lopputulos tai päämäärä, eikä mukava rentoutumiskeino jonkin muun asian ohella.”*

Opiskelijoiden kollektiivinen sosiaalinen elämä toteutuu yleensä erilaisissa tapahtumissa, jossa juominen on keskeisessä roolissa. Erään politiikan tutkimuksen opiskelijan mukaan *”yliopistolla (ainakin omassa ainejärjestössäni) suurin osa sosiaalisista tapahtumista pyörii bileiden ja juomisen ympärillä. Ja niiden jälkeen puheenaiheet keskittyvät siihen mitä biletyönä tapahtui, jolloin jään heti ulkopuoliseksi.”* Tämä viitanee siihen, että juominen on opiskelijoille itsessään tärkeää, ikään kuin sosiaalisen elämän sisältöä. Sama vastaaja oli osallistunut myös käytännöllisempään projektitoimintaan ainejärjestön puitteissa. Kuitenkin tämäkin sinänsä mielekäs puuha oli osoittautunut alkoholikeskeiseksi: *”kaikki vapaa-ajan toiminta, mitä projektiin osallistujille järjestetään, pyörii alkoholin ympärillä. Shottikierrokset ovat varmasti hauskoja, mutta en itse halua osallistua juomiseen, joten rooliksi jää vain projektissa auttaminen.”* Alkoholi ei vaikutta siis tämän perusteella pelkästään sosiaalisten tilanteiden voiteluaineelta, vaan ennemminkin toiminnan kohteelta, kuten yllä olevan kappaleen kauppatieteilijä sanoi.

Toinen politiikan tutkimuksen opiskelija kiinnittää kommentissaan huomiota myös juodun alkoholin suureen määrään: *”Tunnen itseni ulkopuoliseksi ja ärsyyntyneeksi sellaisissa sosiaalisissa piireissä ja tapahtumissa, joissa arvostetaan alkoholin kulutusta. Jotkut opiskelijatapahtumat perustuvat täysin alkoholin juomiseen (ja usein siihen, että sitä juodaan liikaa). En paheksu alkoholia, mutta paheksun kulttuuria, joka ajaa opiskelijoita juomaan itseään sammumiseen asti*

jatkuvasti. ” Alkoholin suuri kulutus ja humalahakuinen viitanee nimenomaisesti sen keskeiseen rooliin: sitä juodaan niin paljon, koska se on tärkeää. Tämä saattaa kuitenkin olla epämiellyttävää joillekin: erään kauppakorkeakoululainen kertoo: ”*Kaveripiirini on myös sellainen, että he juovat todella paljon ja aluksi heidän kanssaan ei voinut tehdä muuta kuin ryypätä. Juon siis itsekin välillä ja tykkään esim. käydä klubeilla tanssimassa mutta yliopistossa kohtaamani alkoholin käyttö oli aivan eri tasolla mihin olin aikaisemmin tottunut. Joka kerta useampi tyyppi oli oksentamassa jossain ja joku oli juonut itsensä tiedottomaan tilaan ja heistä täytyi sitten tietysti pitää huolta. Osa kavereistani saattoi myös käyttäytyä aggressiivisesti tai muuten töykeästi humalassa. Nämä asiat tekivät oloni epä mukavaksi, minkä vuoksi en käynyt enää niin paljon tapahtumissa, koska en myöskään tuntenut oikein ketään muita kauppikselta.*”

Alkoholiin ei välttämättä edes suhtauduta itsessään mitenkään negatiivisesti, mutta sen keskeisyys tai käyttötavat häiritsevät silti. Tämä voi tapahtua esimerkiksi hyvinkin käytännöllisellä tavalla, kun se ei sovi yhteen arkisen elämän kanssa, kuten vaikkapa lemmikkien tai unirytmien.

Logopediopiskelija kertoo, miten ”*Opiskelujen muutamana ensimmäisenä vuotena (ennen koronaa) tuntui, että lähes kaikki tapahtumat ovat sellaisia, joihin liittyi alkoholi (ei sinänsä ongelma, mutta olisin halunnut muutakin). Itse en useinkaan jaksanut lähteä bilettämään koska en pidä myöhään valvomisesta ja minulla on koiria.*” Jotkut ovat tutustuneet alkoholiin jo ennen yliopisto-opintoja, ja pitävät alkoholin puitteissa tapahtuvaa toimintaa yliopistolla lapsellisena: ”*Fuksivuonna yritin olla rento ja unohtaa sen, että minua ärsytti kanssaopiskelijoideni lapsellisuus, jollaista oli monenlaista. Jotkut eivät olleet ryypänneet oikein ikinä, ja ryppyreissuista tuli flashbackit omaan teini-ikään, koska kaverit käyttäytyivät kuin känniset teinit.*” Alkoholi voi siis myös olla osana elämää, mutta kuitenkin alkoholin käyttö opiskelijaelämässä ei kuitenkaan miellytä.

Toisille taas alkoholin käyttö aiheuttaa itsesään ahdistusta esimerkiksi menneisyyden takia: sosiaalitieteilijä kertoo, miten ”*jätin fuksivuonna paljon tapahtumia välistä sen takia, että ne olivat hyvin juomisvoittoisia. En itse käytä alkoholia ja oman lapsuuden takia myös muiden humalahakuinen juominen ahdistaa välillä.*” Joillekin alkoholi ja biletyt taas ei edistä sosiaalista elämää toivotulla tavalla. Logopedian opiskelija kertoo: ”*Ryhmässä jään usein kuuntelijaksi, mutta pienemmässä porukassa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa koen omaavani ihan normaalit vuorovaikutustaidot. En viihdy baareissa bilettämässä, koska en koe siinä oikein tutustuvani.*”

Ne, jotka eivät ylipäättänsä juo, kokevat alkoholikeskeisyyden turhauttavana. Poliitiikan tutkimusta opiskeleva kertoo: ”*Fuksivuoden tapahtumat olivat ihan mahtavia. Petyin myöhemmin siihen, ettei*

vuosikurssilaisten kanssa voinut viettää aikaa selvinpäin. *Itse en tänä päivänä juo ollenkaan, minkä vuoksi minun on turha mennä sitsaamaan tai muualle.*” Alkoholia juomattomia opiskelijoita voidaan myös pitää muiden opiskelijoiden toimesta tylsinä. Toisen politiikan tutkimusta opiskelevan mukaan *”Alkoholin käyttö oli runsasta, ja alkoholittomana monet tuntuivat pitävän minua tylsimyksenä jo tästä syystä. Lopputuloksena on se, että minulla ei ole yhtään ystävää yliopistolla, ja hyvänpäivän tuttujakin vain muutama.*” Harvoin juova sosiaalitieteilijä taas katsoo, että alkoholin juomiseen jopa painostetaan, siinä määrin että tapahtumissa on epämiellyttävää käydä: *”Olen kokenut sosiaalista ulkopuolisuutta sen takia, etten juurikaan käytä alkoholia. (Jep, treenaan mieluemmin :D) Olen ollut tapahtumissa mukana selvinpäin, mutta muiden utelut ja painostamiset ovat saaneet minut luopumaan niissä käymisestä.*” Juomattomuus voi siis tuottaa opiskelijapiireissä mielipahaa ja haittaa.

Jotkut kyseenalaistavat melko voimakkainkin sanoin koko bilekulttuurin. Politiikan tutkimuksen opiskelija kertoo: *”Fuksiviikko huipentui tapahtumaan, jonka nimeä en enää muista (fuksiaiset, ehkä). Joka tapauksessa fuksit sotkettiin maaleilla sun muilla, heille huudettiin törkeyksiä, ja laitettiin tekemään nöyryyttäviä tehtäviä, joihin en suostunut osallistumaan. Niihin kuului ainakin riisuutumista ja oksettavien litkujen juomista. Lähdin pois kesken kaiken kuunneltuani päin naamaa huudettuja loukkauksia. Sen jälkeen menetin kaiken arvostuksen ainejärjestöäni kohtaan enkä halunnut enää osallistua mihinkään heidän toimintaansa.*” Eräs sosiaalitieteilijä taas toteaa: *”En haluaisi kuulostaa kukkahattutädiltä, mutta ne, jotka eivät käytä alkoholia tai muita päihteitä – oli syy mikä tahansa, ei pitäisi joutua selittelemään asiaa maailmalla tai yliopistolla. Päinvastoin, alkoholia joka toinen päivä juovat saisivat selitellä toimintaansa.*”

Toinen politiikan tutkija kritisoi myös ainejärjestöään, mutta katsoo, että nuorempi opiskelijapolvi ei ole niin kiinnostunut juopottelusta: *”Ainejärjestömme on ainakin hyvin sisään päin lämpiävä ja alkoholin käyttöä korostetaan mielestäni liikaa. Itselleni tämä ei ole ollut ongelma, mutta huomaan selkeän sukupolviuutoksen tapahtuvan, jossa uudemmat opiskelijat eivät koe ryyppäämiskulttuuria enää omakseen. Mielestäni meidän vanhempien opiskelijoiden olisi joustavammin sopeuduttava siihen, että alkoholin tuputtaminen ja sen kautta löytyvä hauskanpito ei ole enää ainoa keino pitää hauskaa.*” Merkille pantavaa vastauksissa on, että nimenomaan kyselyyn vastanneet politiikan tutkijat ovat muiden pääaineiden opiskelijoita innokkaampia kritisoimaan omaa ainejärjestöään ja sen kulttuuria suoraan. Hyvin perinnetietoisena, yhteisöllisenä kiinteänä ja tiiviinä tunnettu ainejärjestö saattaaakin vaikuttaa joidenkin opiskelijoiden sosialisatiokokemukseen. Toki on mainittava, että tämän tutkimuksen kirjoittajan oman

kokemuksen mukaan useimmilla politiikan tutkijoilla on hyvin läheinen ja rakastava suhde yhteisölliseen ainejärjestöönsä. Kuitenkin, tästä yhteisyydestä on mahdollista jäädä myös ulkopuolelle.

Yllä olevat lainaukset eivät anna kuitenkaan välttämättä täydellistä kuvaa kyselyni vastaajien biletyks- ja alkoholinäkemyksistä. Niissä vastauksissa, jossa viitataan alkoholiin, juomiseen ja bilekulttuurin nämä asiat mainitaan usein melko neutraalisti ilman sen suurempaa tarinaa tai kertomusta. Tyypillisesti esimerkiksi alkoholikeskeisyyden tilalle tai oheen toivotaan alkoholittomia tapahtumia. Joskus baarien keskinkertaisuutta tai suoranaista tylsyyttä kontrastoidaan johonkin vastaajan mielestä oikeasti hauskaan toimintaan, niin kuin esimerkiksi urheiluun, herkkuapproihin tai pienen porukan illanistujaisiin kavereiden kesken. Erään kauppakorkeakoululaisen mukaan biletykskulttuurin vuoksi hänellä ei ole ollut ”mahdollisuuksia harrastaa minua kiinnostavia asioita kuten luontoretkeilyä, kokkaamista tai kulttuuria opiskelukavereiden kanssa.” Usein alkoholin käyttö mainitaan vain ohimennen muutamalla sanalla: tyypillinen on toteamus, jossa todetaan alkoholin käytön olevan merkittävässä roolissa fuksiviikoilla, tai että opiskelijat tykkäävät juoda. Tätä teemaa ei kuitenkaan näissä vastauksissa eritellä sen tarkemmin, mutta on huomattavaa, että tällaiset kyselyyn vastanneet opiskelijat kuitenkin pitivät sitä mainittavan arvoisena, vaikka saattoivatkin vastauksessaan keskittyä enemmän muihin pettymyksen tekijöihin ja syihin. Voikin mahdollisesti olettaa, että alkoholi kytkeytyy tavalla tai toisella vastaajien mielissä muihin pettymyksen aiheuttajiin, mutta sitä on vaikeampi sanallistaa, varsinkin jos pitää yleisesti ottaen bilettämisestä ja alkoholin juomisesta. Merkittävää on myös se, että monenlaiset vastaajat mainitsevat alkoholin pettymyksen aiheuttajana: alkoholin mainitsevat sellaiset vastaajat, jotka vaikuttavat vastaustensa perusteella varsin yksinäisiltä ja pettyneet yliopistossa sosiaalisen elämän vähäisyyteen, sekä myös sellaiset vastaajat, joilla vaikuttaa olevan hyvinkin aktiivinen sosiaalinen elämä, vaikka alkoholikulttuuri ei heitä viehätäköön.

5.3. Klikkiytyminen ja sen lieveilmiöt

Toinen esille nouseva teema opiskelijoiden vastauksissa on klikkiytyminen, jota kuvaillaan myös muilla sanoille, kuten vaikka porukoituminen, ryhmäytyminen tai kuppikuntaistuminen. Toki näillä sanoilla voi perustellusti väittää olevan vivahde-eroja, mutta tiivistettynä tässä teemassa on kyse siitä, että opiskelijat kokevat, että muut opiskelijat klikkiytyvät porukoiksi tai ovat jo valmiiksi porukoita, joihin on vaikea päästä mukaan. Sosiaalitieteiden opiskelijan mukaan ”Klikkiytyminen oli tärkeää, ja jos et ensimmäisen kuukauden aikana löytänyt porukkaa, jonka kanssa mennä ja

kulkea, mukaan pääseminen myöhemmin oli hankalaa.”

Monien vastaajien mukaan klikkiytyminen tapahtuu myös nopeasti, voidaan joissain tapauksissa alkaa jo aivan fuksiviikon alussa. Logopedian opiskelija kertoo: *”Vuosikurssini oli pieni ja jo ensimmäisestä päivästä lähtien klikkiytynyt. Tietyt porukat muodostuivat nopeasti, ja tuntui väärältä rikkoa näitä rajoja.”* Klikkiytyminen on myös voinut alkaa jopa jo ennen opiskelua. Monet opiskelijat voivat tuntea toisensa jo etukäteen. Sosiaalitieteiden opiskelijan mukaan *”Vuosikurssillamme on ollut myös muutama todella tiivis porukka, jotka ovat muotoutuneet jo esimerkiksi valmennuskurssilla. Näihin porukoihin ei ole ollut mitään mahdollisuutta päästä mukaan, etenäkään alkoholia käyttämätön henkilö.”* Tämä lainaus on erinomainen esimerkki aineiston vyyhtimäisyydestä, tässä klikkiytyminen ja alkoholin käyttötavat kytkeytyvät selvästi yhteen.

Klikkiytymistä tapahtuu varsinkin fuksiviikoilla ja tapahtumissa fuksisyksyn edetessä. Useissa vastauksissa korostuu erityisesti fuksiviikkojen ja myös ensimmäisen vuoden merkitys klikkiytymisen mahdollistajana. Kuitenkin, myös sellaisia vastauksia oli muutama, missä vasta myöhemmin, esimerkiksi muutaman vuoden opiskelun jälkeen, on alettu kokea, että kaveriporukan muut jäsenet ovat lähentyneet toisiaan itseä enemmän ja vastaaja on jäänyt tästä ulkopuoliseksi. Klikkiytymisen erilaisia perusteita tai syitä mainittiin useampia. Varsinkin joku porukan kesken yhteisesti jaettu asia vaikuttaisi olevan tärkeä tekijä klikkiytymisessä. Sosiaalitieteiden opiskelijan mukaan *”huomasi että turkulaiset ja ulkopaikkakuntalaiset muodostivat omia ryhmiään”*. Edellisen kappaleen teema alkoholi ja bilekulttuuri mainitaan myös klikkiytymisen edistäjänä. Poliitiikan tutkimuksen opiskelijan mukaan *”Klikkiytyminen fuksiviikoilla tapahtui hyvin nopeasti yökerhoelämän puitteissa, ja itse jäin tämän ulkopuolelle siitä huolimatta, että yritin osallistua kaikkeen.”* Sama opiskelija kertoo, miten *”Fuksiviikkojen ensimmäisinä päivinä koin ystävyystilanteeni melko hyväksi. Olin osa ryhmää, ja nautin siitä. Muutos tapahtui silloin, kun jätin menemättä ryyppäämiseen tarkoitettuun ainejärjestön isoon tapahtumaan. Sieltä palatessaan kaikki muut olivat klikkiytyneet voimakkaasti, ja olen siitä asti tuntenut oloni voimakkaasti ulkopuoliseksi.”*

Myös opintojen rakenne saattaa vaikuttaa klikkiytymiseen. Erään avoimen väylän kautta yliopistoon tulleen opiskelijan mukaan *”Muut opiskelijat, jotka olivat suunnilleen saman verran opintopisteitä suorittaneet, olivat ryhmäytyneet keskenään, koska olivat aloittaneet vuotta aikaisemmin. Kanssani samaan aikaan aloittaneilla oli taas enimmäkseen täysin eri kursseja kuin*

minulla.” Myös elämäntilanne voi vaikuttaa klikkien ulkopuolelle jäämiseen. Eräs opiskelija kertoo: *”olin fuksiviikolla hyvin väsynyt ja jättäydyin muutamasta tapahtumasta pois. Samaan aikaan tunsin ulkopuolisuutta ja näin, kuinka muut alkoivat muodostaa kaveriporukoita.”* Eräs kauppakorkeakoululaisen mielestä taas oma luonne vaikuttaa hankaluuteen päästä mukaan klikkeihin: *”Olen introvertti, joten oli hankalaa päästä mukaan porukoihin, jotka muodostuivat jo aika lopullisesti fuksiviikon aikana.”* Muutamat opiskelijat mainitsivat klikkiytymiselle myös teknologisen syyn: mikäli ei päässyt sopivaan WhatsApp-ryhmään fuksiviikoilla tai myöhemmin, oli vaikea päästä mukaan mihinkään klikkiin.

Eräs syvempien klikkien ulkopuolelle jäänyt psykologian opiskelija kuvailee klikkiytymisen dynamiikkaa seuraavasti: *”Koen että joka porukassa, jossa olen, muut voivat keskustella keskenään asioista, joita he ovat kokeneet yhdessä, mutta joihin minä en ole osallistunut tai joista minä en mitään tiedä.”* Eräs toinen opiskelija taas kuvailee, miten toisten ihmisten muodostamia porukoita ei tee mieli ulkopuolisena horjuttaa: *”ensimmäisten viikkojen jälkeen ihmiset näyttivät löytäneen oman paikkansa ja ryhmädynamiikkansa, jota ei ulkopuolisena tohdi häiritä.”* Eräs politiikan tutkimuksen opiskelija taas kuvailee klikkiytymisen aiheuttavan kelpaamattomuuden tunnetta: *”Vahva klikkiytyminen rasittaa, ja tekee minulle fiiliksen, etten kelpaa.”*

Klikkien ulkopuolelle jääminen ei välttämättä tarkoita kuitenkaan niinkään hyljeksityksi tai syrjityksi tulemistä, vaan useissa vastauksissa enemminkin osattomuutta syvemmästä vuorovaikutussuhteesta. Muutamassa vastauksissa tulee esille se, että muiden muodostamien klikkien jäsenet pitävät vastaajaa ihan hyvänä tyyppinä tai kaverina, mutta kuulumattomuus syvempään klikkiin luo silti ulkopuolisuuden tunnetta. Toisin sanoen, tämänkin teeman maininneiden joukossa on sekä vahvemmin yksinäisyyttä kokevia, että sosiaalisesti varsin aktiivisia opiskelijoita. Erään politiikan tutkimuksen opiskelijan mukaan *”fuksisyksyn alkuhuuman ja koronaviruksen lopettaessa kaiken huomasi nopeasti, että olin aika tarkasti tilanteessa, jossa olin suurimman osan ihmisistä kanssa sellaisella tasolla, jossa minut varmasti nähtiin ihan hyvänä tyyppinä, mutta erilaiset porukat olivat jo muodostuneet ja itselläni ei mitään porukkaa ollut.”* Toinen politiikan tutkimuksen opiskelija kertoo miten sisäpiireihin kuulumattomuus haittaa sosiaalista elämää: *”En ole päässyt oikein mukaan sisäpiireihin, mistä seuraa se, että en esimerkiksi tiedä kenestä puhutaan. En pysty ottamaan osaa keskusteluihin, enkä voi mennä hengaillemaan yksin esimerkiksi ainejärjestön toimistolle, sillä en tunne sieltä ketään. Minulla on kaveriporukka, mutta missään asioita, joita porukan jäsenille tapahtuu. Hävettää, kun en ole kartalla ja toisaalta en keksi mitään keinoa, millä pääsisin kartalle.”* Kolmas politiikan tutkimuksen opiskelija taas

kertoo, miten hän on saanut kaverisuhteita, mutta ei mitään selkeää porukkaa, tai seuruetta, jonka kanssa voisi käydä aktiivisesti tapahtumissa ja baarissa. Silloin kun hän käy tapahtumissa, hän kokee olonsa ulkopuoliseksi porukan puutteen vuoksi. ” *Sain joitain kaverisuhteita ja ihmisiä, joiden kanssa käydä esim. syömässä, mutta valitettavasti meille ei muodostunut aktiivista porukkaa, jonka jäsenet olis aktiivisesti käynyt tapahtumissa. Täten osallistuin tapahtumiin usein ilman selkeää kytköstä mihinkään porukkaan ja täten koin oloni usein ulkopuoliseksi tapahtumissa.* ”

Moni opiskelija mainitseekin, miten opiskeluiden alussa valittu vääränlainen porukka on vaikuttanut negatiivisesti heidän sosiaaliseen elämäänsä. Erityisen kiinnostavaa on, että useissa vastauksissa tuli ilmi monien opiskelijoiden kokemat paineet saada fuksiviikoilla kavereita, tai kuulua porukkaan opiskelun ensimmäisinä vuosina. Kovat paineet saattoivat johtaa takertumiseen mihin tahansa porukkaan, mikä voidaan katsoa eräänlaiseksi klikkiytymisen lieveilmiöksi. Eräs sosiaalitieteilijä kuvaa loppujen lopuksi onnistuneita fuksiviikkojaan, jota varjostivat kovat paineet ystävien löytämisestä: ”*Koin fuksiviikoilla hirveää painetta ja pelkoa yksin jäämisestä, mutta kun mulla klikkasi yhden ihmisen kanssa, rentouduin heti välittömästi enkä enää ollut niin ”epätoivoinen saamaan kavereita tai yhteyksiä.*” Paine kuulua edes johonkin klikkiin tai porukkaan saattaa kuitenkin johtaa tekemään jälkeinpäin katsottuna väärä ratkaisuja. Toinen sosiaalitieteiden opiskelija kertoo, miten ”*Yliopiston alku oli haastavaa aikaa, ja tuntui ettei oikein löytänyt kavereita. Paniikissa yritti tarrautua edes joihinkin ihmisiin, ja jossain vaiheessa havahtui siihen, että porukka, jossa hengaa, ei ole ollenkaan samanhenkistä. Sosiaalisuus alkoi karista siitä hiljalleen.*” Tämän opiskelijan mukaan paineessa valitun ei-samanhenkisen porukan kanssa hengaileminen vei aikaa siltä, että olisi löytänyt itselle mieleisempiä kavereita. Psykologian opiskelija taas kertoo miten, hän liittyi yhteen porukkaan, koska ei halunnut jäädä yksin, mutta ”*myöhemmin tajusin, ettei ryhmä ollut yhtään itselleni sopiva. Nyt joudun roikkumaan mukana, vaikka mieluummin etsisin parempaa seuraa tai olisin edes yksin.*”

Muutama opiskelija miettii vastauksissaan myös ratkaisuja klikkiytymisongelmaan. Fuksisyksynään ilman sopivaa porukkaa jäänyt politiikan tutkimuksen opiskelija ehdottaa: ”*Olisi kenties hyvä keksiä joku keino, jolla sosiaalisia kontakteja voisi muodostaa hyvin fuksisyksyn jälkeenkin. Kenties tämä tarkoittaisi tapahtumia, joissa otettaisiin huomioon mahdollinen kuppikuntaantuminen. Toisaalta ymmärrän yhtä hyvin sen, että ihmiset haluaa olla omissa kaveriporukoissaan. Kenties olisi hyvä keksiä liikuntapainotteisia tapahtumia, joissa pitäisi tehdä yhteistyötä. Ryhmien arpomista jne.*” Eräs logopedi taas mainitsee positiivisena esimerkkinä Jyväskylän yliopistossa käytössä olevan viikonloppuleirin, jonne jonkun tietyn pääaineen fuksit menevät koko

viikonlopuksi kaksi yötä kestäväälle leirille, jossa he voivat tutustua toisiinsa paremmin ja syvällisemmin.

5.4.Opiskelijoiden kokema erilaisuus ja erihenkisyys (ja toivoma samanlaisuus ja samanhenkisyys)

Useissa opiskelijoiden vastauksissa toistuu pettyminen siihen, että yliopistosta ei ole löytynyt omanlaista, samanhenkistä, samanlaista tai vain sopivaa seuraa. Jotkut toivovat vastauksissaan, että yliopistossa tapaisi enemmän jollain tavalla omanhenkisiä ihmisiä, tai kertovat miten sosiaalinen elämä parantui, kun tapasi samanhenkistä seuraa. Jotkut kokevat tulleen tavalla tai toisella enemmän tai vähemmän ulossuljetuksi oman erilaisuutensa vuoksi. Voisi sanoa, että toive löytää itsensä kaltaista seuraa ja pettymys omasta näkökulmasta erihenkisten kanssaopiskelijoiden seuraan ilmentävät tavallaan saman kolikon kahta eri puolta. Sopiva ja samanhenkinen seura ja sen puute ovat tietysti vahvasti läsnä kahdessa edellistä teemassa: monissa alkoholikeskeisyyttä kritisoiduissa ja klikkiytymisen mainitsevilla vastauksissa heijastuu myös erillisyys kanssaopiskelijoista. Vastauksessa voidaan esimerkiksi mainita kanssaopiskelijoiden lapsellisuus, joka ilmenee alkoholinkäytössä, tai muiden opiskelijoiden suuntautuminen bilekulttuuriin, taikka sitten asenteen intellektuaaliseen elämään. Klikkiytymistä käsitelleissä vastauksissa toisten samanlaisuus, samanhenkisyys ja yhteiset kiinnostuksen kohteet katsotaan usein klikkiytymisen syyksi.

Erilaisuuden kokeminen voi liittyä lukuisiin erilaisiin asioihin. Vastauksissa mainitaan esimerkiksi vanhempaan tai nuorempaan ikään, elämäntilanteeseen kuten vaikkapa vanhemmuuteen tai työssäkäyntiin, opintojen vaiheeseen, taustaan, yhteiskuntaluokkaan, persoonallisuuteen, erilaisiin kulttuurimakuihin, mielipiteisiin, alkoholisuhteeseen, kotipaikkakuntaan, aikaisempaan koulutukseen, muiden lapsellisuuteen, tulevaisuudensuunnitelmiin ja opintotavoitteisiin, intellektuaalisen elämän tai sivistyksen arvostukseen, ja muiden opiskelijoiden roolinvetoon kuten snobismiin, cooliuden tai täydellisyydentavoitteluun liittyviä erilaisuuden kokemuksia. Yleisesti ottaen mikään erilaisuuden kokemus ei nouse erityisesti esiin, vaan vastauksissa esiintyy lukuisia tapoja kokea ulkopuolisuutta muista opiskelijoista.

Usein erihenkisyyden kokemus on hyvin arkista. Eräs opiskelija kertoo: *”Pettynyt olen ehkä siihen, miten erilaisia oman ainejärjestöni tyypit ovat ja miten naurettavia juttuja pidetään kiinnostavana. Tällaisia ovat esim. voitontahto juomakilpailuissa, toisten haukkuminen läpällä ja eri tavoin omituiset tyypit, joiden kanssa eivät toimi itse omaamani sosiaaliset taidot.”* Sama opiskelija

kuitenkin kertoo, miten sosiaalinen elämä parani kun ”*Toisena vuonna tapasin kaksi tyyppiä, joiden kanssa jaoin huumorintajun, sopivan sekoilevan asenteen ja samanlaisen kulttuurimaun. Tämä löytö on määrittänyt myöhemmän sosiaalisen elämäni ja koen olleeni siitä lähtien osa tätä selvästi muista irtonaista jengiä.*” Kauppakorkeakoululainen vastaaja taas kertoo, miten ”*fuksisyöksynä saatoinkin kokea sosiaalista ulkopuolisuutta, sillä moni opiskelija tunsu toisensa jo ennakkoon ja itse olin muuttanut opiskelemaan ulkopuolelta enkä tuntenut ketään. Lisäksi tulin yliopistoon avoimen väylän kautta, jolloin en käynyt mikä lisäsi tätä tunnetta. Tämän lisäksi olin muita jo vanhempi, sillä olin opiskellut toista alaa ennen kauppakorkeakouluun tuloa.*” Tämä vastaaja päätyi reagoimaan ulkopuolisuuden tunteeseen menemällä mukaan kaikkeen mahdolliseen, niin että sosiaalinen elämä muodostui omien sanojen mukaan hieman liian vauhdikkaaksi.

Arkinen elämäntilannekin voi etäännyttää: sosiaalitieteiden opiskelija kertoo: ”*Uskon, että parisuhteeni on etäännyttänyt minua opiskelijayhteisöstäni, vaikka kumppanini ei ole koskaan rajoittanut menemisiäni. Ehkä tämä johtuu siitä, että lähes kaikki kaverini olivat sinkkuja siinä vaiheessa, kun aloitin parisuhteen, ja heillä oli siksi vähän eri asenne esim. juhlimiseen.*” Saman vastaajan mukaan myös aktiviteetit, mielipiteet ja arvot voivat tuottaa ulkopuolisuuden kokemusta: ”*Minusta tuntuu myös, että en sovi opiskelijayhteisöömme. Tuntuu siltä, että kaikkien pitäisi olla vähintään järjestötasolla aktiivisia, mielellään myös poliittisesti vasemmalla. Tykkään käydä yhteiskunnallista keskustelua, mutta koska en ole tarpeeksi ”erikoinen” henkilö, minusta tuntuu, ettei seurani kiinnosta. Osa opiskelijayhteisöni porukasta on mielestäni suoraan sanoen tärkeileviä snobeja, jotka tuomitsevat herkästi poikkeavat mielipiteet.*”

Toisinaan erihenkisyys voi kummuta jostain syvemmästä kuten aikaisemmasta elämästä, tai jo päätetyistä tulevaisuuden suunnitelmista. Sosiaalitieteiden opiskelija kertoo: ”*Koen varmasti ulkopuolisuutta myös siksi, että tulen yliopistomaailmaan yksinhuoltaja- ja matalasti koulutetusta perheestä, jossa arvot ovat olleet varsin erilaiset kuin muilla yliopisto-opiskelijoilla keskimäärin. Huonommuuden tunteiden kanssa on saanut painiskella melkein pä alusta asti. Omituiset alemmuuden tunteet ovat vaivanneet pitkään, vaikka menestyisin opinnoissa ihan hyvin. Kyse ei siis ole kognitiivisista vajavaisuuksista.*” Eräs opiskelija taas kertoo, miten omat kiinnostuksen ja tavoitteet kohteet vaikuttavat negatiivisesti: ”*Koen olevani kiinnostuksen kohteiltaan hieman poikkeava: Olen esimerkiksi koko ajan tiennyt haluavani tutkijaksi, enkä ole ollut niin innoissani ammatillisista opinnoista kuin muut kanssaopiskelijani.*” Tämän opiskelijan mukaan erilaiset kiinnostuksen kohteet tekevät hänestä vaikeammin lähestyttävän.

Useimmiten opiskelijat ilmaisevat eroavaisuuttaan muista asian todeten, eivätkä sinänsä koe tulleen hyljeksityksi; he katsovat, että samanhenkisyys puute yksinkertaisesti vain vaikuttaa negatiivisesti heidän sosiaaliseen elämäänsä. On kuitenkin muutama vastaus, joissa vastaajan mukaan häntä on suoranaisesti syrjitty. Tällaisissa vastauksissa mainitaan tavalla tai toisella alkoholin juomattomuus, mutta myös muunlaisissa yhteyksissä ilmenee syrjintää. Eräs yhteiskuntatieteiden opiskelija kertoo: *”Sain kavereita, mutta osan ainejärjestöni ihmisten luokittaminen kohdistui minuun. Kuulin moneen otteeseen kavereiltani, kun osa oli puhunut minusta negatiiviseen sävyyn puoluetaustani takia olematta tavanneet tai puhuneet kanssani.”* Joskus taas opiskelijakavereiden asenteet tuntuvat ikäviltä ja syrjiviltä, vaikka vastaajaa itseä ei suoraan syrjitä. Kauppatieteiden opiskelija kertoo: *”Olen hiljalleen huomannut, että kauppiskavereideni arvot eroavat omistani melko paljon. Nämä kaverini ovat stereotyyppisiä kauppislaisia, joille tärkeintä on ulkonäkö, maine ja raha. Minun on vaikeaa ymmärtää tuollaista ajattelutapaa. Tulen itse melko köyhästä perheestä. Kaverini esimerkiksi haukkuvat köyhiä minun kuulteni, mikä ei tunnu kivalta.”* Jotkut vastaajat sanovat myös havainneensa syrjintää muita kohtaan yliopistoyhteisössä, mutta eivät tarkenna minkälaisista. Kuitenkin, aktiivista syrjintää ja syrjintäkokemuksia ilmenee vastauksista melko vähän verrattuna kokemuksiin erilaisuudesta johtuviin ulkopuolisuuden tunteisiin, jossa ketään ei suoraan syrjitä.

5.5. Ihmissuhteiden pinnallisuuden ja laadun kritiikki

Monien vastaajien vastauksissa toistuu teema, jossa kritisoidaan ystävyys- ja kaverisuhteiden pinnallista ja lyhytaikaista luonnetta. Moni on enemmän tai vähemmän pettynyt kaveri- ja ystävyys-suhteiden laatuun. Ne voisivat opiskelijoiden kirjoitusten perusteella olla parempia, syvempiä ja merkityksellisempiä. Moni on toivonut oikeista ystäviä, erään opiskelijan sanoin *”sellaisia ihmisiä, joita sitten tapaa opiskelujen jälkeenkin ja kutsuu omiin häihinsä”* mutta saanut vain hyvänpäiväntuttuja ja kavereita. Jotkut kuvailevat sosiaalista elämää esimerkiksi sen tyyppisillä ilmaisuilla kuten *”heikkoja suhteita sinne tänne”* ja *”kaikkien kaveri, mutta ei ystäviä”*. Eräs Logopedian opiskelija kertoo: *”En ole löytänyt yliopistosta itselleni yhtäkään oikeaa ystävää yrityksistä huolimatta. Minulla on paljon tuttuja mutta ei sellaisia ihmisiä, joille voisin soittaa, jos ahdistaa tai tarvitsisin oikeasti ystävää johonkin.”* Yksinäisyydestä kärsivä psykologian opiskelija taas kertoo: *”Muutin Turkuun opiskelemaan toiselta paikkakunnalta, ja odotin löytäväni yliopistosta oman kaveriporukan samalla tavalla kuin lukiossakin. Huomisin kuitenkin pian, että vaikka pinnallista keskustelua oli opiskelijatovereiden kanssa helppoa käydä, en vain kerta kaikkiaan löytänyt ihmisiä, joiden kanssa olisin kokenut hyvänpäiväntuttuutta syvempää yhteyttä.”*

Eräs toinen opiskelija kertoo, kuinka hän tuli ”yliopistoon täynnä odotuksia jännittävistä kohtaamisista, älyä stimuloivista kohtaamisista ja elinikäisistä ystävistä. Sen sijaan kokemus on ollut lähinnä tympeitä pintapuolisia keskusteluja ja hyvänpäivän puolituttavuuksia.” Muutamassa muussakin vastauksessa vastaaja kertoo, että odotti yliopistolta nimenomaan pitkäaikaisia ystäviä, joita ei ole löytynyt. Eräs sosiaalitieteilijä liittyy toivotunlaisten sosiaalisten suhteiden puutteen kiireeseen: ”Olen pettynyt sosiaaliseen elämäni yliopistossa, sillä minulla on paljon tuttuja yliopistolla, mutta tiiviimpi kaveriporukka puuttuu. Ennen koronaa, kun sai vielä liikkua yliopistolla, tuntui siltä, että aina jossain näkee jonkun tutun, mutta keskustelut eivät ikinä ehdi syventyä, kun joutuu jo viilettämään seuraavaan paikkaan. Koen tällaisen pintapuolisen juttelun useiden ihmisten kanssa päivittäin raskaaksi. Kaipaisinkin sellaisia opiskelukavereita, joiden kanssa voisi keskustella useammin ja syvemmin.” Toinen sosiaalitieteilijä taas painottaa omia preferenssejään kavereiden valinnassa: ”En koe viihtyvänä isoissa porukoissa, joissa kukaan ei uskalla sanoa mitään oikeasti merkityksellistä vaan läsnä on enemmänkin sellaista ”hengailupuhetta, joka ei jostain syystä ole minulle tuttua tai mukavaa.”

Eräs logopedi, joka on pettynyt vaikeuteen tutustua ihmisiin syvällisemmällä tasolla, taas katsoo, että pinnallisiin, roolia esittäviin ihmisiin on vaikeampi tutustua. Hän kertoo, kuinka ”Monilla tuntuu olevan tarve esittää parempia ihmisiä kuin ovat. Ihmisen kiiltokuvaversioon on vaikeampi luoda oikeaa kontaktia. Mielestäni ystävyyssuhteiden rakentamiseen tarvitaan luottamusta, ja että uskalletaan kertoa esimerkiksi omista heikkouksista. Monenlaisten asioiden ja puolien jakaminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta.” Tämä sama logopedi epäilee, että hänen kuvaamansa pinnallisuus liittyy erityisesti omaan alaan, ja pieneen sisäänpääsyprosenttiin, jonka johdosta ihmisillä on tarve todistella ansaitsevansa paikkansa opiskelualalla. Eräs taloustieteilijä, joka katsoo omaavansa vaikeuksia tutustua ihmisiin suurissa ryhmissä taas liittyy merkityksellisten suhteiden hankkimisen hankaluuden juhlimiskulttuuriin. Hänen mielestään. ”Bileissä ja ainejärjestöjen välisissä peleissä oli matalampi kynnyks tutustua, mutta silti hankala luoda merkityksellisiä ihmissuhteita.” Eräs kauppa- ja korkeakoululainen, syvällisempiä ihmissuhteita suosiva opiskelija taas epäilee, että kevyisiin ja moninaisiin suhteisiin jopa kannustetaan yliopistokulttuurissa. Hänen mukaansa ”Olisi hyvä, jos ihmiset olisivat halukkaampia luomaan syvällisempiä suhteita sen sijaan että he haalivat mahdollisimman monta suhdetta. Yliopistossa kannustetaan usein ”verkostoitumiseen” joka on saattanut vaikuttaa tähän.”

5.6. Persoonalliset tekijät ja elämäntilanteet

Useissa vastauksissa vastaajat liittävät pettymyksensä kokemuksen johonkin sosiaalista elämäänsä vaikuttavaan henkilökohtaiseen ominaisuuteensa, kuten vaikkapa ujouteen, introverttiuteen, rohkeuden puutteeseen, taipumukseen miettiä mitä muut ajattelevat, omalle persoonalle mieleiseen sosialisatiotapaan tai mielenterveyden tilaan. Jotkut mainitsevat myös erilaisia elämäntilanteita, joilla on ollut oma roolinsa opiskeluaikojen pettymyksessä. Kaikkien yleisimmin esiin tulee ujous tai introverttius, joka mainitaan arviolta noin joka neljännessä vastauksessa. Logopedian opiskelija kertoo: *”Olen introvertti, viihdyn yksin ja olen ujo eikä tämä ole hyvä yhdistelmä opiskelijapiireissä.”*

Joidenkin vastaajien mukaan yliopistolla, erityisesti fuksiviikoilla, ei pääse sosialisoimaan heille ominaisilla ja sopivalla tavoilla. Eräs ”hitaaksi ystäväystyjäksi” itseään kuvaileva opiskelija viittaa vastauksessaan omalle persoonalle epäsovivaan sosialisatiotapaan yliopistoympäristössä. Hän kertoo: *”En sopeutunut ollenkaan siihen fuksivuoden ympäristöön, jossa ihmisiin pitäisi tutustua porukassa ja kaikki tutustuvat toisiinsa ja pyrkivät löytämään oman porukkansa. Vaikka en ole sillä tavalla mitenkään ujo, etten uskaltaisi puhua tms, niin sellaisessa ympäristössä painuin kasaan, huomasin vain kuuntelevani muiden keskusteluja ja lähteväni ensimmäisenä kotiin, koska minulla oli tylsää. Luon yhteyden ihmisiin ihan eri tavalla, esimerkiksi olen ollut samassa kesätyöpaikassa useamman vuoden, ja siellä ihmisistä tulee minulle tosi läheisiä, koska teemme töitä yhdessä, pidämme taukoja yhdessä, tutustumme rauhassa. Fuksivuoden sosiaalinen ympäristö oli jotain täysin päinvastaista.”* Eräs psykologian opiskelija taas kertoo, että *”Tykkään tutustua ennemmin pienessä porukassa tai kahdestaan, niin niitä tilaisuuksia ei vain ole päässyt tulemaan.”*

Sosiaalista elämää haittaavat mielentilat voivat olla myös enemmän tilannesidonnaisia kuin vaikkapa usein ominaisuutena ja pysyvänä persoonan osana pidettävä introverttius. Joissakin vastauksissa tulee esiin, että toimintaan osallistuminen on hankalampaa, mikäli niihin ei ole osallistunut viime aikoina. Eräs sosiaalitieteilijä kertoo, miten *”Viimeisten kahden opiskeluvuoden aikana sosiaalinen elämäni yliopistoyhteisössä on kuitenkin hiljentynyt. Tapahtumiin meneminen alkoi ahdistaa, koska en ollut osallistunut niihin hetkeen, ja minusta tuntui, että olin jäänyt ulos vuosikurssini porukasta.”* Opiskeluajan negatiiviset sosiaalisen elämän kokemukset voivat myös vaikuttaa mielentilaan. Eräs psykologian opiskelija kertoo, miten *”Nyt koko yliopistokokemustani leimaa yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunne, joka on myös jättänyt jälkensä aiemmin hyvään itsetuntooni.”*

5.7 Opiskelun rakenteet

Joissakin vastauksissa vastaajan huomio kiinnittyy opintojen, opintojen oheisen sosiaalisuuden ja ainejärjestöjen rakenteeseen. Valtio-oppia pääaineenaan opiskeleva kertoo: *”Omassa oppiaineessani (valtio-oppi) on myös melko paljon kirjatenttejä, joten lähiopetusta ja tätä kautta muiden tapaamista ei tule niin paljoa.”* Sosiaalitieteiden opiskelija taas katsoo että *”luennoilla voisi olla enemmän keskusteluja pienryhmissä ja muutenkin enemmän sosiaalista toimintaa, niin että muut opiskelijat tulee tutuksi opintojen, ei bileiden kautta.”* Eräs opiskelija taas viittaa opintojen päällekkäisyyteen sosiaalisten tapahtumien kanssa. *”Yliopiston tutustumisfestivaaleille en ehtinyt, koska minulla oli luento samaan aikaan.”* Eräs sosiaalitieteilijä taas mainitsee: *”Opintojen alkuvaiheessa oman opiskelualan kurssien hajanaisuus syksyllä sai monet opiskelijat aloittamaan sivuaineopintoja samaan aikaan omien pääaineopintojen perusopintojen kanssa. Tässä tapahtui hieman eriytymistä, eikä yhtenäistä vuosikurssin henkeä syntynyt helposti.”* Joissakin vastauksissa tulee myös esille eri aikaan opintojen aloittamisen esimerkiksi avoimen yliopiston opintojen, tai pelkän maisterivaiheen suorittamisen vuoksi sellaisina tekijöinä, joka heikentää sosiaalista elämää. Koronavirusta koskevissa monissa vastauksissa tulee myös hyvin esille, kuinka opiskelijat käytännössä tarvitsevat jonkinlaista yhteistä opiskeluaikaa päästäkseen socialisoimaan keskenään.

Eräs akateemisesti suuntautunut opiskelija ehdottaakin: *”pitäisi luoda sellaisia opiskelijien ulkopuolisia ryhmiä yliopistolle, jotka keskittyisivät perinteisesti akateemisina pidettyihin asioihin (esim. ne luku- ja keskustelupiirit). Ongelma vaan tuntuu juuri olevan se, että sellaiset henkilöt, jotka näitä haluaisivat ja lähtisivät näin myös perustamaan, panostavat opiskeluun eikä heiltä riitä aika uuden järjestön, yhdistyksen tai epävirallisemmankaan ryhmän perusteluun sillä opinnot vievät niin paljon aikaa ja energiaa.”* Tässä vastauksessa kirjoittaja viittaa sekä ainejärjestöjen sosiaalisuuden organisoinnin rakenteeseen sekä aikaa vievien opintojen rakenteeseen.

5.8 Odotukset opiskelijaelämältä sekä subjektiiviset ajatukset ja tunteet

Joissakin vastauksissa vastaajat viittaavat tavalla tai toisella odotuksiin, joita heillä on ollut opiskelijaelämästä ennen yliopisto-opintojen aloittamista. Yleisellä tasolla eikä pelkästään omaa elämäänsä kommentoiva kauppakorkeakoululainen kirjoittaa vastauksena kysymykseen pettymyksen syistä: *”Pettymys voi liittyä suhteessa niihin odotuksiin, mitä ihana ja toivottu opiskelupaikka on nostonut sisääsi, kun olet siitä fantasioinut.”* Sama vastaaja katsoo, että maailmassa muuttamista vaatisi *”Opiskelu-elämän fiilistely mainoksissa ja tarinoissa, että opiskelu*

on ihmisen elämän parasta aikaa.” Monissa vastauksissa toistuikin jonkinlainen odotusten ja todellisuuden välinen ristiriita, joista osaa siteerasinkin jo yllä. Odotukset voivat liittyä esimerkiksi intellektuaaliseen elämään yliopistolla, tai syvällisiin suhteisiin, jotka johtavat elinikäisiin ystävyyksiin. Myös harmitus siitä, että ei pääse mukaan porukkaan, voidaan katsoa tällaiseksi odotusten ja todellisuuden väliseksi ristiriidaksi.

6. Vyyhdin tulkintaa teoreettisten linssien läpi

Kategorisoituani aineiston lähdin tulkitsemaan sitä erilaisten tulkintakehysten kautta. Aivan ensimmäiseksi vertasin aineistoani aikaisempaan tutkimukseen, pohtien kertooko tutkimukseni opiskelijoiden elämästä jotakin uutta verrattuna Vähämäen, Husun, Aittolan ja Koiviston tutkimuksiin. Tämän jälkeen tulkitsin aineistoani pohjateoriani, Collinsin interaktiorituaaliteorian pohjalta, esittäen samalla jotain alustavia huomioita miten opiskelijoiden sosiaalista elämää voisi mahdollisesti tulkitun tiedon pohjalta parantaa. Annoin myös aineiston puhua, ja sitä seuraavissa kappaleessa keskityn alkoholiin, koska se oli kenties kaikista mainituista pettymystekijöistä tärkein ja vastauksissa useimmin mainittu. Lähdin tarkastelemaan alkoholin roolia yhtäältä materiaalisemman sosiologian ja toisaalta suomalaisen biletytutkimuksen kautta. Tässä tarkoitukseni on antaa lisävalaistusta miksi opiskelijat mahdollisesti juovat. Lopuksi sidon nämä langat yhteen johtopäätöksissä.

6. 1. Aineisto suhteutettuna aikaisempaan tutkimukseen

Aivan aluksi on sanottava, että ne asiat, jotka löysin tutkimuksessani sosiaalisen pettymyksen syiksi muistuttavat melko paljon Vähämäen ja Husun tutkimuksissaan löytämiä yksinäisyyden syitä. Vaikka pyrin itse saamaan vastaajiksi kaikenlaisia pettyjiä yksinäisistä miedosti ärsyyntyneisiin, tutkittavien vastauksista esiin nousevat kategoriat ovat ainakin jossain määrin läsnä jo Vähämäen ja Husun syvemmällä haastatteluilla löytämissä yksinäisyyden syissä. Löysin itse vastauksissa seuraavat pettymystä aiheuttavat kategoriat: Alkoholi ja biletyt, klikkiytyminen, erilaisuus ja samankaltaisuuden toive, ihmissuhteiden pinnallisuuden ja laadun kritiikki, persoonalliset tekijät ja elämäntilanteet, opintojen ja ainejärjestöjen rakenne, sekä odotukset tullessa yliopistoon. Nämä kaikki tulevat ainakin jollain tavalla esille Vähämäen ja Husun tutkimuksissa, vaikkakin ehkä erilaisin painotuksin. Kuitenkin, kun otetaan huomioon tutkimusmateriaalin erilainen keräystapa ja pyrkimys saada vastaajiksi monenlaisilla sosiaalisilla kokemuksilla, uskon että tutkimukseni tuotti myös uutta tietoa. Nyt tiedämme, että arkisen pettymyksen ja yksinäisyyden ongelmat ovat samankaltaisia.

Tämä on siinä mielessä jopa merkittävää, että se viittaa siihen, että sekä yksinäisyyden ja arkisen pettymyksen ongelmaa voisi olla mahdollista hoitaa ilman, että ”yksinäisyydestä” tehdään jotakin erityistä kontrollitoimien kohteena olevaa sosiaalista ongelmaa. Samat asiat aiheuttavat sekä vakavaa yksinäisyyttä sekä laimeaa arkista pettymystä, ja paremmat käytännöt esimerkiksi

fuksiviikkojen tai muun yliopistoajan ohjatuissa tai informaaleissa sosiaalisissa prosesseissa voisivat auttaa sekä yksinäisiä että parempaa sosiaalista elämää toivovia.

Muihin mainitsemiini aikaisempiin tutkimuksiin oma tutkimukseni suhteutuu osittain jopa mielenkiintoisella tavalla. Kun katsotaan Graham Allanin näkemyksiä myöhäismodernin ystävyyden luonteesta 24 vuoden takaa, vastaukset heijastavat ainakin jollain tasolla sitä, että ystävyyssuhteet ovat joustavia ja vähemmän pysyviä, erityisesti yliopistososiaalisuuden pinnallisuutta kritisoidessa vastauksissa. Tavallaan myös ystävyyden merkitys nykyaikaiselle identiteetille tulee esiin jo pelkästään siinä, että moni vaivautui vastaamaan kyselyyni. Jos katsotaan Tapio Aittolan kolmenkymmenen vuoden takaista näkemystä nuorista, joista *”kehittyy aikaisempaa refleksiivisempiä ja yksilöllisempiä, mutta myös haavoittuvampia ja itsekeskeisempiä”* voidaan vastauksieni pohjalta sanoa, että vastaajat vaikuttavat kirjoitustensa perusteella refleksiivisiltä ja omaa paikkaansa maailmasta etsiviltä nuorilta samalla tavalla kun Aittolan aikainen tiiliskivisosiologia ennustaisi, mutta toisaalta, vastaukset näyttävät usein ennen kaikkea ”myöhäismodernina” teoretisoidun nurjemman puolen: monet vastanneista opiskelijoista ovat myös aidosti yksin kaiken yksilöllisyytensä keskellä, niin että he joutuvat painimaan tämän ongelman kanssa usein ilman mitään vahvempaa kollektiivista tukea. Tämä näkyy esimerkiksi miten parantaisit maailmaa- kysymyksen vastauksissa: oma itsen toiminta korostuu vastauksissa rakenteita enemmän, vaikka usein molemmat huomioidaankin.

Mitä tulee Koiviston etnografiseen tutkimukseen, myös tässä oman tutkimukseni vastaajat antavat usein ikään kuin toisen, ikävämmän puolen karnevalistisista fuksiviikoista. Moni pettyy yliopistokulttuurin karnevaalihenkisyyteen, alkoholikulttuuriin, tekohaaskaan huumoriin ja pinnallisiin ihmissuhteisiin, sekä kovaan suorituspaineeseen saada kavereita ja nopeaan klikkiytymiseen. Ne roolit, joita fuksiviikoilla opiskelijoille tarjotaan karnevalistisen massaliikkeen edustajina, eivät selvästikään miellytä kaikkia opiskelijoita. Ottaen huomioon, että sain suhteellisen paljon monipuolisia vastauksia ajatustyötä vievään kirjoituspyyntöön, tämä tyytymättömien joukko ei välttämättä ole kovinkaan pieni. Tätä voi olla vaikeaa kuvitella katsoessa fuksiviikoilla energisenä remuavaa uusopiskelijoiden joukkoa, mutta on mahdollista, että tämä merkittävä vähemmistö ei saa ääntänsä kuuluviin muiden kouhottaessa innokkaasti.

6.2. Aineiston tulkintaa interaktiorituaaliteorian pohjalta

6.2.1. Alkoholi interaktiorituaalin yhteisenä keskittymisen kohteena.

Jos ajatellaan tyypillisiä fuksiviikkoja, baariaproja, opiskelijabileitä, sitsejä, opiskelijaporukan baari-iltaa tai vain kotibileitä, on selvää, että ne ovat hyvä esimerkki selkeästä interaktiorituaalista Collinsin tarkoittamalla tavalla. Henkilöt ovat kokoontuneet samaan tilaan niin, että heidän yhteinen läsnäolonsa vaikuttaa muihin ja ulkopuolisilla ei ole tähän joukkoon pääsyä. He ovat keskittyneitä samaan asiaan, ja ovat tietoisia tästä keskittymisestään, oli tämä sama asia sitten esimerkiksi musiikki, tunnelma, juttelu tai yleinen hauskanpito. Tämän vuoksi heillä on samanlainen emotionaalinen kokemus.

Alkoholia on helppo ajatella yhteisen juhlatunnelman ainesosana, joka auttaa yhteen kokoontuneita ihmisiä heidän interaktiorituaalissaan. Aineiston vastauksien perusteella alkoholin voi kuitenkin tulkita ennemminkin yhdeksi keskeisimmistä asioista, joihin opiskelijabileissä keskitytään yhdessä. Kuten edellisessä kappaleessa mainittu kauppa- ja korkeakoululainen totesi: ” *”Opiskelijatapahumien alkoholikeskeisyys on itseäni jollain tavalla saanut pettymään. Varsinkin kun juominen tuntuu olevan lopputulos tai päämäärä, eikä mukava rentoutumiskeino jonkin muun asian ohella.”* Alkoholi ei ole ainoastaan interaktiorituaalin vauhdittaja ja helpottaja, vaan keskeinen yhteisen keskittymisen kohde. Vastauksissa toistunut näkemys alkoholin kiintopisteenomaisesta roolista opiskelijoiden sosiaalisessa elämässä viittaa mielestäni tähän. Erityisesti ne vastaajat, jotka puhuivat alkoholin keskeisestä roolista, tai mainitsivat bile-elämän ulkopuolelle jäämisen olevan sosiaalisesti haitallista tukevat tätä tulkintaa. Tulkittaessa opiskelijoiden biletystä interaktiorituaaliteorian pohjalta vaikuttaa siltä, että alkoholi on niin keskeistä erityisesti siksi, että se on helppo ja yksinkertainen asia, johon useimmat voivat ja haluavatkin keskittyä. Mikäli alkoholi ei ole ainoastaan interaktiorituaalin vauhdittaja ja avittaja vaan yksi keskeisistä ainesosista, vähän samalla tavalla kuin suomen lippu sotilasvalassa, se muuttaa näkökulmaa opiskelijoiden juomiseen.

Juomalla alkoholia bileissä opiskelija tekee niin kuin aikaisemmatkin opiskelijasukupolvet, ja liittyy interaktiorituaalissa suurempaan joukkoon. Se vauhdittaa samaan tunnetilaan pääsyä, Collinsin sanoin rytmistä koordinaatiota. Tulkittiin alkoholin juominen sitten interaktiorituaalin avittajaksi tai sen keskeiseksi ainesosaksi, tämä suurempi joukko synnyttää joka tapauksessa yhteistoiminnallaan mainitut neljä tulosta: ryhmäsolidarisuutta ryhmänä, emotionaalista energiaa yksilötasolla, ryhmää representoivia symboleja ja moraalisuuden tunteita. Ne, jotka eivät juo, eivät

juo niin paljon tai eivät pidä humalaisten sekoilusta saattavatkin jäädä näistä neljästä asiasta paitsi, joka aiheuttaa varmasti sosiaalista pettymystä.

Voidaan spekuloida, onko nimenomaisesti alkoholin helppous yhteisenä keskittymisen kohteena yhtenä syynä sekä Koiviston kuvaamalle fuksiviikkojen riehakkaalle organisoinnille ja Vähämäen mainitsemalle sen epäonnistumiselle joidenkin opiskelijoiden kannalta. Alkoholi on helppo ja nopea tapa keskittyä yhdessä samaan asiaan, ja lisätä yhteishenkeä. Hankalammat ja aikaa vievät tavat saada aikaan rytmistä koordinaatiota jäävät mahdollisesti toteuttamatta, koska tarjolla on helpompiakin keinoja, kuten alkoholi ja yleinen remuaminen. Kiinnostava kysymys on, voiko tämä helpoimman kautta meneminen johtua esimerkiksi perinteestä tai yksinkertaisesta resurssien puutteesta.

6.2.2. Alkoholi ja alkoholikulttuuri symbolina

Ryhmää representoivat ja sen aikaisemmissa interaktiorituaaleissa aikaansaadut, ryhmäsolidaarisuutta ja emotionaalista energiaa ylläpitävät symbolit ovat erityisen merkittäviä, koska niiden avulla päästään kiinni niiden opiskelijoiden vastauksiin, jotka olivat pettyneitä biletykskulttuuriin yliopistossa yleensä tai esimerkiksi ainejärjestössään. Symboli pitää ymmärtää mahdollisimman laajasti, minä tahansa kollektiivisen hengen ilmaisuna. Arkisella tasolla sellainen voi olla vaikkapa opiskelijoiden suussa toistuvat jutut joistain legendaarisista bileistä. Esimerkkinä voi kiinnittää huomiota yllä mainittuun opiskelijaan, joka jätti menemättä isoon tapahtumaan raittiutensa vuoksi, ja koki tämän vuoksi jääneensä ulkopuoliseksi ryhmästä. Jos ajatellaan ainejärjestön isoa tunnettua tapahtumaa, sitä voidaan pitää symbolina, joka representoi ryhmää, eli ainejärjestöä. Tämä symboli on muodostunut ainejärjestölle tärkeäksi vuosien myötä, niin että lukemattomat opiskelijapolvet ovat kertoneet toisilleen lukemattomissa interaktiorituaaleissa vuosikymmentenkin varrella kyseessä olevan ”legendaarinen tapahtuma” tai ”huikeet bileet”. Ulosjääminen tällaisesta tapahtumasta voidaan tulkita suorastaan ainejärjestön vastaisuudeksi, vaikka mitään antipatioita ainejärjestöä kohtaan ei olisikaan.

Tällaiset, pitkän ajan kuluessa historiallisesti rakentuneet symbolit ovat luultavasti erittäin vahvoja. Niiden perinteisyys tekee niistä, jos ei nyt formaaleja, sotilasvalan kaltaisia rituaaleja, niin huomattavasti formaalimpia kuin arkiset kohtaamiset koulun ruokalassa tai baarissa. Tällaisia perinteitä voi olla hankala muuttaa. Lisäksi, ne jotka menevät näihin isoihin bileisiin, saavat bileissä itselleen tapahtuvien, vähemmän formaalien interaktiorituaalien myötä yhteisiä muistoja, joita

voidaan verestää myöhemmin yhdessä. Nämä muistot voidaan myös tulkita symboleiksi, nyt tosin jonkin kaveriporukan sellaisina. Tarina siitä, mitä joku teki approilla saattaa hyvinkin luoda jollekin kaveriporukalle oman symbolinsa, joka vahvistaa porukan yhteistä identiteettiä. Ne, jotka eivät nauti bilettämisestä tai ovat raittiita, eivät pääse mukaan näihin yhteisiin symboleihin, ja voivat jäädä ulkopuolelle. He eivät esimerkiksi välttämättä tiedä, mitä joissain bileissä tapahtui, ja eivät ymmärrä, miksi jollakin kaveriporukalla on niin hauskaa yhdessä heidän muistellessaan edellistä torstaita Marilynissä. Tämä tunne tulikin esille joissakin vastauksissa: joidenkin toisten lapsellinen tai pinnallinen jutustelu saattaa olla porukan sisältäpäin katsottuna syvää yhteyttä ja identiteetinrakennusta.

On mahdollista pohtia, voisiko alkoholin ja alkoholikulttuurin asemaa kollektiivisena symbolina heikentää jotenkin, tai pyrkiä vaihtamaan johonkin parempaan kollektiiviseen symboliin. Vastaus riippunee siitä, kuinka moni opiskelijoista on aidosti tyytyväinen alkoholin keskeiseen rooliin. Mikäli suuri valtaenemmistö yliopisto-opiskelijoista pitää nykytilannetta enimmäkseen hyvänä, voinee olettaa, että alkoholin asema ei ole menossa minnekään ilman merkittävää kulttuurinmuutosta. Tässä tapauksessa voisi tietysti olla mahdollista pyrkiä aktiivisesti etsimään niitä opiskelijoita, jotka eivät juurikaan nauti bilekulttuurista, ja rakentaa heille jotakin uudenlaista ohjelmaa uudennaisine symboleineen. Tapio Aittola kirjoitti 30 vuotta sitten opiskelijoista, joiden keskeinen opiskelijaidentiteetin määrittäjä ei ollut yliopisto. 50 vuoden takaiset ajat eivät tuskin palaa, mutta on vähintään mahdollista kysyä, onko alkoholipitoinen biletytys ainut tapa rakentaa opiskelijaidentiteetti ja voisiko tällaisia identiteetinrakennustapoja olla muitakin.

6.2.3. Alkoholi pakkorituaalina ja vallankäyttönä

Erityisesti Collinsin epäonnistuneen rituaalin, pakotetun rituaalin sekä status -ja valtarituaalien käsitteiden avulla pystyy tulkitsemaan alkoholikulttuurista ulkopuolelle jäävien pettymyskokemusta. Vaikuttaisi siltä, että harvassa vastauksessa opiskelijabileitä kaikkien opiskelijoiden kannalta voitaisiin kuvata ”epäonnistuneeksi rituaaliksi”. Valtaosa opiskelijoiden sosiaalisesta elämästä vaikuttaa vastausten perusteella melko onnistuneilta interaktiorituaaleilta, vaikka vastaaja ei olisikaan aivan tyytyväinen omaan rooliinsa. Yhdessäkään vastauksessa ei mielestäni viitattu johonkin tapahtumaan, joka lässähti täysin. Useimmat saanevat tapahtumista neljää lopputulosta ryhmäsolidaarisuutta ja emotionaalista energiaa, yhteisiä symboleja ja jonkinlaisia moraalintunteita. Todennäköisesti myöskään ”pakotettu rituaali” ei sovi kuvaamaan useimpien opiskelijoiden kokemusta opiskelijabileistä. Kuitenkin, tavalla tai toisella ulkopuolelle

jäävät vaikuttavat kokevan alkoholipainotteiset tapahtumat niin kuin Collins kuvaa epäonnistuneisiin ja pakotettuihin rituaaleihin joutuvien tunnetiloja. Pakotetulta tuntuvassa rituaalissa itsetietoisuus ja tarkoituksellisuus pilaa luonnollisen fiiliksen. Erityisesti niissä vastauksissa, jossa vastaaja kritisoi bilekulttuurin jotain piirrettä tai koko bilekulttuuria itsessään, vaikuttaa siltä, kun enemmistön luoma pakko toisi vastaajille samanlaisen tunteen kuin pakotetussa rituaalissa. Tämä saa henkilön menettämään emotionaalista energiaa ja hän ei enää liity vastaavanlaiseen toimintaan mielellään uudestaan.

Tilannetta, jossa joku on tavallaan pakotettu tietynlaiseen sosiaaliseen toimintaan, voidaan katsoa vallankäytöksi, vaikkakin opiskelijoiden sosiaalisessa elämässä useimmiten tiedostamattomaksi sellaiseksi. Jos ajatellaan vallankäyttörituaalia aikaisemmassa luvussa mainitun tavoin sellaisena, jossa ihmisillä on epätasa-arvoinen jakauma jotakin resursseja, ja enemmän resursseja omaavat antavat käskyjä, tyypilliset opiskelijabileet voidaan tulkita vallankäyttörituaaliksi, varsinkin jos enemmän ryhmän symboleja, kuten ymmärrystä ainejärjestön perinteistä omaavat saavat määrätä mitä muut tekevät. Valta on hillittyä, ja perustuu enemmän kasvojen ylläpitoon kuin formaaliin käskyvaltaan. Kuitenkin, vallankäyttörituaalien seurauksena dominoitavat kokevat heikkouden tunteita, eli alentunutta emotionaalista energiaa. Tämä voisi selittää osan mainituista pettymyskokemuksista.

Myös statuskokemukset Collinsin tarkoittamassa mielessä, eli ryhmään ja yhteisöön kuulumisessa tulee esiin alkoholipainotteisuuden pettymisessä. Ne, jotka eivät juo muiden tavalla, eivät pääse ryhmän jäsenyydestä osalliseksi. Tällöin interaktiorituaalit, jotka voivat olla muiden kannalta menestyksekkäitä voivat olla toisille vain vähän kollektiivista kuohuntaa tuottavia. Esimerkiksi juomattomille juomarituaali voi olla epäintensiivinen. Alkoholikulttuurissa viihtymätön opiskelija on alkoholikeskeisessä rituaalissa sivustaseuraajana, eikä toiminnan keskiössä niin kuin joku menevämpi opiskelija. Marginaaliin joutuminen, samoin kuin käsketyksi tuleminen vähentää emotionaalista energiaa, ja saa pettymään sosiaaliseen elämään. Erityisen ikävää saattaa olla, jos alkoholikulttuurissa viihtymättömyys liittyy aikaisempiin negatiivisiin kokemuksiin. Jos ajatellaan yhtä Hanna-Mari Husun löytämää keskeistä teemaa, opiskelijoiden aikaisemmissa interaktioissa saamia huonoja kokemuksia, jotka johtivat negatiivisiin odotuksiin ja tunteisiin, tämä tarkoittaa sitä, että ne, joilla on tavalla tai toisella ikäviä kokemuksia alkoholista, tai ne, joita ei vain kiinnosta juoda, joutuvat opiskelijaelämässä muiden vallankäytön kohteeksi.

Valta- ja statussuhteissa tärkeintä lienee niiden tiedostaminen, ja on mahdollista pohtia tapoja estää

niiden negatiivisimpia vaikutuksia, vaikka niistä ei päästäisikään eroon. Toisaalta, on myös mahdollista ajatella, että alkoholin suuri rooli sosiaalisessa elämässä ei niinkään johdu valtasuhteista, vaan niiden puutteesta: alkoholi olisi tässä tapauksessa yritys madaltaa hierarkioita ja tehdä kaikista mahdollisimman tasa-arvoista iloista massaa. Tässä tapauksessa valta- ja statushierarkiat jäävät piiloon. Ne eivät varmasti jäisi piiloon, mikäli kaikki yliopistososiaalisuuden rituaalit olisivat erittäin formaaleja, mutta vahvan formaaleille rituaaleille ei välttämättä ole enää kysyntää.

6.2.4. Klikkiytyminen ja emotionaalisen energian markkinat.

Opiskelijoiden vastauksissa usein esiintyvä klikkiytyminen tai porukoituminen on interaktiorituaaliteorian pohjalta tulkittuna suora seuraus siitä, että ihmiset hakeutuvat tilanteisiin ja paikkoihin, missä on tarjolla optimaalisin määrä emotionaalista energiaa. Muistomme, tietomme ja kykymme vaikuttavat siihen, mikä on mielestämme emotionaalista energiaa lisäävää ja suuntaamme sitä kohti. Kiinnostava esimerkki tässä kohtaa on erään opiskelijan edellisessä luvussa mainitsema samalla vuosikurssilla oleva tiukka klikki, joka oli tutustunut toisiinsa ennen jo opiskelujen alkamista valmennuskurssilla. Kyseinen joukko on luultavasti hitsaantunut yhteen lukuisissa interaktiorituaaleissa, niin että heillä on omat juttunsa ja sisäpiirinsä. Interaktiorituaalit ovat siis synnyttäneet ryhmälle omat symbolinsa, joiden perusteella toteuttaa lisää interaktiorituaaleja. Jos ajatellaan kyseistä klikkiä jonkun sen jäsenen näkökulmasta, klikin tai sisäryhmän jäsenen kanssa hengailusta saa enemmän emotionaalista energiaa kuin johonkin ulkopuoliseen tutustumisesta. Myös sosiaalisia pettymyksiä, eli emotionaalisen energian alenemista voi välttää pitäytymällä tutussa ja turvallisessa kaveriporukassa, jossa muut tietävät vitsisi ja teillä on esimerkiksi yhteisiä muistoja.

Tarve suuntautua optimaalisen emotionaalisen energian pariin valottaa hyvin vastauksissa mainittuja klikkiytymisen puolia, kuten erityisesti niitä kokemuksia, joissa klikkiytymisen on katsottu tapahtuneen hyvin nopeasti, esimerkiksi jo fuksiviikoilla. Myös tämän lieveilmiönä tapahtuvia painetta liittyä kaveriporukoihin, jossain tapauksissa ihan mihin tahansa porukoihin, sekä joidenkin vastaajien jäämistä välitilaan, ikään kuin kaikkien hyväksi tutuksi, voidaan ymmärtää tämän kautta. Tulkitsen, että yksilölliset, intensiivisemmät ja tiiviimmät kaverisuhteet tarjoavat useimmille enemmän emotionaalista energiaa kuin yleinen fuksiviikkojen juhlahumu, ja tästä syystä ihmiset muodostavat kaveriporukoita varsin nopeasti. Kun kaveriporukka on muodostettu, sen keskinäiset interaktiorituaalit tuottavat jäsenilleen enemmän emotionaalista energiaa, kuin sen

ulkopuolisten kanssa ajanvietosta saisi. Tästä johtuen kaveriporukat muuttuvat aikaisempaa kiinteämmiksi melko nopeasti. Vaikka puoliformaaliset fuksiviikot ovat vaivalla järjestetyt, epäformaaliset rituaalit keskinäisissä kohtaamisissa vievät voiton.

Tämän vuoksi klikkiytyminen on hankala ongelma ratkaistavaksi, mikäli tarkoituksena on parantaa opiskelijoiden sosiaalista elämää. Pyrkimystä estää klikkiytymistä voi olla hankala tehdä, sillä muodostaessaan klikkejä, porukoita ja kaveruspareja ihmiset tekevät sitä, mistä he pitävät eniten. He saavat emotionaalista energiaa enemmän läheisemmistä klikkisuhteista kuin kaikki opiskelijat mukaan ottavasta yleisluontoisesta hengailusta tai juhlimisesta. Kuitenkin, ongelman visaisuudesta huolimatta mahdollisia ratkaisujakin on olemassa. Erään vastaajan mukaan *”Jyväskylän yliopistolla on käytössä sellainen viikonloppu, jossa tietyn alan fuksit menevät viikonloppuna kaksi yötä kestävälle leirille, jossa tutustuvat”*. Tällainen leiri on interaktiorituaaliteorian näkökulmasta tietoista interaktiorituaalien ohjaamista, ikään kuin puuttumista interaktiomarkkinoiden näkymättömän käden toimintaan ja voi kysyä, tarvitsevatko tai haluavatko nykyopiskelijat tällaista enemmän.

6.2.5. Pinnallisuus klikkiytymisen toisena puolena

Kolmas keskeinen pettymyksen teema, ihmissuhteiden pinnallisuuden ja laadun kritiikki voidaan tulkita interaktiorituaaliteorian näkökulmasta opiskelijoiden toiveiksi saada parempia, vahvempia ja intensiivisempiä interaktiorituaaleja. Interaktiorituaalin linssien läpi katsottuna se on tavallaan siis klikkiytymisen toinen puoli. Monet sellaiset, jotka kokevat läheisiä, vahvempia ja intensiivisempiä kaveri- ja ystävyys-suhteita, eivät välttämättä ajattele klikkiytyvänsä, mutta näin käytännössä tapahtuu. Tämä on ymmärrettävää, sillä vaikka moni ei varmaankaan toivo vahvaa kuppikuntaisuutta, useimmat luultavasti toivovat läheisiä kaveriporukoita ja ystäviä. Sinällään on aivan mahdollista eikä lainkaan ristiriitaista, että molemmat ilmiöt tapahtuvat opiskelijoiden sosiaalisessa elämässä samanaikaisesti. Ulkopuolisen silmin läpänheittoon ja juopottelujuttuihin perustuva kaveriporukka voi näyttää ulos sulkevana klikkinä, ja sen sisältäpäin kokevalle taas pinnallisena jokapäiväisenä tylsyytenä, jossa kukaan ei ikinä sano mitään kiinnostavaa, tai emotionaalista energiaa tuottavaa.

Tämä teema kytkeytyy vahvasti alkoholikulttuuriin, siinä mielessä, että alkoholi edesauttaa varmastikin yleisluontoista tutustumista, mutta eivät välttämättä kyselyyn vastaajien toivomien syvempien ihmissuhteiden syntymistä. Kiinnostava kysymys tässä on, onko opiskelijoille tarjottu

sosiaalisten suhteiden kulttuuri toivottua? Tapahtuuko tämä vanhojen symbolien, menneisyyden emotionaalista energiaa jatkavien merkkien pohjalta? Alkoholin avulla saadaan aikaiseksi pinnallista yhteenkuuluvuutta, joka on varmasti hauskaa jonkin aikaa. Kuitenkin, vastausten perusteella ihmiset klikkiytyvät tästä fuksiviikoilla nopeasti, collinslaisesta näkökulmasta siksi, koska klikkiytyminen tuottaa enemmän emotionaalista energiaa. Esiin nousee kysymys, onko rento hauskanpito ja alkoholin juominen yhdessä sittenkin tarkoitukseensa nähden liian heikko interaktiorituaali? Olisiko mahdollista muodostaa tiiviimpiä yhteisöjä paremmilla interaktiorituaaleilla, vai sopiiko tämä nykyaikaan. Voidaan väittää, että vastakkain ovat yhtäältä kevyitä interaktioita suosiva yliopiston huvikulttuuri, klikit ja syvällisten ihmissuhteiden kaipuu. On otettava huomioon myös se mahdollisuus, että suuri enemmistö yliopisto-opiskelijoista pitää pinnallisesta sosiaalisesta elämästä, ja näkee karnevaalitunnelman parhaana tapana harjoittaa sosiaalista elämää yliopistossa. Yleisesti ottaen, voidaan kuitenkin spekuloida, miten voisi rakentaa parempia interaktiorituaalikokemuksia opiskelijoille, joissa muodostaa merkityksellisempiä ihmissuhteita, mutta vähemmällä klikkiytymisellä. Kuten mainittua, tämä ei ole välttämättä helppoa.

6.2.6. Erihenkisyys ja samanhenkisyys

Sinällään se, että ihmiset usein toivovat jollakin tavalla samanhenkistä seuraa on sosiologiassa lähestulkoon itsestäänselvyys. Interaktiorituaaliteorian näkökulmasta tämä johtuu siitä, että jollain tavalla samanlaisten ihmisten seurassa ja heidän kanssaan toistuvissa menestyksekkäissä interaktiorituaaleissa saa enemmän emotionaalista energiaa kuin enemmän erihenkisten ihmisten kanssa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi edellisen illan, tai viikon, tai fuksisyksyn, biletovereihin liittyen. Tämä voi tapahtua myös oman klikin parissa. Eriytyisen tärkeää tälle menestyksekkäälle interaktiorituaalille on keskittyminen samaan asiaan tai tekemiseen, kuten alkoholiin tai omaan klikin olemassaoloon ja sen tunnelmaan. Samankaltaisen seuran kanssa on helpompaa keskittyä samaan asiaan. Interaktiorituaaliin osallistuvat voivat suunnata huomionsa tähän asiaan tai tekemiseen, josta seuraa yhteinen tunnetila, joka taas jälleen oletettavasti lisää porukassa samanlaisuuden kokemusta. Seurauksena on lisää onnistuneita interaktiorituaaleja, joiden seurauksena on esimerkiksi ryhmähenkeä ja uusia symboleja, eli toisin sanoen lisää samanlaisuutta.

Erilaiset symbolit, esimerkiksi aikaisemmin mainittu alkoholi ja alkoholiin liittyvät tarinat. voivat myös edeltää tuttavuutta. Jaettujen symbolien, kuten vaatteiden tai tarinoiden avulla ihmiset voivat tunnistaa muita, joilla on samanlainen interaktiorituaalihistoria kuin heillä itsellään. Tämä voisi

periaatteessa tarkoittaa sitä, että opiskelijoilla ei ole tilaisuutta tavata samanhenkistä seuraa. Toisaalta, samanhenkisen seuran puutteen syyksi voi myös väittää sitä, että yliopiston tarjoamat interaktiorituaalit eivät tee opiskelijoista tarpeeksi samanhenkisiä. Vastauksissa mainittu Jyväskylän yliopiston mökillä tapahtuva viikonlopun mittainen tutustumisviikonloppu lienee vastaus tähän ongelmaan, jossa yritetään tehdä opiskelijoista intensiivisen interaktiorituaalin avulla yhtenäinen joukko.

Ne vastaajat, jotka toivovat enemmän samanhenkistä seuraa tai pahoittelevat erihenkisiä opiskelukavereita, toivovat siis interaktiorituaaliteorian näkökulmasta ihmisiä, joiden kanssa on mahdollista luoda onnistuneita interaktiorituaaleja. Tämä interaktiorituaali voi olla minkäläinen tahansa. Onkin huomattavaa, että opiskelijat kokevat erilaisuutta opiskelijatovereihinsa nähden, ja toivovat samankaltaisuutta heiltä lukuisin eri tavoin. Ne opiskelijat, jotka ovat omasta mielestään liian nuoria tai vanhoja, poliittisesti erimielisiä, elämäkokemukseltaan tai arvoiltaan erilaisia eivät pääse samalle aaltopituudelle tai Collinsin termin onnistuneeseen interaktiorituaaliin sosiaalisen piirinsä kanssa.

6.2.7. Odotukset

Ne vastaajat, jotka viittasivat tavalla tai toisella odotuksiin, joita heillä oli ollut opiskeluaikaa kohtaan, viittaavat käytännössä omiin subjektiivisiin ajatuksiinsa. Jos mietitään näitä ajatuksia interaktiorituaaliteorian kautta, nämä odotukset ovat saapuneet ihmisten mieliin jo aikaisemmin. He ovat esimerkiksi juhlineet kavereidensa kanssa lukioaikoina, ja päätyneet odottamaan tiettyjä asioita ajatuksissaan yliopiston sosiaalisesta elämästä. He ovat mahdollisesti jutelleet jo opiskelemaan päässeiden kavereidensa kanssa ja kuulleet, että opiskeluaika on elämän parasta aikaa. He ovat voineet nähdä opiskelijaelämän representaatioita mediassa kuten elokuvissa, sarjoissa, Instagramissa tai 1800-luvun kirjallisuudessa. Joka tapauksessa, interaktiorituaalit tai niiden representaatiot ovat luoneet heille tietyn odotushorisonin, joka ei sitten täytykään yliopistossa. Odotuksien ongelmaan voinee kärjistäen vastata kahdella tavalla: joko pyrkimällä täyttämään odotukset, tai sitten muuttamaan odotuksia. Voidaan pohtia, onko yliopistojen antama kuva itsestään aina aivan realistinen, ja johtaako se pettymyksiin. Toisaalta, mikäli opiskelijoiden odotukset opiskeluaikansa sosiaaliselta elämältä tunnetaan hyvin, ne voidaan myös paremmin täyttää.

7. Muita teoreettisia näkökulmia aineistoon

7.1 Interaktiorituaaliteorian rajat

Kuten kaikki kokonaisvaltaiset sosiologiset teoriat, Collinsin teoria ei onnistu mielestäni tavoittamaan kaikkea maailman todellisuutta. Korostaessaan jotain puolta maailmasta yleisteoriat vaikuttavat tekevän aina valintoja, jotka jättävät joitakin maailman puolia pimentoon. Nähdessään maailman emotionaalisen energian virtoina interaktiorituaaliteoria näkee maailman vahvasti liikkuvana, vaikka teorian puitteissa pystyykin selittämään pysyvien rakenteiden olemassaoloa. Näin ollen pysyvät valtasuhteita, ja niiden osittaista arbitraarisuutta voi olla vaikea hahmottaa. Lisäksi, teorian puitteissa ei voi ottaa kantaa suuriin kulttuurisiin kokonaisuuksiin, jotka Graham Allanin mukaan vaikuttavat siihen, millä tavoin ihmiset ystävystyvät ja eivät ystävysty. Keskityn seuraavassa näihin interaktiorituaaliteorian pimeisiin kohtiin.

Ensinnäkin, vaikka interaktiorituaaliteorian perusteella voi hyvin selittää valtaa ja sen käyttöä, se vaikuttaa tarkkailevan valtaa ikään kuin luonnollisena prosessina, joka on tapahtunut ja saanut ihmiset kunnioittamaan ja suuntaamaan emotionaalista energiaa vallan symboleita, kuten pääministeriä tai 21-vuotiaan tuutorin megafonia kohtaan. Kysyttäessä miksi jollain toimijalla on jossain paikassa valtaa päättää, miten asiat hoidetaan, interaktiorituaaliteoria lähestulkoon vastaa: koska asiat menivät niin. Interaktiorituaaliteoria ei tietenkään pönkitä hallitsevaa valtaa, vaan pikemminkin kuvaa maailman jatkuvasti vähintään pinnan alla kyteväenä konfliktina. Kuitenkin, mikäli tavoitteena on muuttaa hallitsevaa todellisuutta, muutama Collinsin teorian ulkopuolelta otettu käsite voi olla hyödyllinen.

Pierre Bourdieun teoria (esim. Bourdieu & Wacquant 1995) sosiaalisesta rakenteesta muistuttaa hyvinkin paljon Randall Collinsin sosiologiaa. Molemmat ammentavat jonkin verran rationaalisen valinnan teoriasta, kuitenkin loppujen lopuksi pitäen sitä liian yksinkertaisena. Molemmille ihmiset ovat historiallisia olentoja, joiden menneisyys vaikuttaa tulevaisuuteen. Omasta mielestäni heidän eronsa vaikuttaa kulttuuriselta: Collinsin sosiologia on amerikkalaista, jossa ihmiset loppujen lopuksi toimivat hyvinkin nopeasti erilaisissa tilanteissa, ja erilaiset sitoumukset ja yhteenliittymät ovat aina valmiita purkautumaan. Mannereurooppalaiselle Bourdieulle erilaiset luokat ja ominaisuudet ovat pysyvämpiä, kuten on myös historian vaikutus yksilöön. Pelkkä muutos emotionaalisessa energiassa ei riitä vielä muuttamaan ihmisen elämänpolkua. Tietyin varauksin yliopiston sosiaalista maailmaa onkin mahdollista tarkastella bourdieulaisena kenttänä, jossa tietyin

habituksin varustautuneet yksilöt kilpailevat erilaisin pääomin. Tietyin varauksin siksi, että ainakin osa Bourdieun teorian käsitteistä toimii parhaiten selkeämmin selkeärajaisten institutionaalisten, poliittisten ja taloudellisten suhteiden puitteissa, kuin häilyvässä sosiaalisessa maailmassa.

Erityisen hyödylliseksi analyttiseksi välineeksi katson tässä tapauksessa kentän käsitteen.

Bourdieuun mukaan ”*pitkälle eriytyneissä yhteiskunnissa sosiaalinen kosmos koostuu lukuisista sellaisista suhteellisen itsenäisistä sosiaalisista mikroskomoksista eli objektiivisten suhteiden avaruuksista, joissa vallitsee kussakin oma erityinen ja vain niille ominainen logiikka ja pakko*”

(Bourdieu & Wacquant 1995, 125). Näitä mikroskomoksia voidaan kutsua myös kentiksi. Bourdieu vertaa mitä tahansa kenttää tietyin varauksin peliin, jossa pelaajilla on tietty määrä kilpailuun kuuluvia pelipanoksia. Näitä pelipanoksia voi nimittää myös pääomiksi, joita pelaajat käyttävät peleissään. He ottelevat toisiaan vastaan pelipanoksia tai pääomia käyttäen. Kuitenkin, tätä tapahtuu vain siinä määrin kuin pelaajilla on yhteistä uskoa peliin. ”*Pelaajat osoittavat olevansa yhtä mieltä siitä, että peli on pelaamisen arvoista pelaamalla sitä*” (Bourdieu & Wacquant 1995, 125). Sosiaalinen maailma on tästä näkökulmasta helppo nähdä kentän kaltaisena, ja yliopistososiaalisuus sen yhtenä muotona. Verrattuna Collinsiin ajatus kentästä tuo mieleen jonkin säännönmukaisen ulkopäin katsellun sääntöjen tilan, jonka sääntöjä ja ohjeita pystyy muuttamaan. Tarkasteltaessa yliopistososiaalisuuden säännönmukaisuuksia Collinsin teorian avulla saa hyvin kiinni siitä, mitä opiskelijoiden sosiaalisessa elämässä tapahtuu. Mikäli tätä halutaan muuttaa, yliopistososiaalisuuden kehystäminen sääntöjen määrittämänä kenttänä toimii paremmin. Vastaajat viittaavat useissa vastauksissa siihen mitä pitäisi toimia, ikään kuin sääntönä: viittauksia on esimerkiksi korrektiin käyttäytymiseen, alkoholin juomispakkoon, sopiviin sosiaalisiin taitoihin ja kommunikaatiotyyleihin. Collinslaisesta näkökulmasta ne ovat emotionaalisen energian lähteitä, mutta bourdieulaisesta taas kentän sääntöjä, joita vastaan voi kamppailla.

Toiseksi, vaikka Collinsin teorian kautta luetun empiirinen aineisto antaakin mielenkiintoisen osittaiskuvan siitä, mitä pohjoiseurooppalaisessa yliopistossa on tapahtunut 2020-luvun taitteessa, se ei sano juurikaan mitään sen ulkopuolisesta maailmasta. Graham Allanin mukaanhan ystävyys järjestyi myös sosiaalisten konventioiden mukaan, jotka taas saivat alkunsa laajemmista sosiaalisista ja taloudellisista ympäristöistä, joissa ystävyyttä toteuttavat yksilöt sijaitsivat. Tässä tapauksessa merkittäväksi tulee se laajempi sosiaalinen konteksti, jossa nykyopiskelijat sijaitsevat. Mikä se ylipäättänsä on? Voidaan kysyä, onko yli 20 vuotta sitten pinnalla ollut refleksiivinen, myöhäinen tai notkea moderni edelleen se sama taloudelliskulttuurinen konteksti, jossa nykyopiskelijat elävät, vai onko eri kirjoittajien (Esim. Beck & Giddens & Lash, 1994) viime

vuosituhannella teoretisoima konteksti vasta nyt realisoitunut toden teolla, vai onko esimerkiksi internet kiihdyttänyt notkeuden nopeudellaan äärimmilleen, vai onko se täydellisellä muistillaan pikemminkin muuttanut modernin luonnetta esimerkiksi vähemmän notkeaksi? Ainakin kyselyyn vastanneet opiskelijat vaikuttavat viittaavan laajempaan kulttuuriseen kontekstiin joissakin vastauksissa suoraan, ja joidenkin vastaajien vastausten voi katsoa heijastelevan kulttuurisia pohjavirtoja. Tällaisia asioista vastauksissa voivat olla esimerkiksi sellaiset, jossa vastaaja viittaa kiireeseen, suorittamiseen, paineisiin suhteiden pinnallisuuteen, tiettyihin kulttuurisiin odotuksiin yliopistoaikojen sosiaaliseen elämästä, hauskanpidon keskeisyyteen, akateemisten kiinnostuksenkohteiden vähempiarvoisuuteen, omaan luokkataustaansa tai sukupuoleensa, sekä esimerkiksi mielenterveysongelmiin. Lisäksi, joitain selvästi olemassa olevia asioita ei mainittu vastauksissa lähestulkoon lainkaan, ottaen huomioon kuinka merkittävä rooli niillä on tämänhetkisessä yhteiskunnassa: älypuhelinviestintä ja sosiaalinen media tuli esille muutamassa hajavastauksessa, ikään kuin sivumennen sanottuna, vaikka se lienee yksi suurimmista muutoksista viimeisen kymmenen vuoden aikana. Collinsin teoria ei varsinaisesti katso ihmisryhmien ulkopuolelle, vaan ainoastaan toteaa heidän kollektiiviset kokoontumisensa emotionaalisen energian voimasta. Jos haluamme miettiä esimerkiksi, miksi juuri hauskanpito ja alkoholi ovat ehkäpä kaikkein intensiivisimmät emotionaalisen energian lähteet opiskelijoille, ymmärryksen lisäämiseksi lienee paikallaan myös katsoa ulkopuolista yhteiskuntaa ja sen sosiaalisia ja taloudellisia rakenteita.

Maalailevan ja esseemäisen, yhteiskuntaa lintuperspektiivistä katsovan aikalaisanalyysin lisäksi interaktiorituaaliteoria ja oma empiirinen aineistoni ei ole otollinen, kun pyritään menemään vielä lähemmäs opiskelijoiden vuorovaikutusta. Oman aineistoni perusteella pystymme esimerkiksi sanomaan, että moni pettyy tavalla tai toisella alkoholikulttuuriin mutta miten tarkalleen ottaen? Kysymykseen vastaaminen vaatisi uuden, todennäköisesti etnografisen aineiston keräämistä, johon minulla ei ole enää mahdollisuutta. Kuitenkin, nuorten alkoholinjuomista voi pohtia myös aikaisemman alkoholitutkimuksen ja materiaalisemman sosiologian kautta. Koska alkoholi oli kenties vastauksien kokonaisuudessa joko suoraan tai epäsuoraan eniten mainittu yksittäinen asia, pohdin vielä alkoholin mahdollista roolia seuraavassa vielä tarkemmin.

7.2. Toimijaverkostoteorian näkökulma

Alkoholin keskeinen rooli opiskelijoiden vastauksissa saa kysymään, voisiko sen roolia opiskelijoiden elämässä pyrkiä ensinnäkin ymmärtämään materiaalisemman sosiologian kautta. Viittaa erityisesti Bruno Latouriin liitettyyn toimijaverkostoteoriaan, joka asettaa keskeiseen

asemaan ihmisen ohella materiaaliset tekijät, jotka toimivat ihmisten ohella tilanteissa, vaikuttaen tapahtumien kulkuun siinä missä perinteisemmän sosiologian kohteekseen ottavat ihmisyksilöt ja ryhmät. Olli Pyyhtinen tiivistää Latourin sosiaalisen uudelleenmäärittelyksi. *”Toimijaverkostoteoria koettaa tuoda esiin, miten moninaiset ei-inhimilliset ainekset teknologisista laitteista materiaalsiin artefakteihin ja ei-inhimillisiin elämänmuotoihin osallistuvat aktiivisesti yhteisöjemme ja sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen... Latourin ATN on tärkeä yritys suunnata sosiologista ajattelua pois abstraktista yhteiskunnan ja puhtaan sosiaalisen tarkastelusta monimutkaisiin konkreettisiin suhdeverkostoihin, jotka ovat samanaikaisesti luontoa, yhteiskuntaa ja diskurssia”*(Pyyhtinen 2015, 261).

Latourille sosiaalinen ei ole jotakin aineksen tai esineen kaltaista, vaan se viittaa konstruointiprosessin kollektiiviseen luonteeseen, asioiden kytkeytymiseen ja liittymiseen toisiinsa. *”Radikaalia Latourin näkemyksessä on väite, että monet aineelliset asiat, joita toimijaverkostoteoria kutsuu ei-ihmisiksi ovat keskeisiä ihmisten yhdessäolon rakentumista välittäviä aineksia. Tämän lisäksi, suhteemme eivät ole Latourin mukaan niitä edeltävän yhteiskunnan ansiota, vaan hän ajattelee, että yhteiskunta itse tehdään vakaaksi materiaalisissa käytännöissä, jotka luovat liitoksia toimijoiden välille.”* (Pyyhtinen 2015, 261-262).

Perinteinen sosiologia, kuten vaikkapa Randall Collinsin interaktiorituaaliteoria, katsoo opiskelijabileiden keskeisiksi toimijaksi jonkun omaa emotionaalista energiaansa kasvattavan ihmisryhmän niin kuin vaikkapa ”opiskelijat”, ”haalarikansan”, ”tytöt”, ”pojat”, tai ”ainejärjestön”. Toimijaverkostoteoria ei salli tällaista tiivistettyä toimijuutta, vaan väittää että toimijuuden kokonaisuus on suurempi, eräänlainen verkosto, johon kuuluvat myös materiaaliset toimijat.

Latourin mukaan *”Useimmissa tilanteissa käytämme sanaa sosiaalinen tarkoittaen, että jokin on jo koottu yhteen ja toimii kokonaisuutena, ilman että olemme erityisen tarkkoja sen suhteen mikä itse asiassa on koottu, kasattu ja paketoitu yhteen.”* (Latour 2005, 43). Näitä osallistuvia toimijoita voivat siis olla myös materiaaliset toimijat, kuten alkoholi. Latour ymmärtää toiminnan laajemman kokonaisuuden puitteissa: toiminta näyttäytyy monimutkaisena solmuna ja yllättävien toimijuuksien kokoontumana (Latour 2005, 44). Alkoholi ei ole latourlaisesta näkökulmasta pelkkä emotionaalisen energian kasvattaja, vaan kompleksisempi toimija, jonka vaikutuksista jyvälle päästäkseen on ennen kaikkea katsottava tarkasti. Toki alkoholi on vain yksi toimija toimijaverkostossa, muiden voidessa olla vaikkapa sää, sosiaalinen media tai viimeisten kahden vuoden erikoisuus, vastauksissa usein esiintynyt koronavirus.

Törrösen kumppaneiden mukaan Latour kutsuu asioita yhdistäviä ja niitä aktiivisesti muuttavia linkkejä ”välittäjiksi” tai aktanteiksi. Yhdistäessään kahta tai useampaa asiaa välittäjä tai aktantti tuo mukanaan aina myös muutoksen tapahtumien kulkuun, niin sanotun ”käännöksen”, jota ei voi ennustaa etukäteen ja joka siten on aina yllättävä (Törrönen, Tigerstedt, Vismanen 2015, 21). Alkoholin rooli kahden ihmisen välisessä toiminnassa on helppo ymmärtää aktantiksi, sillä se eittämättä luo toimintaa itsessään. Latourin sanoin, asiat, kuten alkoholi, inhimillisten toimijoiden tavoin *”valtuuttavat sallivat, tarjoavat, rohkaisevat, mahdollistavat, ehdottavat, vaikuttavat, estävät tai kieltävät yksilöiden toimintaa, ja niin edelleen”* (Latour 2005, 72)

Siinä mielessä toimijaverkostoteoria on enneminkin näkökulman vaihdos kuin mikään uusi teoria. Sinällään se on helpohko yhdistää Collinsin teoriaan, sillä molemmat katsovat maailmaa ikään kuin liikkeessä, Collinsin ottaessa kuitenkin ”emotionaalisen energian” maailmaa liikuttavaksi tekijäksi, Latourin suositellessa jäämään tarkkailemaan erilaisia kytkeytymiä tarkasti ja läheltä. Kuitenkin, materiaallisen tekijän, eli alkoholin keskeisyys vastauksissa suorastaan kehottaa miettimään aineistoa myös toimijaverkostoteorian kantilta. Myös vastausten vyyhtimäinen kokonaisuus, jossa kaikki mainitut teemat vaikuttavat liittyvän usein muihin mainittuihin teemoihin rohkaisee ajattelemaan maailmaa latourlaisittain ”matalan ontologian” näkökulmasta.

Sinällään aineistoni ei ole ideaalinen toimijaverkostoteorian soveltamiselle: kysymykset olivat lyhyitä ja konkreettisia tiedusteluja tietystä ongelmasta. Yleensä toimijaverkostoteoriaa hyödyntävät tutkimukset käyttävät paljon laajempaa aineistoa, joka hankitaan esimerkiksi etnografisesti, pitkin haastatteluin tai elämänkertoja tarkastelemalla, joissa kaikki inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden olennaiset kytkökset tulevat näkyviin kokonaisuudessaan. Oletan kuitenkin, että opiskelijoiden vastausten havainnollistaminen tästä näkökulmasta voi olla hedelmällistä, ja saa ainakin kysymään joitakin olennaisia kysymyksiä. Tässä apuna toimivat aikaisemmat, alkoholinkäyttöä toimijaverkostoteorian pohjalta tarkastelevat tutkimukset. Näiden aikaisempien avulla voi esittää kysymyksiä, mistä opiskelijoiden juomisen toimijaverkosto syntyy. Kuitenkin, toimijaverkostoteorian kanssa yhteensopivan oman aineiston vähäisyyden johdosta minun on oltava jossain määrin spekulatiivinen.

Nuorten alkoholin ja huumeiden käyttöä toimijaverkostoteorian näkökulmasta tutkineen Cameron Duffin mukaan alkoholin ja muiden huumeiden käyttökokemus kehystetään tai muutetaan riippuen erilaisista konteksteista, jossa käyttö tapahtuu (Duff 2012, 151). Erilaisilla päihdyttävillä aineilla on

toimijuus esimerkiksi siinä mielessä, että käytetty substanssi voi itsesään vahvistaa lisäkäyttöä, tai jokin päihtymisen seurauksena mahdollistuva tai vahvistuva aktiviteetti kuten tanssiminen, sosiaalinen vuorovaikutus, keskustelu, tai seksi voi saada käyttämään ainetta. Hänen mukaansa alkoholin ja muiden huumeiden kulutus on verkostossa tapahtuva lukemattomien erilaisten toimijoiden, objektien, tilojen, suhteiden ja affektien kokonaisuus (Duff 2012, 155.).

Käytännön esimerkkinä toimijaverkostoteorian soveltamisesta käytäntöön alkoholinkäyttötutkimuksessa toimii Jakob Demantin tutkimus (Demant 2009, jossa alkoholiin juomiseen vaikuttavaa toimijaverkostoa havainnollistetaan yhden teini-ikäisen tanskalaistytön kokemusten kautta. Tutkimuksen alussa tämän tyttö, 14-vuotias Maria, asuu vanhempiensa kanssa pienessä kylässä koulunkäyntikaupunkinsa ulkopuolella. Vanhemmat eivät suhtaudu bileissä käymiseen positiivisesti, ja lisäksi he ovat aina kotona, ja jos he lähtevät ulos, hankitaan lapsenvahti. Tämän vuoksi Marialla ei ole paikkaa missä hengaila koulukavereidensa kanssa, jonka vuoksi hänellä on hankalaa olla osa seurueita, jotka pitävät hauskaa keskenään. Pikkukylässä asumisen vuoksi hänellä ei ole mahdollisuutta päästä kaupunkiin katsomaan muita, ellei joku kyyditse häntä sinne. Kaupunkiin menee kyllä bussi, mutta se maksaa liikaa. Tämän toimijaverkoston seurauksena Maria ei juo alkoholia. Erityisen kiinnostavaa yllä mainituista on bussin ja sen hinnan rooli, joka välittäjänä muuttaa Marian toimintaa.

Seuraavan vuoden haastattelussa Marian elämä on muuttunut. Hän on ensinnäkin vuoden vanhempi, sen ikäinen, että enemmistö kaikista tytöistä on aloittanut alkoholin juomisen. Hänellä on koulun jälkeen töitä, eikä enää käännä kaupungin ulkopuolella asumista syyksi olla käymättä juhlissa. Hänellä on myös nyt rahaa, ja koska hän on käynyt joissakin bileissä, hänen vanhempansa suhtautuvat hänen toiveisiinsa käydä bileissä vakavammin. Lisäksi, koska hän on käynyt myös nykyistä kouluansa, johon hän siirtyi pienemmästä kyläkoulustaan jo vuoden, hän tuntee itsensä läheisemmäksi opiskelukavereidensa kanssa, joka lisää huomattavasti hänen intoaan käydä bileissä. Muutokset tilankokemisessa, liikkuvuudessa, vähemmän kontrolloivissa vanhemmissa, suuremmissa tuloissa muuttavat Marian joksikin sellaiseksi, joka voi käydä ulkona. Alkoholi on kuitenkin vielä tässä vaiheessa jotain, jota hän on kokeillut, mutta hänellä ei ole siitä paljon kokemusta.

Seuraavan vuoden haastattelussa Maria on alkoholinjuojana jo kokeneempi. Demantin mukaan alkoholi ei kuitenkaan ole haastatelluille tytöille pelkästään ryhmäidentiteettiä vahvistava symboli, vaan jotain, jota käytetään tulemaan osaksi sen diskon suhteiden kokonaisuutta, jossa he käyvät. Se

on siis ilmiselvä aktantti. Alkoholille ikään kuin luovutetaan osa kontrollista, ja se transformoi juhlijat bilehenkisimmiksi, kuitenkin niin että jonkinlainen oma toimijuus säilyy. Alkoholilla aineena luo vartalontunteen, jota tytöt tavoittelevat ja jonka ympäröiminä he samanaikaisesti ovat. Erittäin olennaista on, että jonkinlaista toimijuutta pyritään säätelemään. Toimijuus ei alkoholin juomisen myötä pelkästään katoa, johon viittaa esimerkiksi useimpien negatiivinen suhtautuminen oksentamiseen. Marialle itselleen oksentaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hän olisi menettänyt toimijuutensa, koska hän kantaa mukanaan hammasharjaa, jolla pestä hampaat. Muille haastatelluille oksentaminen vaikuttaa tarkoittavan toimijuuden menettämistä. Olennaista tässä on se, että alkoholia juodaan, jotta saavutettaisiin oman toimijuuden kannalta juuri oikeanlainen olotila, ja tätä pyritään kontrolloimaan esimerkiksi välttämällä liikaa juomista, tai Marian tapauksessa, pesemällä hampaat oksentamisen jälkeen.

Demant kiinnittää huomiota myös siihen, että alkoholi on Marialle ja muille tytöille apuväline poikiin tutustumisessa. Alkoholilla mahdollistetaan uskaltautumisen juttelemaan jollekin kiinnostavalle tyyppille. Sitä jopa korostetaan asiana, jonka avulla pystyy aloittamaan kommunikoinnin. Maria, joka suhtautuu juomiseen kaikkein huolettomimmin, korostaa alkoholin vaikutuksen alaisena olemisen positiivisia puolia. Oman toimijuutta alkoholille hiukan luovuttaen lisää mahdollisuuttaan romanttiseen kohtaamiseen, ja vähentää jännitystä tutustumistilanteessa. Tässä näkyy jälleen alkoholin rooli aktanttina, joka mahdollistaa asioita ja luo tietynlaisen tilanteen. Demantin mukaan alkoholilla Maria pystyy muuttamaan hetkelliseksi intermediaariksi, jonka avulla varsinainen välittäjä, alkoholi voi toimia.

Tämän pohjalta voi päätellä, että myös suomalaisten opiskelijoiden keskuudessa alkoholin käyttö tapahtuu jonkinlaisessa toimijaverkostossa. Uskaltaisin väittää, että alkoholi toimii myös täällä välittäjänä, muuttaen ihmisten toimintaa, esimerkiksi mahdollistamalla asioita. Monissa tapauksissa alkoholin rooli voi olla samankaltainen kuin yllä mainituilla tanskalaisilla teinitytöillä.

Diskotunnelmaan pääseminen, kaverit, seksuaalisuus ja romantiikka ovat oletettavasti edelleen ainakin jossain määrin parikymppisten suomalaisopiskelijoiden mielessä, vaikka toisaalta yllä mainittu Demantin artikkeli onkin jo lähes 15 vuotta vanha ja kirjoitettu toisenlaisessa kulttuurissa. Toisaalta, eroakin löytyy varmasti, sillä esimerkiksi jo pelkästään iso yliopistokaupunki toimijaverkostona eroaa tanskalaisesta pikkukaupungista lukuisin tavoin.

7.3.Oma aineisto toimijaverkostoteorian valossa

Jos lähdemme liikkeelle tästä ajatuksesta, että opiskelijoiden alkoholinkäyttö tapahtuu ainakin jossain määrin samankaltaisessa toimijaverkostossa kuin nuoremmilla tanskalaisilla, pieneksi ongelmaksi muodostuu se, että tähän tutkimukseen hankittu aineisto ei ole lainkaan ihanteenmukainen toimijaverkostoteorian hyödyntämiselle. Opiskelijoiden lyhyistä vastauksista ei löydä varmastikaan kaikkia välittäjiä ja käännöksiä, mitkä vaikuttavat heidän alkoholinkäyttönsä, vaikka viitteitä jostakin löytyykin. Sen vuoksi joudun turvautumaan muuhun julkaistuun alkoholitutkimukseen ja sen jälkeen, spekuloidaan valistuneesti. Tarkoitus on ennen kaikkea pyrkiä luomaan uskottava kuva mahdollisesta suomalaisen yliopisto-opiskelijan alkoholinkäytön toimijaverkostosta, ja pyrkiä selvittämään sen alkoholinkäytön syitä ja seurauksia.

Voi esimerkiksi kysyä, miksi sitten opiskelijat juovat runsaasti, ja opiskelijakulttuurissa korostetaan juomista niin paljon? Törrösen ja Härkösen mukaan (Törrönen & Härkönen 2016, 170) juomisen lukuisista erilaisista motiiveista eniten humalaa ennustaa juomisen motivoiminen irtiottona arjesta. Tämän perusteella olisi siis mahdollista spekuloida, että opiskelijapiirien runsas juominen voisi johtua joko opiskelijoiden korostuneesta ”nollaustarpeesta” tai sitten vaikkapa koko opiskeluajan itsessään kokemisena jonkinlaisena arjesta ulkopuolisena aikana. Toisaalta, jokainen opiskelijaporukan yksittäinen jäsen voi juoda alkoholia omista syistään. Jos muut ottavat irtioton arjesta, joku toinen saattaa tanskalaisen Marian tavoin antaa alkoholille roolin seksuaalisromanttisen toiminnan mahdollistajana tai oman ajattelun kiihdyttäjänä. Tällöin missä tahansa porukassa voi olla ristiriitoja, kun alkoholin toimijarooli ei ole kaikille jäsenille sama. Cameron Duffin sanoin alkoholin käyttö kehystetään tai muutetaan riippuen erilaisista kontekstista, jossa käyttö tapahtuu, ja nämä kehykset voivat vaihdella jo yhden kaveriporukan sisällä. Tämä tuokin mielenkiintoisen lisän yllä mainittuun interaktiorituaalirituaaliteorian kautta luettuun empiiriseen aineistoon: alkoholi voidaan hyvin katsoa symboliksi ja yhteisen keskittymisen kohteeksi, mutta jo pelkästään alkoholia käyttävien opiskelijoiden osalta alkoholin rooli tai toimijuus ei ole sama, joka varmasti aiheuttaa ristiriitoja ja pettymyksiä.

Aineistossa tulee esiin lukuisia pieniä huomioita siitä, miten alkoholi siivittää sosiaalista elämää yliopistossa nimenomaisesti toimijamaisesti, saaden itsessään aikaan asioita. Sadatteleva kommentti ”kaikkien ajatellaan juovan olutta ja tykkäävän hipsterielämästä” voi tietysti viitata siihen, että alkoholista tulee tietynlaisen opiskelijaidentiteetin määrittäjä. Collinslaisesta näkökulmasta olut on opiskelijaporukan yhteinen, emotionaalista energiaa ylläpitävä symboli, kun

taas latourlaisesta näkökulmasta olut suorastaan *toimii*, rentouttaen puheenpartta, vieden keskustelua uusiin suuntiin, luoden juoville tietynlaisen identiteetin vaikkapa opiskelijahipstereinä ja samalla sulkien juomattomat piirin ulkopuolelle kuin jokin portsari, näin ollen vaikuttaen toimijaverkoston toimintaan. Ehkä alkoholi esimerkiksi helpottaa opiskelijoiden haparoivia askeleita intellektuellellämässä samalla tavalla kuin ihmissuhteisiin tutustumista tanskalaistytöillä.

Alkoholi toimijana voi myös sulkea muita tapahtumatyyppejä pois, joka näkyy esimerkiksi niissä vastauksissa, jossa harmitellaan kaikkien tapahtumien alkoholikeskeisyyttä. Alkoholi on tällöin asia, joka pelkästään olemassaolollaan vaikuttaa lähestulkoon kaikkiin tapahtumiin, joita opiskelijoille järjestetään. Tässä alkoholin toimijuus vaikuttaa kollektiivisella tasolla, ja voidaan spekuloida, että tämä toimijuus luovutetaan ikään kuin enemmistön päätöksellä. Tapahtumien ohella se voi vaikuttaa myös taustalla vaikuttaviin arvoihin ja normeihin. Esimerkiksi alkoholikulttuuria paheksuva opiskelija, joka sanoo: ”En haluaisi kuulostaa kukkahattutädiltä, mutta ne, jotka eivät käytä alkoholia tai muita päihteitä- oli syy mikä tahansa, ei pitäisi joutua selittelemään asiaa maailmalla tai yliopistolla. Päinvastoin, alkoholia joka toinen päivä juovat saisivat selitellä toimintaansa.” kuvaa hyvin, miten alkoholin juominen on suorastaan normi opiskelijoiden sosiaalisessa elämässä. Normi on voinut syntyä siksi, että opiskelijat haluavat alkoholin tekävän heille asioita, ja se vähemmistö, joka ei juo alkoholia, joutuu mukautumaan tähän normiin.

Toimijaverkoston näkökulmasta alkoholi vaikuttaa tässä niin, että se itsessään on mukana luomassa tiettyä moraalialue ja korrektia käyttäytymistä, joka ilmenee yllä mainitulle vastaajalle tiukkaamisena, miksi tämä ei juo. Alkoholi saa enemmistön toimimaan tietyllä tavalla, ja tästä tavasta toimia tulee odotusten mukaista käyttäytymistä. Vastauksissa ilmenee myös muita alkoholin luomia sosiaalisia arvo -ja normijärjestyksiä, kuten niissä, joissa mainitaan jonkinlainen pahantahtoisuus, kun vastaaja ei ole suostunut juomaan ”oikealla tavalla”, tai mainitaan jonkinlainen juomisoletus, joka tapahtumissa on voimassa. Voidaan väittää perinteisen sosiologian mukaisesti, että sosiaalinen ryhmä luo omat sääntönsä, mutta toisaalta, voisi tässä tapauksessa myös katsoa toimijaverkostoteorian mukaisesti, että alkoholilla on myös osuutta asiaan.

Lienee todennäköistä, että alkoholia käytetään sen vuoksi, että se mahdollistaa asioita. Omat kyselyyni vastaajat eivät lähde spekuloidaan vastauksissaan, millä tavoin alkoholi mahdollistaisi jotain, joka johtunee siitä, että kysyin heiltä pettymiskokemuksista. Moni mainitsee esimerkiksi liikaa juomisen ärsyttävänä asiana, mutta toimijaverkostoteorian näkökulmasta liikaa juominen voi olla kuitenkin asioiden mahdollistaja. Vaikka seuraava onkin omaa spekulatiotani, voisi kuvitella,

että syitä liikaa juomiselle voi olla esimerkiksi mahdollisuus seikkailuihin, uusiin tuttavuuksiin, toverillisiin ja seksuaalisiin ihmissuhteisiin, ujouden voittamiseen, aikuisuuden tunteeseen tai yhteisiin kokemuksiin. Nämä tavat näkyvät osin vahvasti esimerkiksi tanskalaisen koulutytön tapauksessa, ja olettaisin, että vastaavaa juomiseen motivoitumista tapahtuu myös tätä hiukan vanhemmilla suomalaisopiskelijoilla.

Voidaan esimerkiksi kuvitella tilanne, jossa opiskelijoita, vaikkapa 25 ihmistä, on kokoontunut vaikkapa ainejärjestön bileisiin. 15 heistä muodostaa ainejärjestön aktiivitoimijoiden pääklikin, jolla on yhteiset jutut, muistot ja huumorin lähteet. Heille alkoholi on yhteinen keskittymisen kohde ja symboli Collinslaisessa mielessä. Se mitä alkoholi heille tekee, on selkeää, ja ennustettavaa. Lopuille kymmenelle paikalle saapuneelle alkoholi saattaa toimia samanlaisena aktanttina eri tavoin. Se voi toimia ennustamattomana aktanttina, joka muuttaa käytöstä ja tekee illasta seikkailun. Tai sitten joku, joka ei ole vielä onnistunut jäämään ainejärjestön sisäpiirin mieleen saattaa käyttää alkoholia saavuttaakseen mainetta muiden keskuudessa. Joku toinen taas juo alkoholi tutustuakseen johonkin toiseen läheisemmässä mielessä. Joku kolmas taas yrittää juoda, mutta fyysiset rajat tulevat vastaan, estäen tutustumisen. Jollekin alkoholi taas on toimija, joka sulkee heidät bileiden ulkopuolelle, koska he eivät juo. Kun alkoholi tulkitaan latourlaisessa mielessä toimintaan vaikuttavaksi aktantiksi, voi mahdollisesti nähdä vielä monipuolisemmin alkoholinkäytön kokonaisuuden nuorten keskuudessa. Verrattuna Collinsin perinteiseen sosiologiaan lähemmäs katsova toimijaverkostoteoria antaakin mahdollisuuden katsoa opiskelijoiden motiiveja juomiselle ja juomattomuudelle uudesta näkökulmasta, joka monipuolistaa kuvaa juomisen syistä. Voisi jopa väittää, että opiskelijat antavat alkoholille toimijan roolin joko yksilönä tai kollektiivina suorittaakseen tietynlaisia interaktiorituaaleja. Tämän vuoksi olisikin luultavasti ymmärrettävä lattiatasolta alkaen, miksi opiskelijat toimivat niin kuin he toimivat, ja miten näitä tarpeita voisi mahdollisesti tyydyttää muulla tavoin.

Tulkitsemalla aineistoa toimijaverkostoteorian avulla voidaan myös kysyä, mitä toimijoita tai aktantteja opiskelijoiden toimijaverkostoon tulisi lisätä tai ottaa pois, että opiskelijat pettyisivät sosiaaliseen elämäänsä vähemmän. Voisiko esimerkiksi jollakin toimella vähentää klikkiytymistä, tai voisiko alkoholinkäytön joillekin pakkorituaalimaista puuduttavuutta muuttaa erilaisin toimin miellyttävämmäksi rituaaliksi? Tällaisiin kysymyksiin vastaaminen edellyttänee ymmärrystä siitä, mitä alkoholi toimijana opiskelijoille tekee, ja minkälaisia toimijoita sitä käyttävät opiskelijat ovat. Mikäli alkoholinkäytön keskeisimpiä syitä on nuorten ihmisten kaverillinen tai seksuaalisromanttinen tutustumishalu, jossa alkoholille annetaan vapaaehtoisesti toimijan rooli niin

kuin Maria antaa sille Demantin tutkimuksessa, pystyykö asialle tekemään mitään? Mikäli alkoholi on aine, jota aletaan käyttämään, kun halutaan tasoittaa sosiaalisia rajoja tai saada kaikki äänekkäiksi ja puheliaksi, voiko näitä pyrkimyksiä yrittää koittaa selvin päin, ja ilman alkoholia?

7.4. Opiskelijabileet bileystutkimuksen valossa

Vastauksissa huomiota herättävää on se, että monet vastaajat kuvaavat alkoholikulttuurin ikään kuin vahvana ulkopuolisena voimana, joka pakottaa osanottajansa tietynlaiseen alkoholikäyttäytymiseen. Se on sääntöjen kokoelma, joiden puitteissa on käyttäydyttävä tietyllä tavalla. Collinsin silmin alkoholikulttuuriin pettyneet opiskelijat joutuvat osallistumaan pakotettuihin rituaaleihin, mutta tämä saa kysymään, miksi rituaali on järjestetty juuri tällä tavoin? Miksi rituaalin järjestävä taho, tässä tapauksessa ainejärjestö ja tuutorit olettavat, että rituaalin järjestäminen tällä tavalla maksimoi emotionaalisen energian määrän? Entä miksi moni silti pettyy?

Vastausta voi myös lähteä etsimään alkoholitutkimuksesta. Antti Maunu on väitöskirjassaan Yöllä Yhdessä (Maunu, 2014) tutkinut 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen nuorten enemmistön, niin sanottujen tavisten bilekulttuuria. Hän tarkastelee havainnoinnin ja bilettäjiensä kirjoittamien bilepäiväkirjojen avulla tavoiteltuja sosiaalisuuden lajeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Tässä mielessä väitöskirja sivuaa siis myös keskustelua nyky-yhteiskunnasta ja biletyksen kulttuurisesta kontekstista 2000-luvulla, kun se kysyy ovatko nuoret aikuiset refleksiivisiä individualisteja vai jotain perinteisempää?

Maunun vastaus tähän kysymykseen on sekä-että. Toisaalta tavisbilettäjä suhtautuvat juhlimiseensa hyvinkin kollektiivisesti, yhteisenä hauskanpitoa samassa porukassa. Olennaista on toimeen tuleminen muiden kanssa ja rento meininki, vähän niin kuin Sulkusen ja kumppaneiden 1980-luvun lähiöravintolan työväenluokkaisilla miehillä (Sulkunen, Alasuutari, Nätkin 1985). Tavisbilettäjiä keskeinen tekijä itseymmärryksessä on halu sitoutua käsillä olevaan bileporukkaan ja toimia sen mukaan. Tämä koetaan tärkeämmäksi hauskanpidon elementiksi kuin bilepaikan tunnelma tai muu kävijäkunta (Maunu 2014, 81). Arvostettua on erityisesti sosiaalinen joustavuus ja kyky mukautua erilaisiin tilanteisiin. Tämän myötä 2000-luvun bilettäjä ei yhteisöllisyyspyrkimyksessään olekaan vain kaavoihinsa kangistunut 80-lukulainen lähiöbaariasiakas, vaan mukaan on tullut myös individualistisempia elementtejä. Tavisbilettäjä on eräänlainen yhdistelmä individualismia ja yhteisöllisyyttä tavalla, jota Maunu kutsuu kansanomaiseksi monipuolisuudeksi. Se on Maunun mukaan ”toimijuuden muoto ja arvo-orientaatio,

jolle tavanomaisuus, normaalius ja keksimääräisyys ovat korkeita hyveitä. Se suhtautuu avoimesti ja kiinnostuksella kaikkiin aitoina ja rehellisinä pitämiinsä tapoihin, ilmiöihin ja elämänmuotoihin, mutta vieroksuu sosiaalisen ulossulkemisen muotoja, erityisesti avointa elitismää. Tästä syystä taviskeskiluokka myös erottautuu selkeimmin niistä ihmisistä ja ryhmistä, joiden se näkee olevan yksipuolisia, sisäänpäin lämpiäviä ja ulossulkevia” (Maunu 2014, 86). Tällaisia ryhmiä voivat olla esimerkiksi yhtäältä paikallensa jämähtäneet lähiöbaari-ihmiset sekä liiaksikin distinktiiviset bilettäjätsimerkiksi teknobileissä tai eliittiklubeilla.

Maunun mukaan tutkitut bilettäjäts kuuluvat erilaisiin kaveriporukoihin, jotka bilettävät erilaisissa ympäristöissä kansanpaikoista teknoklubeille. Maunu tulkitseekin, että tämän monipuolisuuden vuoksi sosiaalisten taitojen rooli ja niiden korostuu nuorten aikuisten bilettäjiens itseymmärryksessä. Jos yksikin porukan jäsen alkaa nihkeillä tai valittaa, hän on vaarassa pilata paitsi oman, myös koko porukan tunnelman (Maunu 2014 81-82). Jos ymmärtää nämä valmiudet, on hyvä bilettäjä, ja muutenkin hyvä tyyppi. Mikäli porukan yhteishenkeen ei pääse mukaan, saa helposti nolon tai epämiellyttävän tyyppin leiman, joka jää myös biletystilanteiden ulkopuolelle. *”Näiden sosiaalisten ihanteiden noudattamista voidaan pitää keskeisenä ehtona Meihin kuulumiselle eli täysvaltaiselle jäsenyydelle tutkittujen bilettäjiens moraaliyhteisössä, joka konkretisoi ja uusintaa itseään bilettämällä oikeaoppisesti”*, Maunu tiivistää. Sosiaalinen kyvykkyys bileissä voi olla esimerkiksi kykyä juoda oikein. *Se voi tarkoittaa ”hauskaa hiprakkaa tai reilua humalaa oman porukan kanssa yhteisten tunteiden voitelemiseksi”* (Maunu 2014, 82-83). Myös aikaisemmin mainittu kyky olla olematta liian distinktiivinen voitaneen tulkita oikeaoppiseksi bilettämiseksi.

Maunu kuvailee tutkittujen päiväkirjojen pohjalta tyyppillistä bileiltaa, jonka etkoilla pyritään luomaan kaikille tutuille aktiviteeteilla yhteistä fokusta ja siirtymään samalle aaltopituudelle. Virittäytyminen bilettäjiens yhteistunteeseen jää yksilön itsensä vastuulle. Omaa mielialaa sovitetaan aktiivisesti ympäristön odotuksiin ja toimintaan (Maunu 2014, 92-94, Törrönen & Maunu 2007, 74-76). Näkyvä sosiaalisuus erottuu sen taustalla olevasta yksilöllisestä hallinnasta. Yhdessäoloa ei saisi joutua yrittämään näkyvästi, vaan sen pitää toimia ikään kuin luonnostaan. Muuten porukka ei ole tarpeeksi hyvä (Maunu 2014, 95).

Sosiaalisen elämän pettymyksen kannalta erityisen kiinnostavaa Maunun väitöskirjassa on Maunun kuvaus ja tulkinta bilettyksen lopetusvaiheen, eli sen kun ilta päättyy, päiväkirjamerkinnöistä. Maunun siteeraa useampaa bilettäjäts, *”jotka katsovat, että bilettyksessä on saavutettu jotakin niin että kannatti lähteä, mutta jotain on jäänyt myös puuttumaan.”* Maunu tulkitsee, että *”bilettäjäts jäävät*

kaipaamaan kokemusta intensiivisestä ja rajattomasta yhdessäolosta, joka veisi mennessään ja saisi bilettäjä unohtamaan oman, rajallisen arkensa ja minänsä.”, viitaten tutkittavilta esittämiinsä kysymyksiin hauskimmasta mahdollisesta bileillasta (Maunu 2014, 110).

Maunu katsookin, että ”syytä siihen, miksi biletyksen ihanteet ja todellisuus eivät kohtaa, voidaan etsiä yksilöllisten ja kollektiivisten orientaatioiden jännitteisistä suhteista. Käytännön biletykset edellyttävät vahvaa yksilöllistä orientaatiota, jotta porukka voisi edes periaatteessa saavuttaa hyvän yhteistunteen ja ylipäänsä pysyä kasassa yökerhojen vuolaassa virikevirrassa. Lisäksi toisten bilettäjien autonomista toimintatilaa ja -vapautta halutaan kunnioittaa, koska nämä arvot ovat ylipäänsä tärkeitä tutkituille bilettäjille niin kuin kaikille länsimaisille ihmisille. Mutta kun bilettäjät pitäytyvät tässä moodissa, heidän on vaikea nousta oman, yksilöllisen minänsä yläpuolelle rituaalisiin sfääreihin, joissa he kokisivat olevansa jännöksettömästi yhtä muiden bilettäjien kanssa” (Maunu 2014, 110). Tämä johtaa porukan hajoamiseen tai sen yhteishengen sammumiseen. Maunu tiivistääkin osuvasti: ”Tutkittavien nuorten kaupunkilaisaikuisten biletystä motivoivat mielikuvat näyttävätkin olevan jossain määrin yhteensovittamattomia bilettyksen reaalityodellisuuden kanssa. Heidän biletystään voidaan pitää eräänlaisena kulttuurisena kaipauksena senkaltaiseen yhteisöllisyyteen, jota bilettäjien tavanomainen arkielämä ei liiemmin tarjoa. Mutta juuri siitä syystä biletyskään ei sitä voi tarjota Bilettäjien oman, yksilöllisen arjen toimintatavat ja ihanteet kulkeutuvat heidän mukanaan myös heidän biletystilanteisiinsa, jolloin toivottu kollektiivisuus jää enemmän tai vähemmän utopistiseksi”(Maunu 2014, 111). Haasteena on siis yhdistää kollektiiviset ja individualistiset arvo-orientaatiot (Maunu 2014, 113).

7.4.1. Bilettyksen erilaiset symboliset genret

Maunu kirjoittaa tutkimuksestaan myös erilaisten yökerhobilettyksen lajityyppien, tai kuten hän kutsuu niitä, genrejen kokijoilleen tarjoamista symboleista (Maunu 2014, 123). Hän tyypittelee esiin kolme genreä, joista ensimmäisenä mainitaan ilmeisen tarkoituksellisesti väärin kirjoitettu Sekoilu Genre, jonka Maunu katsoo omaavan ”paljon yhteistä suomalaisen kulttuurin karnevaalisen juomisperinteen kanssa: tarkoitus on hullutella hetki ja kokea kollektiivisia tunteita lekeriksi lyömisen suojissa” (Maunu 2014, 125). Kärjistäen Sekoilu genressä bilettäjät yhdistyvät tekemään yhdessä samanlaisia asioita kollektiivisesti muiden bilettäjien kanssa. Symboleja ovat muun muassa alkoholi, tanssiminen ja sekoilu yleensä (tarkemmin). Maunun mukaan Sekoilu Genressä ritualisoidaan moraalista maailmankuvaa, jossa tärkeintä on yhteinen usko siihen, ”että jokaisen yksilön olemus ja merkitys kasvaa ylipäänsä jostain häntä itseään suuremmasta maaperästä tai

horisontista.”. Maunun mukaan genren symboliikan perustuminen tavallisuuden ja rentouden kulttuuriselle kuvastolle johtuu tästä (Maunu 2014, 138).

Maunu katsoo, että karnevalistisen ja kollektiivisen Sekoilu Genren ohella yökerhomaailmassa esiintyy myös kahta muuta bilettämisen genreä: niin sanotut Parempi Genre, joka *”ohjaa bilettäjiä kokemaan omia toimintojaan kuin ympäristön virikkeitäkin jollain tavalla parempana – uudenaikaisempaan, tyylikkäämpänä tai persoonallisempaan – kuin muualla tai yleensä.”*.

Paremmen genren symbolit ovat distinktiivisiä yksilöllisen suoriutumisen merkkejä, kuten hienoa sisustusta, vaatteita tai juomavalintoja. Maunun mukaan *”genressä eletään intiimisti ja omakohtaisesti todeksi maailmankuvaa, joka vaikuttaa monella tapaa 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen perustana on usko siihen, että jokainen menestyy omilla avuillaan tai että jokaisella on oikeus osoittaa olevansa jossain suhteessa parempi, menestyvämpi tai erityisempi kuin joku toinen. Tämä tuo paremman genren rituaaliin myös sosiaalisia ja solidaarisuutta luovia elementtejä. Vaikka parempi Genre on monilta osin hierarkkista ja kilpailullista, niin sitä ei ole syytä pitää pelkkänä taistelukenttänä. Kuten kaikki rituaalit, myös se synnyttää yhteenkuuluvuuden tunteita jaettujen arvojen ja maailmankuvien äärellä olemisesta. Vaikka tässä maailmankuvassa yksilöllisellä pärjäämisellä ja kilpailulla on suuri merkitys, niin ritualisoitua kilpailua voidaan pitää myös yhteisen ja arvokkaana koetun arvomaailman esiintuontina, kirkastamisena ja elämisenä yhdessä todeksi”* (Maunu 2014, 152).

Maunun mukaan kolmantena genrenä havainnoiduissa yökerhoissa on nähtävissä kahdesta edellisestä sekä symboliikaltaan että moraalisilta ulottuvuuksiltaan erottuva omanlaisensa bilettämisen lajityyppi, jota hän kutsuu Viileäksi Genreksi. Se on individualistinen ja erottautumista korostava, kuten Parempi Genre. Kuitenkin, *”Paremmassa Genressä yksilölliselle suoriutumiselle hahmottuu selkeitä, ulkoisia mittapuita, joiden täyttämisestä ja osoittamisesta seuraa helposti vertailua ja kilpailua. Viileän Genren kuvaamassa maailmassa taas lähdetään siitä, että jokaisella yksilöllä on omat kriteerinsä sille, mikä on hienoa ja oikeaa, eikä toisilla ole oikeutta puuttua siihen tai arvottaa sitä muilla kriteereillä”* (Maunu 2014, 156). Maunu viittaa filosofi Charles Tayloriin ja tämän käsitteeseen ”autenttisuuden etiikka”. ”Jokaisen on löydettävä itseytensä ydin, oltava sille uskollinen ja ilmaistava se myös toisille, jotta siitä voisi tulla omaa elämää ohjaava periaate myös yhteisessä maailmassa. Kiinnostavaa onkin, että Maunun mukaan sekä Paremmen että Viileän Genren yökerhoissa käy myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät välttämättä allekirjoita täysin kunkin paikan kollektiivista moraalialia, vaan viihtyvät parhaiten Sekoilu Genren kaikkien kollektiivisessa hurlumheissä. Tämä kertonee yhtäältä monipuolisesta kokemusten tarpeesta, mutta myös jo yllä

mainitusta ristiriidasta yksilöllisten ja kollektiivisten tarpeiden välillä.

7.4.2. Oma aineisto Maunun biletystutkimuksen valossa

Sinällään Maunun tutkimus käsittelee 15 vuotta sitten eläneitä hyvinvoivia keskiluokkaisia aikuisia ja nuoria, jotka olivat jo tuolloin työelämässä. Useimpien opiskeluvuodet olivat tapahtuneet jo 20 vuotta sitten. Maailma on muuttunut parissa kymmenessä vuodessa ainakin jonkin verran, mutta omasta empiirisestä aineistostani on havaittavissa samanlaisia näkökulmia kuin Maunulla. Tämä puhuu sen puolesta, että kulttuurinen konteksti on edelleen samankaltainen kuin 15 vuotta sitten.

Useat vastaajat viittaavat muiden opiskelijoiden alkoholinkäyttöön jonakin kokonaisvaltaisena, lähestulkoon kaikkia muita kollektiivisesti koskevana sääntönä. Tämän voi katsoa olevan kollektiivista, yhteistä hauskaa samassa porukassa, jonka ristiriita yksilöllisiin arvo-orientaatioihin on keskeinen teema Maunun väitöskirjassa. Toisaalta, opiskelijoiden alkoholinkäyttö on mahdollistaa myös individualistisen toiminnan. Opiskelijoiden juomistodellisuus vaikuttaa olevan rakennettu yksinkertaisten ja helposti lähestyttävien symbolien kuten alkoholin varaan, jossa jotkut, erityisesti alkoholin ryydittämän kollektiivisuuden läheisenä itselleen kokevat tai sen omaa yksilöllisyyttään vahvistavaksi kokevat viihtyvät erinomaisesti ja samanaikaisesti edesauttavat toisten pettymystä. Tällaisessa juhla-kulttuurissa sekä individualistiset että kollektiiviset tulevat ainakin osin tyydytytyiksi, mutta on mahdollista, että tämä ei ole kuitenkaan kummankaan toivotun asian osalta tarpeeksi.

Maunun mainitsemat tavisbilettäjätsit haluavat sitoutua käsillä olevaan bileporukkaan ja toimia ikään kuin sen kollektiivisen tahdon mukaan. Samanaikaisesti arvostettua oli erityisesti sosiaalinen joustavuus yksilönä ja kyky mukautua erilaisiin tilanteisiin, joka tuo individualistisen vivahteen biletystoimintaan. Ihmiset ovat kuitenkin erilaisia sekä yksilöinä ja kollektiiveina, ja kaikkien sosiaalisessa joustavuudessa hankkimat taidot, kokemukset tai vastaavat resurssit eivät ole välttämättä yhteneviä. Jos esimerkiksi iso osa, vaikkapa neljä viidesosaa opiskelijoista toivoo juhlimiselta karnevalistista sekoilua, tämä toteutuu, vaikka jäljellä olevassa viidenneksessä tätä pidettäisiin esimerkiksi henkilöhistorian, elämäntilanteen tai intellektuaalisten pyrkimysten vuoksi ärsyttävänä. Voisi väittää, että kollektiivisen ja individualistien ristiriita toteutuu yliopisto-opiskelijoiden juomisen tapauksessa aivan poikkeuksellisen vahvana, onhan yliopisto-opintojen varsinainen pääsisältö eli opiskelu hyvinkin yksilöllistä ja individuaalista puurtamista, ja opiskeluaika usein kollektiivisen toiminnan ohella myös itsenäistymistä vanhemmista omaksi yksilökseen.

Huomionarvoista on, että kyselyyni vastaajissa on sekä vastaajia, joiden voi tulkita pettyneen yhtäältä yhteishengen puutteeseen sekä toisaalta opiskeluajan sosiaalisen elämän epämiellyttävyyteen heille yksilönä. Yksilöpettymys tulee esiin niissä vastauksissa, jossa kerrotaan pettymyksestä yliopiston akateemisen ja intellektuaalisen sosiaalisen elämän heikkouteen. Nämä vastaajat eivät ole saaneet sitä vastinetta sosiaaliselta yhteisöltä, mitä he ovat yksilönä toivoneet. Jos on tullut yliopistoon tarkoituksena kehittyä ennen kaikkea ajattelijana ja kohtaakin maailman, jossa tärkeintä on *”toimeen tuleminen muiden kanssa ja rento meininki”*, useimmiten vielä runsaan alkoholinkäytön siivittämänä on pettymys hyvinkin mahdollista. Näille vastaajille yliopistojen me-henki luodaan interaktiorituaaleilla, jotka väkisinkin kaikessa massamaisuudessaan päätyvät tavalla tai toisella alistamaan joidenkin ihmisten yksilöllistä kokemusta. Toisaalta, joidenkin kyselyni vastausten perusteella voi pohtia, ovatko myöskään alkoholin siivittämät kollektiiviset rituaalit niin vahvoja, että niiden ympärille syntyisi mitään aitoa kollektiivista yhteishenkeä. Jotkut saattavat tällaista kokea, mutta monille vastaajilleni vahva yhteisöllisyys on selvästi jäänyt puuttumaan.

Onkin mahdollista tulkita, että kuten suomalaisten nuorten baarikulttuuri 15 vuotta sitten, myös nykyopiskelijoiden alkoholikulttuuri kertoo laajemmasta kulttuurisesta kokonaisuudesta, jossa ystävyys- ja kaverisuhteet ovat erittäin tärkeitä identiteetin määrittäjiä traditionaalisten yhteisöjen heikennyttyä, samalla kun kyseisessä kulttuurissa korostetaan yksilöllisyyttä ja omaa toimijuutta onnen lähteenä. Kuten Graham Allan kirjoitti 24 vuotta sitten, tällaisessa myöhäismodernissa maailmassa ystävyys on aikaisempaa tärkeämpää, mutta samalla myös hetkellisempää ja katoavampaa. Voi ajatella, että nykyaikaisessa yhteiskunnassa ”hauskanpito” on yksi harvoja asioita, jotka vielä yhdistävät ihmisiä jotenkuten, joten kollektiivisessa toiminnassa sen rooli saattaa hyvinkin kasvaa todella suureksi, koska minkään muun asian ympärille ei ole helppo luoda yhteisiä rituaaleja.

Voikin tulkita, että opiskelijoiden alkoholikulttuuri on eräänlainen kompromissivastaus myöhäismodernin maailman ystävyyden kollektiivisuuden ja individualismin samanaikaisen tärkeyden dilemmaan. Opiskelukulttuurin puitteissa pyritään järjestämään tapahtumia ja toimintaa, jossa sekä kollektiiviset kaveruuden tarpeet tulevat tyydytetyiksi, mutta kuitenkin niin, että kenenkään yksilöllisyyttä ei alisteta liiaksi. Ystäviä voi tavata vapaasti siirtyen porukasta porukkaan, ilman mitään erityistä ohjausta, joka mahdollistaa toimijuuden sekä yksilönä että kollektiivina. Kuitenkin, vastausteni perusteella tämä kompromissi tarpeiden välillä jättää monet tavalla tai toisella kylmäksi, koska Maunun termin kärsimme individuaalisten ja kollektiivisten orientaatioiden ristiriidasta. Saamani vastaukset heijastelevat tätä ristiriitaa, joskus vahvasti yksilölliseltä kannalta, joskus taas kollektiivisen kokonaisuuden huomioiden.

7.4.3. Eri genret ja opiskelijabilekulttuuri ennen, nyt ja tulevaisuudessa

Se alkoholinkäyttö, johon kyselyyn vastanneet vaikuttavat usein pettyneen, vaikuttaakin usein sellaiselta mihin Maunu viittaa Sekoilu Genren kohdalla. Alkoholien juominen on karnevalistinen prosessi. Palaamme jo yllä mainittuun opiskelijaan, joka jätti menemättä tärkeänä pidettyyn tapahtumaan raittiutensa vuoksi, ja koki tämän vuoksi jääneensä ulkopuoliseksi ryhmästä. Jos tapahtumaa katsoo Maunun biletystypologian valossa, on todennäköistä, että kyse olisi jonkinlaisesta Sekoilu Genren tapahtumasta, jossa opiskelijat paremman sanan puutteessa sekoilevat keskenään. Sinällään Maunun tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty jo noin 15 vuotta sitten, erilaisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa ja jonkin verran nykyisiä yliopisto-opiskelijoita vanhempia ja jo työelämään siirtyneitä nuoria haastatteleamalla ja tarkkailemalla. Kuitenkin, on varsin todennäköistä, että tämä kyseinen opiskelija on kohdannut muiden opiskelutovereidensa kansanomaisen haalarisekoilun tarpeen, jossa yhteisinä symboleina ovat muun muassa haalarit, viinanjuonti ja yleinen kansanomainen sekoilu.

Toisaalta, on huomioitava, että joskus jo melko kauan sitten yliopisto-opiskelijoiden juhlimiskulttuuri on muistuttanut ehkäpä enemmän Maunun biletysgenreistä enemmän Parempaa Genreä tai jopa Viileää Genreä, josta on edelleen nähtävillä vahvoja jälkiä kaikkien tiedekuntien juhlimiskulttuurissa. Esimerkiksi nykyopiskelijoiden yksi suosituimmista juhlimistavoista, Sitsit, on hämmäntävä sekoitus karnevalistista sekoilua ja vanhanaikaista formaalia sääntöjuhlamista. Esimerkiksi yllä olevien intellektuaaliseen elämään pettyneiden opiskelijoiden ongelmiin voisi tarjota ratkaisuksi jonkinlaista vanhanaikaisen sitsiperinteen elvyttämistä, mutta tämä olisi aivan varmasti elitistisempää ja ulossulkevampaa kuin nykyinen sinänsä tasa-arvoinen sitsikulttuuri likaantumista kestävässä haalareissa. Sivuhuomiona voisi mainita historiallisesti ja symbolisesti kiinnostavan tosiasian, että haalarikulttuuri vaikuttaa saapuneen suomeen samoihin aikoihin, kun massayliopisto on vakiintunut osaksi yhteiskuntaa. Onkin kiinnostava kysymys, voisiko opiskelijoiden pettymiskokemuksia vähentää ottamalla huomioon paremmin erilaiset opiskelijoiden toiveet.

8. Johtopäätökset

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää opiskelijoiden sosiaalisen pettymyksen luonnetta, niin että pettymys määriteltiin mahdollisimman laajasti. Ottaen huomioon, että kirjoituspyyntöni tuli varsin paljon vastauksia aihe vaikuttaa olevan tärkeä opiskelijoille, ja jo pelkästään tämä nostaa tällaisen ymmärryksen arvoa. Tutkimuksen empiirisen osa löysi teemoiksi opiskelijoiden vastauksista bilekulttuurin ja alkoholin juomisen roolin yliopiston sosiaalisessa elämässä, klikkiytymisen ja sen erilaiset lieveilmiöt, opiskelijoiden ystäväpiiristään kokema erilaisuus ja toisaalta siltä toivottu samanlaisuus, ihmissuhteilta toivottu laatu ja pinnallisten suhteiden kritiikki sekä henkilökohtaiset tekijät yhtäältä persoonallisuudessa sekä toisaalta elämäntilanteessa, opiskelijaelämän ennakkoodotukset sekä yliopisto-opintojen rakenteellisen koostumuksen vaikutuksen sosiaaliseen elämään. Nämä teemat olivat vyyhtimäisessä suhteessa keskenään, niin että useat teemat mainittiin päällekkäin eri tavoin opiskelijoiden kirjoituksissa. Pettymyksen kokemukset olivat melko samankaltaisia kuin Hanna-Mari Husun tai Vesa Välimäen tutkimuksissa yksinäisistä opiskelijoista, mutta toisaalta voi spekuloida korostivatko omat vastaajani enemmän esimerkiksi toiveita ihmissuhteiden laadusta enemmän.

Tutkimuksen teoreettinen osa pyrki ymmärtämään opiskelijoiden pettymystä Randall Collinsin interaktiorituaaliteorian avulla. Koska alkoholi oli merkittävässä roolissa vastauksissa, päädyin hankkimaan lisäymmärrystä ilmiöön suomalaisen alkoholitutkimuksen kautta. Tätä kautta tutkimuksen teoreettiseen kehykseen tulivat mukaan yhtäältä maailmaa läheltä katsova toimijaverkostoteoria ja toisaalta myöhäismodernia käsittelevä aikalaisanalyysi. Haluttiin sitten asioiden säilyttämistä ennallaan pienin uudistuksin, radikaalia uudistamista tai reaktionääristä paluuta vanhaan, kun kyse on opiskelijoiden sosiaalisesta elämästä, on hyvä tietää, minkälaisia ihmisiä yritetään ohjata parempaan suuntaan. Koska kollektiivisen ja individualistisen suuntautumisen ristiriita vaikutti olevan olemassa myös kyselyyni vastaajilla, vaikuttaa mielestäni siltä, että se myöhäismoderni ystävyys, jota Graham Allan kuvasi tai ennakoï vuonna 1998 on edelleen olemassa. Tämänkaltaisen ystävyys on häilyvää, tilanteenmukaista ja ei ehkä kestä ikuisesti, mutta samanaikaisesti hyvinkin tärkeä osa ihmisten elämää. Jos tällaisen ystävyuden muodostaminen on kulttuurissa arvokasta, myös tämän kulttuurin sosiaaliset instituutiot saattavat heijastaa tätä arvostusta, luoden tapahtumia jossa häilyvien kaverisuhteiden muodostaminen on todennäköisintä. Voi olla, että tämä on ainoastaan spekulatiota, mutta erityisesti se, kuinka vastaajat yhtäältä mainitsevat alkoholikulttuurin ja pinnallisuuden yliopistoystävyuden ongelmiksi, viittaa nimenomaan tähän. Antti Maunun termein kärsimme individualistisen ja kollektiivisen orientaation

ristiriidasta, ja tätä ristiriitaa paikkaamaan opiskelijoille järjestetään tietynlaisia tapahtumia, tai Randall Collinsin termein interaktiorituaaleja.

Interaktiorituaaliteorian näkökulmasta yliopiston sosiaalisessa elämässä järjestetään tapahtumia, joissa on vahva pyrkimys korkeaan intensiteetin ja emotionaaliseen energiaan. Näissä tapahtumissa on helppo tutustua pinnallisella tasolla, koska osallistujat jakavat saman emotionaalisen energian mutta syvällisempi taso jää puuttumaan, jonka taas voi spekuloida johtavan klikkiytymiseen. Joissain vastauksissani ilmi tullut kova paine ystäväystyä fuksiviikoilla saattaisi viitata tähän: alkoholintäytteisten fuksiviikkojen, tai korkean emotionaalisen energian tapahtuman lomassa, tekee silti mieli saada jotain omaa, eli vielä vahvempia interaktiorituaaleja, joita bassorumpu ja tutorin megafoni eivät tuota. Kuitenkin, jotkut tippuvat pois jo alkoholintäyteisyyden vuoksi, toiset taas klikkiytymisen vuoksi. Kolmannet ottavat osaa pakotettuihin rituaaleihin, ja miettivät ”miksi olen täällä”. Alkoholi voidaan näissä tapahtumissa tulkita toimijaksi toimijaverkostoteorian tarkoittamassa mielessä, ja on mahdollista tulkita, että sille annetaan se rooli tarkoituksellisesti, pyrkimyksenä edistää tietynlaista sosiaalista elämää, joka on kytköksissä myöhäismodernin, sekä kollektiivisia että individuaalisia tarpeita omaavan ihmisen toiveisiin. Valitettavasti tämä ei kuitenkaan riitä kaikille, joka näkyy pettymyksenä.

Uskon, että tämä työ auttaa ainakin hahmottamaan opiskelijoiden sosiaalista elämää, ja parhaimmassa tapauksessa sen pohjalta voi myös pohtia parannuksia siihen. Kun ymmärrämme opiskelijoiden sosiaalisen elämän kokonaisuutta empiirisesti ja teoreettisesti, voimme tehdä siihen punnittuja parannusehdotuksia. Kun ymmärrämme esimerkiksi fuksiviikkojen organisoinnin tietyistä tarpeista syntyvänä konstruktiona, jota voidaan mahdollisesti muuttaa paremmaksi edelleen nämä tarpeet huomioiden. Oman tulkintani perusteella tämä voisikin olla mahdollista, sillä opiskelijoiden tarpeet, jossa tässä kyselyssä ei suoraan kysytty, eivät ole välttämättä sen erikoisempia.

Onko nykyisenkaltainen asioiden järjestys opiskelijoiden kannalta tarkoituksenmukainen? Voi ollakin, ja on mahdollista, että nykyinen asiantila on useimpien opiskelijoiden mielestä riittävän hyvä. Kuitenkin, kyselyni antoi viitettä siitä, että pettymys on monipuolinen ilmiö, ja sitä koetaan myös sellaisten ihmisten keskuudessa, jotka eivät koe itseään yksinäisiksi. Tämä viittaa siihen, että joillekin parannuksille saattaisi olla kysyntää.

Liitteet

Liite 1: Sähköpostilla lähetetty esittelykirje

Oletko kokenut yksinäisyyttä yliopistossa? Onko sinulla kavereita ja hyvänpäiväntuttuja, mutta läheiset ystävät yliopistolla puuttuvat? Ärsyttääkö opiskelijabileiden juomakulttuuri, vai se että opiskeluihin ja Crossfiitiin keskittyvät kaverit eivät suostu lähtemään baariin? Toivoitko yliopistoon tullessa syvällisiä intellektuaalisia keskusteluita, joita et löytänytkään? Vai ovatko opiskelukaverisi tärkeileviä älyköitä, joiden kanssa on hankala jutella?

Olen Aleksi Valo ja teen graduani sosiologian oppiaineeseen sosiaalisesta pettymyksestä yliopistossa, ja haluaisin kuulla sinulta, millä tavoin olet pettynyt opiskeluaikaiseen sosiaaliseen elämääsi, ja toivoisin että kirjoittaisit omista kokemuksistasi oheisen linkin kautta avattavaan kyselyyn. Kysymyksiä on viisi kappaletta, johon voit vastata kirjoittamalla vapaasti itsestäsi omin sanoin. Kaikenlaiset pettymiskokemukset kiinnostavat, joten mikäli vain sosiaalinen elämäsi yliopistolla on millä tahansa tasolla ollut vajavaista, toivon vastaustasi.

Kysely on anonymi. Vastaukset ovat täysin luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta kolmansille osapuolille. Ne säilytetään tietoturvallisesti ja ne tuhotaan välittömästi gradun valmistumisen jälkeen. Kyselyssä ei kysytä henkilötietoja eikä mitään sellaista, mistä tunnistamisesi, olisi minulle mahdollista. Vastaaajan tunnistaminen valmiista työstä ei ole mahdollista. Tutkimusaineistosta voidaan käyttää jotain lyhyitä lainauksia, mutta ne on muotoiltu siten, ettei yksittäisiä vastaajia voida niistä tunnistaa.

Liite 2: Webropol-kysely opiskelijoille:

Tervetuloa kyselyn pariin. Voit vastata omin sanoin niin kuin haluat, mutta vältä muutaman sanan tai lausahduksen vastauksia.

Ensimmäisellä sivulla kysymyksiä on viisi kappaletta, joista 3 ensimmäistä käsittelee yksinäisyyttä ja sosiaalista pettymystä yleisellä tasolla.

4. ja 5. kysymyksissä kysytään fuksiviikkojen ja korona-ajan vaikutusta sosiaaliseen elämääsi.

Toisella sivulla on demografisia tietoja kysyvä monivalintaosio.

Kolmannella sivulla voi osallistua arvontaan.

Vastauksia ei luovuteta kolmansille osapuolille. Vastaaajan tunnistaminen lopputyöstä ei ole mahdollista.

Kysymykset:

- 1) Moni opiskelija kokee yliopisto-opintojensa aikana yksinäisyyttä, sosiaalista ulkopuolisuutta, tylsistymistä tai turhautumista sosiaalisen elämänsä kokonaisuuteen tai piirteisiin. Sanalla sanoen, hän pitää opiskeluaikojen sosiaalista elämäänsä muuten vain laimeana.*

Onko sinulle käynyt näin? Kerro, omin sanoin millä tavoin olet pettynyt sosiaaliseen elämään opintojesi aikana.
- 2) Mitä syitä löydät pettymyksellesi opiskeluaikojen sosiaaliseen elämääsi? Miksi se ei ole ollut sellaista kun toivoisit?*
- 3) Minkä pitäisi muuttua itsessäsi, muissa ihmisissä tai maailmassa, jotta sosiaalinen elämä yliopisto-opiskelujen aikana olisi hauskeempaa tai mielyttävämpää? Mitä pitäisi tehdä paremmin?*
- 4) Muistele fuksiviikkoja. Saitko kavereita vai jäitkö mielestäsi ulkopuoliseksi? Määrittivätkö fuksiviikot vahvasti myöhempää sosiaalista elämääsi?*
- 5) Miten korona-aika on vaikuttanut sosiaaliseen elämääsi?*

Lähdeluettelo

- Adams, Rebecca. G. & Allan, Graham. 1998. Contextualising friendship. Teoksessa *Placing friendship in context*, Toim. Rebecca G. Adams & Graham Allan, Cambridge University Press, 1-17
- Aittola, Tapio. 1992. *Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 91. Jyväskylän yliopisto.
- Alasuutari, Pertti. 1993. *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino.
- Allan, Graham. 1998. Friendship, sociology and social structure. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15:5, 685-702.
- Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott. 1994. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Stanford University Press.
- Bourdieu, Pierre & Loïc J.D Wacquant. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu University Press.
- Collins, Randall. 1994. *Four Sociological Traditions*. Oxford University Press
- Demant, Jakob. 2009. When alcohol acts: An actor-network approach to teenagers, alcohol and parties. *Body & Society*, 15:1, 25-46.
- Duff, Cameron. 2012. Accounting for context: exploring the role of objects and spaces in the consumption of alcohol and other drugs, *Social & Cultural Geography*, 13:2, 145-159.
- Fehr, Beverly. 1996. *Friendship processes*. Sage Publications
- French, D. C., Bae, A., Pidada, S., & Lee, O. 2006. Friendships of Indonesian, South Korean, and US college students. *Personal Relationships*, 13(1), 69-81.
- Goffman, Erving. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Bantam.

- Herchenroeder, Luke, Stacy M. Post, Michelle L. Stock, and Ellen W. Yeung. 2022. Loneliness and Alcohol-Related Problems among College Students Who Report Binge Drinking Behavior: The Moderating Role of Food and Alcohol Disturbance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19:21.
- Heylen, Leen. 2010. The older, the lonelier? Risk factors for social loneliness in old age, *Ageing & Society*, 30:7, 1177–1196.
- Husu, H. M. 2021. Loneliness and interaction ritual theory: failed interaction chains among Finnish university students. *Emotions and Society*, 3:2, 227-244.
- Koivisto, Hanna & Komulainen, Katri & Rätty, Hannu & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta. 2017. Kastajaisista kostajaisiin – etnografinen tutkimus uuden opiskelijan vastaanottamisesta yliopistoyhteisöön. *Nuorisotutkimus* 35:3, 22–37
- Kuula, Arja. 2006. *Tutkimusetiikka*. Vastapaino
- Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social – An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press.
- Maunu, Antti. 2014. *Yöllä yhdessä: Yökerhot, biletyt ja suomalainen sosiaalisuus*. Helsingin yliopisto.
- Neto, Felix & Barros, Jose. 2000. Predictors of loneliness among Portuguese immigrant families in Switzerland”. *Social Behaviour And Personality, an international journal*, 28:2, 193-205.
- Pyyhtinen, Olli. 2015. Sosiologia ilman yhteiskuntaa? Bruno Latourin sosiaalteoria. Teoksessa *1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria*, toim. Miikka Pyykkönen & Ilkka Kauppinen. Gaudeamus, 259-277

Sias, Patricia M. & Cahill, Daniel J. 1998. From coworkers to friends: The development of peer friendships in the workplace, *Western Journal of Communication*, 62:3, 273-299

Silver, Alan. 1990. Friendship in commercial society: Eighteenth-century social theory and modern sociology. *American Journal of Sociology*, 95:6, 1474-1504

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Törrönen, Jukka, Tigerstedt, Christoffer, & Vismanen, Elina. 2015. Mitä annettavaa toimijaverkostoteorialla on riippuvuuksien tutkimiselle?. *Sosiologia*, 1:19, 49-71.

Törrönen, Jukka., & Härkönen, Janne. 2016. Studying ritual and individual orientations to alcohol use: Drinking motives and their connection to intoxication in Finland in the 2000s. *International Journal of Drug Policy*, 29, 33-40.

Törrönen, Jukka., & Maunu, Antti. 2007. Nuorten aikuisten oman juomisen pohdinta, harkinta ja sääätely. teoksessa *Nuoret ja alkoholi*, toim. Christoffer Tigerstedt. Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto, 59-88.

Wellman, B., & Wortley, S. (1990). Different strokes from different folks: Community ties and social support. *American journal of Sociology*, 96:3, 558-588.

Välimäki, V., Ranta, M. A. M., Grönlund, H., Junttila, N., & Pessi, A. B. (2018). Yksin yliopistokaupungissa: opiskelijoiden yksinäisyyskokemukset elämänselämän tutkimusperinteen näkökulmasta. *Nuorisotutkimus* 36:3, 38-56

